

VELUT ARBOR ÆVO

LIBRARY
JUN 13 1963
UNIVERSITY OF TORONTO

SEBRANÉ SPISY

JOS. KAJ. TYLA.

Díl třináctý.

DVA BRATŘI.

V PRAZE.
Nakladatelé: Kober & Markgraf
(dříve J. L. Kober).
1859.

DVA BRATŘI,

aneb:

ČESKÝ JAZYK MOJE ŠKODA.

Strakatina z opravdivého života

od

JOS. KAJ. TYLA.

V PRAZE.

Nakladatelé: Kober & Markgraf

(dříve J. L. Kober).

1859.

Tisk Jarosl. Pospíšila.

Dva bratři,

aneb:

Český jazyk moje škoda.

Strakatina z opravdivého života.

(Psáno roku 1845.)

1.

Něco o mých rodičích — pak o mně.

Můj otec byl... ale ne! to není dobrý začátek. Těmi slovy začíná sto jiných povídaček smutných i veselých, smyšlených i pravdivých; laskavý čtenář mohl by na první pohled mysliti, že má číst něco známého — tatam byla by zvědavost, a práce moje padla by třeba pod stůl.

Tu zlou myšlénku musím tedy hned na počátku vypravování svého vyvrátit. Vůbec na tom ani tuze mnoho nenáleží, kdo můj otec byl; možno také, že to nikoho nepřekvapí; dále také možno, že bedlivý čtenář v pásmu následujících příhod zde onde známou tvář, známou podobu potká, že známá slova zaslechne: o to všecko nebudu se hádati. Jedno ale vím — a to mohu hned na počátku slíbiti — že jste nečtli posud žádnou povídku, kteráž by byla z *toho samého* pramene povstala.

Z toho samého pramene? — dobře mi, laskavý čtenáři, rozuměj! Tím pramenem nevyrozumívám

sebe, svůj důvtip, svou obratnost atd.: ale myslím všechny ty rozmanité příčiny, pro kterėžto řada dnů mých tak klikatě vypadla, a kteréž bych mohl jedním slovem *češtinou* nazvati.

Ano, ano, milý čtenáři! div se jak div... ta zpropadená... ta milá, drahá... ta prožluklá čeština byla po celý život mým pronásledovníkem, to jest: ona zřídila a vyměřila, zarazila a zvrátila vždycky moje cesty — a na mou věru!... kdybych ji neměl *tak* rád, kdyby mi ta čarodějnice nebyla tak hluboko do kořenů srdce zarostla — slovem: kdybych *mohl*, já bych ji byl už dávno vyhodil. Člověk nemá s tou nešťastnicí nic jiného, nežli samé opletání, samé mrzutosti!

Já mohu říci: Čeština byla mým osudem. Tím, co nyní jsem, neučinili mě ani otec, ani matka, k tomu nepřispěli ani učitelové nebo dobrodinci... nic, nic nerozhodlo nademnou tak platně, jako čeština! Proto jsem to musel hned na začátku pověděti. To se nepřihodí každý den.

Jednomu plete se do cesty ženská zástěrka — mně se pletla čeština; druhému podrazí nohy plný měšec — mně je podrazila čeština; třetímu — ale k čemu vypočítávat všelijaké nehody, ježto se mohou na poctivého chlapíka vyhrnouti, právě když se nejlíp rozběhne? O těch je každého dne slyšeti, a v každém románu,

v každé novele se jich jenjen hemží. Do těch mi nic není. Moje nehody zakládaly se na jediné češtině — a v tom ohledu, naději se, bude míti moje vypravování něco zvláštního.

Velebena budiž ta osudná čeština! Snad mi pomůže alespoň ku zvláštnosti — k originálnosti netroufám si říci. Pak bych jí arci také ledaco prominul.

Nyní mohu již pokojněji začíti...

Můj otec byl kramář, moje matka kramářka. Víte, co to znamená? Víte, kde jsem byl domovem? kde moje kolébka stála? kde jsem se sousedovými dětmi hrával? kde jsem na křesťanské cvičení chodil? — Bolnomyslně se usmíváte, jako byste to nevěděli; já to nevím také. Po jasné obloze táhnou se někdy lehýnké, jasné obláčky — říkáme jim beránky, a podoba jich mění se hravě skoro každý okamžik. Něco podobného děje se na mé paměti. Tu hrají a poletují také jakési obláčky — jsou to zpomínky z mých nejoutlejších let, nemajíce pevné a stálé podoby. Jenom některé výjevy z oněch časů stojí předemnou tak živě, jakoby se nyní dály. I pokusím se, abych je nakreslil.

Život kramářský náleží k velikému rodu světoběžnictví, aneb trochu básničtěji řečeno: je větvička cikánského života. Jednou pere slunce,

že je člověk jako v kotli; podruhé hvízdá mráz, že je tělo učiněný rampouch; tu je po kolena prachu, tam jsou po krk závěje; dnes prší jen se leje, zejtra tluče hrom: ale kramář se musí jen pořád za svým trakařem — pořád za svou truhlicí strkati; dobře ještě, vleče-li se po předu hodný pes a vyplazuje jazyk. Tu si může utrmácený pán alespoň pokřikovat — může klít — může si žluč vylívat. Vzadu tíhne kramářka s děckem u prsou, dvouleté sedí v nůši na zádech, a vejrostka vede za ruku. Rozkošný to život — plný svobody! Žádná cesta není dosti příkrá, žádná brána dosti zavřena; oni vejdou všude — oni se dřou všude. Každá jehla, každá kudla, každá šňůrka skleněných korálů, každá pentle — každý kousek v té prkenné poloboudě, kterouž krámem nazývají — všecko je omýváno potokem horkého potu — je nošeno v mozolitých rukou a na zedřených nohou.

Otce vidím ještě, že bych ho mohl vymalovat — muž prostřední postavy, silných kostí, širokých ramenou, jakoby byl pro trakař a jeho popruhy stvořen. Mnoho masa na sobě neměl, to by se nebylo ani s jeho živností, ani s prudkostí krve jeho srovnalo. Tváře byly do hněda opáleny — od uší do prostřed nich běžely tmavé, husté licousy; blysknavé oči byly pravé zrcadlo

prudkých vášní, ježto v prsou jeho bydlely. Byl náruživý karbaník — a když se Fortuna od něho odvracela, chápal se kořalky — té blahodějné hubitelky všech žalostí! Běda pak nám — totiž matce a mně — když jsme se dobře na pozoru neměli! Obyčejně jsem ale musel já svá záda nastavit, až se na nich zlost jeho vydováděla. Matčina obrana mi mnoho neprospívala.

Jakoby stál ještě přede mnou — v té krátké tmavomodré kazajce, s červeným šátkem na krku, s květovanou vestou, v černých kožených kalhotách a ve vysokých německých botách! V ústech měl celý den ulmačku s ohnutým troubelem — a ta byla můj barometr.

Když okolo poklůpku jen slabé mráčky zahrávaly, z huby se ale šedé kotouče válely jako o posvícení ze selského komína: pak bylo na obloze tatíkově velmi jasno, sluníčko svítilo a hvězdičky se kmitaly. Pak tropil zamilované žerty a pouštěl dusivé chomáče matce nebo mně do tváří; my to museli ovšem trpěti; ale když se někdy v proudu své rozkoše zapomněl a jiného si za terč svého udícího vtipu vybral: pak z toho povstaly někdy mrzuté šarvátky.

Jindy neucházelo prolamovaným poklůpkem ani obláčku; ale z otcových úst to běželo jako dech silného měchu. Tu bylo jisto, že otci něco

proti srsti přejelo, a začal-li přitom ze strany na stranu očima točiti: již jsem viděl, že něco hledá, do čeho by mohl hromem udeřit, a tu jsem se obyčejně klidil z cesty.

Ještě jindy nevyklouzlo mu z úst ani obláčku; za to ale hnalo se to z ulmačky tak šedočerně, jako na trhových obrazech soptivé vrchy slavného jmena, Vesuv nebo Etnu, malují. Temný dým šel vzhůru jako ze stříkačky a kolem sršely jiskry jako z kovadliny; pak bylo ale také jisto, že hrom uhodí.

Ostatně byl můj otec řádný kramář; po cestách se dřel a tahal s trakařem, na jarmarcích svolával a pobízel kupce, smlouval se i zaklínal — a kdo mu jednou do rukou padl, neodešel jistě od krámu na prázdno.

Přitom byl — co se pamatuji — přející a míval radost, když mohla matka řádnou mísu na stůl postavit. Nestalo se to arci každý den; neboť z většího dílu trávili jsme poledne v šírém poli pod hruškou nebo vedle cesty v příkopě, a večery nám utekly v pokoutních městských hospodách. Když jsme ale takhle druhý den po trhu někam na venek, buďto do řádné krčmy nebo k hodné selce padli: pak nastaly hody! — pak tu byly knedlíky se zelím, kus masa, dva, tři žbány piva — a tatík nám dýmal do tváří.

O jiných jeho vlastnostech nemohu nyní zvláště mluviti; ty se bohdá mezi dalším vypravováním samy dosti patrně objeví. Poněvadž by se ale také přihoditi mohlo, že by se mi obraz jeho cele nezdařil — tak že by ho čtenář někdy s jinou podobou pomíchal — kladu zde k ouplnému dolíčení jeho bytosti ještě jmeno jeho a pravím, že se jmenoval Matěj Kolínek.

Moje matka... odpusťte, zde si musím povzdychnout! — Co je to matka? — Slyšel a četl jsem o tom v pozdějších letech arci mnoho tak pěkného, že se mi srdce divosladkou bolestí rozehřálo, a já z toho někdy jako děcko zaplakal; kdybych byl měl ale v děckém věku na otázku: Co je matka? odpověděti: byl bych musel říci, že je to žena, kteráž mi dává jíst a pít, která mě časem umývá a česá, někdy před návštěvou otcovského karabáče ochraňuje — a někdy... Otče náš a Zdrávas modliti se učí.

Madla Kolínková — jakž obyčejně jiné kramářky matku mou nazývaly — byla nevelké, drobné postavy a dle všeho, co jsem o ní sem tam zaslechl, roztomilá osoba. Otec také na ni držel, a měl to rád, když si mohla novou strakatou sukni, nebo červený šátek okolo hlavy zjednati. Ten jí slušel nejlépe, a já pozoroval nejednou, že se mnohý kupec u našeho krámu zastavil, jen

aby si hezkou modrookou kramářku v černém manšestrovém kabátku prohlídnul.

Jinak byla více tichá nežli mluvná, a když nešlo otci něco pod fousy, říkal jí, že by se lépe někam na poušť hodila. Ostatně se dobře spolu snášeli — pokud jsem tomu tehdáž rozuměl; nevadili se, nebili se — to jest: matka nikdy nezačínala, jakož jsem to u jiných kramářek vídával: proto ale předce časem něco jazykem i pěstí — slízla. Já myslil, že to patří k pořádku — že jsou to nevyhnutelné rozmanitosti lidského, zvláště manželského života.

Ke mně chovala se matka, že si nesmím postesknout. O tom sice už nevím, že by mě byla kdy tak hejčkala a hubičkovala — že by mě byla svým zlatým cikánětem nazývala, jakož jsem to častěji u jiných matek spatřoval a zaslýchal: za to ale musím také vyznati, že jsem ouhrnkem o mnoho míň štilců, pohlavků a facek dostal, nežli nejmilejší mazáčkové jiných kramářek. Jenom otec mi časem nahradil, co matka v tomto ohledu snad zmeškala. —

Co se konečně mé vlastní osoby týče, já byl kluk, kterýž rostl jako houba v lese, jako boží obilíčko na poli. Do tří, do čtyr let jsem se vozil na otcově trakaři — poslednější časy toho věku musel jsem již arci také zkoušky

dělat, jak bych asi na vlastních nohou život vesti dovedl, a do pátého roku nebylo již v celém království českém silnice, kterou bych nebyl pěšky přeměřil. Okolo šestého roku hodili mi křížem na prsa široké popruhy, a já musel před trakařem cachat vedle psa — alespoň když to šlo do vrchu. Jinde tomu nechtěla matka ještě dovolit, a tato stránka mého vychování zavdala často rodičům příčinu k velikému dišputu. Já se nemohl nikdy dovědět, držel-li se můj otec u vychování pravidel Salzmannových či Pestalozziho, aneho měl-li svou vlastní methodu.

Za oněch časů uměl jsem již také olověné prstýnky, dřevěné píšťalky a krejcarové obrázky prodávat; pak jsem hrál na drnkačku, učil se dělat kotrmelce a chodit po rukou — a pak jsem měl veliké přátelství s naším Turkem.

Mnohý nebude vědět, co toto poslední vyznamenává. Tolik snad arci vyrozumí, že je řeč o přátelství *se psem;* ale co toto přátelstvi u lidské duše, jako já byl, obsahuje, co v něm leží: to nevyrozumí.

Jen si všickni osud kramářského dítěte, jako já byl, dobře představte!

Žádný domov, žádné soudruhy; matka mě nehejčká, matka mě nemiliskuje, já neslyším žádné pohádky, leda co si světem prohnaní

soudruhové po krčmách povídají, kterýmž ale na štěstí dobře nerozumím; se žádným si nehraji; žádného.... ale což budu poušť mládí svého široce popisovati? Já měl jenom našeho velikého, zažloutlého Turka s krátkou srstí. S tím jsem hrál, s tím dováděl, s tím jsem sdílel jídlo, s tím jsem hovořil. Moje nejmilejší hodiny bývaly večer, když jsme dorazili na štací, otec ke kartám přisedl a matka se po večeři sháněla. Tu jsem si zalezl do kouta k Turkovi, kterýž hlídaje u trakaře ležel. Tu jsem si k němu sedl na podlahu, škrábal ho za ušima a na krku, a dával mu kůrky, které jsem byl u oběda schvalně pro něho schoval; pak jsem se ho ptal, jak se má? pověděl mu, jak se já mám — a milý Turek otvíral oči, otvíral hubu, lízal mi ruce a tváře, anebo se převalil na hřbet a chěl, abych ho šimral po břiše.

V tomto stavu dočkal jsem se asi sedmého roku. Byl ze mne kluk zdravých, ale hezky opálených tváří, hravých očí, dosti veselých nápadů.

Srdce nebylo zkaženo — tak si alespoň myslím; dílem to byla šťastná přirozenost, kteráž mi z divného proudu nebezpečných let bez ourazu pomohla; dílem snad i přísnost otcova, kteráž mi s jinými dětmi obcovati nedovolila, ač-

koli jsem příčinu tohoto zákazu nikdy pochopiti nemohl.

Můj oblek . . . či je pravda, co záleží na obleku kramářského kluka? Bude dosti, když řeknu: Byl trochu správnější, nežli rozedrané nohavice a kazajky jiných kvítků mého druhu; — na to moje matka držela. Sukno bylo, co se obyčejně měří na věrtele; barva temnošedivá anebo jak se v *handlu* říká: *fefráková*. Na svátky a zvláštní případnosti měl jsem ale také tmavomodrou kazajku a černé pantalony. Já však na parádu tuze nedbal, protože jsem v tom musel chodit jako na drátkách. To, to — abych se byl v těch šatech s Turkem pováIel!

Způsob živnosti naší tomu nepřipouštěl, abych se byl mohl někde do školního cvičení dostati. My zůstali sotva den, dva dni na místě. Otec také o cvičení tuze nedbal; jediná matka se v tom ohledu někdy semnou obírala — to jest koupila mi lístek a učila mě písmena jmenovat. Také mi ukládala, co se mám na něm učiti; ale já hleděl mezi tím časem raději na červeného kohouta nad písmeny. Ten se mi zdál býti důležitější. Jak pyšně si tam vyšlapoval! — a přitom jaký to dobrý tovaryš! Moje štěbetání, moje pohádky poslouchal, ani nemrknul. To byl můj druhý věrný kamarád. Já znal na něm každý puntíček —

a to nemůže každý o svém kamarádu říci. Za to ale podržel jsem hrozně málo písmen v paměti. Jáť nemohl také nijak pochopiti, jak by se mohly ty rozličné čárky *a* nebo *o*, *b* nebo *c* jmenovat, ježto jedno jako pěkné, druhé jako přitlačené kolečko, jiné jako udicc, třetí jako půl háčku a tak dále vypadalo. Matka měla semnou shovění; buďto se mi zasmála anebo řekla, že jsem trulant, a bylo po lekcí.

Za to jsem měl spíše jiných vědomostí. Znal jsem veliké množství dědin, vesnic, městeček i větších měst se všemi báchorkami, kteréž byly o nich v lidské pověsti; uměl jsem všechno stromoví, polní byliny a ptactvo jmenovat; podle větru nebo oblak povětrnost předpovídat, na první pohled dobrou hospodu od špatné rozeznat — a ledajaký kousek zboží odbyt.

2.

Neumím německy a poroučím se.

Život náš byl jako nepřetržená řada cest po místech, kde se výroční trhy držely, nebo pouť a posvícení slavily. Jenom dvakráte za rok udala se v této jednotvárnosti jakási proměna — a sice tato.

Na počátku jara a podzimku — jak se mi zdá, o jistých dnech — oblekla mě totiž matka do svátečních šatů a šla semnou ku Praze. Tatík zůstal zatím u trakaře. Obyčejně hleděl, aby toho času někam na příhodné, blízké místo dopadl; nedalo-li se to ale dělati, musela matka semnou třeba několik mil cesty vážiti. Pokud moje pamět dostačuje, pokaždé nás Turek provázel. To byl náš ochránce — naše tělesní stráž.

Před Prahou zastavili jsme se v osamělé hospodě, kterou jsem ale nikdy jmenovati neslyšel — a matka promluvila několik slov s hospodským. Ten nás vedl na to stranou do malého pokojíčku — a tam jsme našli pokaždé starého patrona, kterého jsem jindy celý čas neviděl. Byla to malá, hubená figurka v hřebíčkovém

fraku se šosama jako vlašťovčí ocásky; na krku míval šátek jako padlý sníh, pod ním takovétéž okruží a vestu jako květ — na očích pěkné, zlatě lemované brejle, za nimižto se jeho černé oči pořád jako dvě živé trnky míhaly.

„Dobrého zdraví, vzácný pane!“ řekla pak obyčejně matka moje. „Tu jsme zase. Přicházíme od *východu.*“

Co tato poslední slova znamenati měla, to jsem nevěděl, aniž se toho kdy domyslil, poněvadž skoro pokaždé jinak — jednou: od západu, pak: od půlnoci — zněla, my pak nikdy od té strany nepřišli. A matka nechtěla s barvou ven, když jsem se jí ptal.

Hřebíčkový frak tato slova pokaždé mumlavě opakoval a doložil otázku: „Je to on?“ — načež matka posvědčila, kabát mi svlekla, šátek na krku rozvázala, košili rozepla a pak na obnaženém rameně znamínko jako ohnivou hvězdu okazovala. Starý patron si to všecko bedlivě prohlídnul, přitom něco zapisoval, s matkou šeptavě rozmlouval a konečně jí — dvacet tolarů vysázel.

My je pokaždé shrábli, šli opět za otcem — a já měl z toho radost, jakobych si byl mohl za ně svět koupiti. Věděltˇ jsem, že bude otec několik dní vesele dýmat. —

Jednou z jara byli jsme zase u Prahy a navrátili se s tolary. Byl již pouhý večer, když jsme dorazili do městečka, kdež otec na nás čekal. Hospoda byla jako nabitá; druhý den byl trh.

Otec hrál s některými v karty, ale nepokojné oko jeho hledalo nás již pořád ve dveřích, a sotva jsme vešli, přihrnul se na nás, jako hladový vlk na tučné beránky.

„Dej sem peníze! — honem! Ať si pomohu — darebáci mi zadrhli dnes žílu, ale já jim to oplatím — já jim stáhnu kůži!“

To bylo pozdravení, kterým nás uvítal. Matka vzdychla, šla, sedla si do kouta, vytáhla váček a dala otci dva tolary.

Já měl nato plny ruce díla s večeří, i nepozoroval jsem hned, že matka zas odešla. Když se začnu po ní ohlížet, padnou oči moje na otce — a srdce mi leknutím se otřese. Jeho ulmovka byla učiněný Vesuv — a z očí jeho to sršelo tak jiskrně jako z dýmky poklůpkem. Já se honem sebral — a okolo stěny ven, ze dveří! Chtěl jsem k matce. Ale kam? Ženu se před hospodu. Několik kroků před stavením obcházela ženská osoba. Za večerních temností zdálo se mi, že je to matka. I zastavím se a rozvažuji, mám-li se za ní pustit. V tom zaslechnu za sebou klení — a jakoby mě byl šípkovým prutem přejel, uskočím

na stranu. Znalť jsem předobře otcův pronikavě chraplavý hlas.

„Madlo — Madlo!“ vycházelo to z průjezdu — „slyšíš? nedopaluj mě! — Madlo! — Hrom ti do uší a do duše!“

Přitom vystoupil otec ze vrat, rozhlídnul se, a očima na tmu jako zvyklýma dostihnuv co hledal, pustil se trochu nejistým krokem za matkou.

Hospoda stála na konci městečka; my byli tedy všickni tři na šíré silnici. Já se plazil příkopem, abych viděl, co se díti bude.

„Madlo!“ začal otec, ještě několik kročejů od matky vzdálen — „aby do tebe! — chceš dělat kalendáře, že se jdeš dívat na hvězdy? Kde jsou peníze?“

„Pro dnešek, myslím, je toho dost,“ řekla matka. „Beztoho jsi dnes v neštěstí — a do podzimku je daleko.“

„Co je mi do podzimku! — do té doby nás může všechny čert vzít — a já musím dnes Fortuně zrak vytřít — musím! a kdybych měl hrát o duši. Nezlob tedy a dej sem peníze!“

„Nic ti nedám!“.... Já se těch slov ulekl; za jedno jsem matku nikdy tak určitě odpovídati neslyšel, a za druhé jsem věděl, že je otec rozpálený.... „Nic ti nedám! Beztoho jsi už vše-

chny ztržené peníze těm darebákům do tlamy vehnal.“

„Proto jim je musím zase vyrvat — nebuď tak dubová a dej sem peníze.“

„Chceš, abychme si k žebrácké mošně pomohli? Koně a vůz mohli bychme už mít, kdyby tvého proklatého karbanu nebylo!“

„Madlo! nech kázaní — to ti povídám, a dej peníze! Já zde nemohu civět....“

Matka ale neměla žádné chuti přinešené tolary ještě ztenčovati, a jak jsem pozoroval, pustila se dále po silnici, aby se dalšímu křiku vyhnula. Alespoň utichla na okamžik hlasitá váda — já slyšel jen pádné kroky — ale hned na to zas pronikavé zkřiknutí.

To byla matka, a otec ji měl v rukou — to jsem hned věděl! Já se třásl na celém těle, ale také se ve mně všechna krev vařila. Já měl matku rád; ona byla právě ten den ke mně laskavější nežli kdy jindy, a ostatně mě také vždy před ranami otcovými bránila: já byl tedy bez odkladu skokem z příkopu a v okamžení stál jsem za otcem.

„Tatínku! nechte matinku — hoří!“ začal jsem plným hrdlem křičet, a chytiv ho vzadu za kazajku, vší silou jsem se na něho zavěsil, chtěje ho od matky odtrhnout. V skutku se také otec

v prvním okamžení zarazil a matku pustil; ale hned na to držel zas mne jednou rukou za znak, a druhá ruka skákala mi po hlavě a po tvářích, až mi v uších hučelo. Pak jsem ležel najednou na zemi — a bylo mi přitom, jakoby po mně celé stádo mladých hříbat tancovalo . . . potom jsem necítil nic . . . zůstal jsem bez sebe.

Jak se otec a matka rozešli a opět sešli — to nevím. Když jsem nabyl zas ouplně smyslů svých, bylo již ráno, a já ležel v koutě prostranné šenkovny na obyčejné posteli naší — na slámě, vedle mne Turek. Domácí děvečka poklízela a nutila mě, abych vstával. Všecko ostatní bylo již venku a vyhlíželo si místa na krámy.

Já se nemohl hned zpamatovati. Teprva když jsem poznal, že jsem jako zmlácený, vyjasnilo se mi trochu na mysli, a já věděl, co se bylo stalo. I začal jsem hořce plakati.

Kam jsem si na tělo sáhl, tam mě to bolelo; ale tenkráte nebyla to pouhá bolest těla, co mě k pláči nutilo, ale spíše neobyčejná sklíčenost ducha. Byloť mi, jakobych žádného — žádného na celém světě neměl, k němuž bych se byl mohl přitulit, jemuž bych si byl mohl postesknout; — na srdci mém visel veliký, těžký zámek, a já ho nemohl shodit a city své na boží světlo vypustit, aby si hrály, aby laškovaly a ze svého

života se těšily. Já neměl nikoho — nežli Turka, a toho jsem také obejmul. V srsti jeho tratily se moje slze.

Později přišla pro mne matka, dala mi snídaní a vzala do trhu. Skoro slova nemluvila — a tatík si mne ani nevšimnul. Já byl rád; beztoho jsem nic radostného na něm neviděl. Mlčky sedl jsem si vedle krámu a dával pozor, aby na něm všecko v pořádku zůstalo.

Krásný jarní den, množící-se houfy kupujících — sta rozmanitých podob a tváří, ta podivná směsice rozprávek — i kus buchty, kterou mi o poledni matka strčila, rozplašily poněkud mraky okolo mysli mé a ulehčily břemeno v srdci mém. Vesele hleděl jsem zas okolo sebe.

Odpoledne — kupci se byli trochu rozptýlili a matka odskočila na okamžení k známé kramářce pro strakaté šátky, poněvadž jí byly došly a poptávka po nich ještě trvala — promluvil na mne otec první slovo, a to bylo: „Dej pozor! — já jsem tu hned!“ Pak odešel, jak se mi zdálo, na sklenici piva, nechtě ji bezpochyby před matkou vyprázdnit, kteráž toho dne ještě míň než kdy jindy mluvila.

Já si netroufal na otce ani očí pozdvihnout, a oddechl si hezky z hluboka, když mi záda okázal.

Pak jsem se postavil ku krámu jakož jeho samojediný panovník. Nebylo to ponejprv, a protož jsem nebyl na rozpacích. Sotva se ale ve své důstojnosti jak náleží uvelebím, přistoupí ku krámu člověk.... no to vím! na toho nezapomenu do smrti. Hřmotná, ramenatá postava v modré plátěné haleně, s černým slaměným kloboukem, v botách s vysokýma, pod kolenem uvázanýma holínkama — byl to německý vozka s opálenýma tvářema. Já znal ty lidi na první pohled. Bezpochyby právě v městečku krmil a vyšel si nyní podívat se na *jarmark*. Pozoroval jsem ale také, že při obědě hloub do žbánku nahlídnul. Alespoň se mu tváře jenjen svítily.

Tento člověk přistoupil tedy k našemu krámu a začal si na něm rozložené dýmky prohlížet. Konečně se zastavil u jedné, na níž byla vymalována opice, jak se na plný žbánek usmívá. To se modré haleně jaksi líbilo, neboť vzala dýmku do ruky, začala se také usmívat — a pak na mne promluvila. Já nešťastník arci slyšel, že jí to v ústech hrčelo, ale nerozuměl jsem.... bylo to německé! Já vyvalil jen oči a rozšklebil hubu k ousměchu.

Němčina byla nejchatrnější stránka mého tehdejšího vzdělání. Otec na to sice časem doléhal, abych se jí naučil, neboť sám asi kopu

zkažených slov z ní uměje, nemohl se jí dost vynachválit; i nutil mě často, abych německé kramáře poslouchal, s německými dětmi hrál a přede něco řádného pochytil: ale v tom případu byl jsem jako zařezaný, hlava moje byla jako dubová. Živou mocí nemohl jsem německé slovo podržet — ano měl jsem ještě tu zpropadenou chybu, že mě to pokaždé k jakémus prostosrdečnému smíchu nutilo, když na mne člověk německy promluvil. — „Kluk je pařez!“ říkal otec — „a nic se z něho nevyklube!“ Ale já si nemohl pomoci. Buďto jsem měl tehdáž vadu ve sluchu, že mi němčina jen jako drnkačka o veliký pátek zněla, anebo jsem měl chybu v mozku, že jsem myslil: I co pak! bez němčiny dojdeš také tak daleko. — Nu, děti mají rozličné nápady.

Já byl rád, že jsem uměl česky. To se tak hezky mluvilo, zpívalo, povídalo — a jak pěkně modlilo! Co jsem potřeboval víc? Já se tedy zase prostosrdečně usklebil, když na mne kupec v modré haleně promluvil. Ten ale nechtěl mému usklebování jaksi po přátelsku rozumět. Vyvalil oči a poznovu něco zahrčel. Ale já se nemohl v té chvíli přetvořit a musel jsem se zase usmát. Horlivost jeho mě tím více ponoukala.

On však bezpochyby myslil, že si z něho blázny dělám — zapálil se tedy, rozkřikl se ještě hlasitěji a tloukl svalovitým prstem na dýmku, jako by chtěl mermomocí odpověd vyklepat. Co přitom mluvil — po dnešní chvíli nevím; to se ale pamatuji, že jsem začal strachy dostávat — že bych mu byl rád na srozuměnou dal: „Já ti nemohu odpověděti!“ — ale přitom jsem se pořád šklebil — pak jsem i jazyk povypláznul a hlavou zatřepal. To mělo znamenat: „Brachu! já to neumím jako ty — můj jazyk je jinačí!“ — ale plátěná halena rozuměla tomu bezpochyby docela naopak, neboť se náhle rozpřáhla a mrštila mi všech pět prstů po hlavě.

Já ovšem hbitě uskočil, ale halena ztratila podporu, kterouž při svém prudkém pohnutí na mé hlavě hledala, převážila se, padla na krám a svrhla hromadu zboží na zem. Tehdáž se okázalo patrně, jak veliké dobrodiní z toho na těch místech pochází, kde žádnou dlažbu nemají! Na kamení bylo by z našich dýmek trochu střepů zbylo; bez něho zaobalily se jenom do prachu a zůstaly, jako by je z pece vytáhl — až na ty, které modrá halena svým pádem rozmačkala.

Mně zašel tu chvíli všechen smích — a mráz a horko lilo se mi po zádech; neboť v tom oka-

mžení stál již zase otec u krámu, chytil modrou halenu vztekle za týlo a pomohl jí na nohy.

Teď povstal divoký křik. Otec chtěl náhradu, vozka klel a okazoval na mne. Vedlejší kramář začal dělat mezi nima tlumočníka — otec zaskřípal zubami a střelil po mně očima. Já stál několik kroků za ním a třásl se na celém těle. Najednou mi vjelo něco do nohou — a to mě hnalo .... hnalo pryč, z očí otcových, pryč z městečka .... já běžel, jako by mně byl hlavu zapálil.

Co se to semnou dělo, neumím vyobrazit. Celá bytost moje byla jako zbouřena. Včerejší rány hořely mi na těle jako vroucí olovo a síra ... i tušil jsem, ano patrně byl jsem to četl otci na očích, že na mne dnes opět večerní traktace čeká — ale té jsem nechtěl vyčkati. I běžel jsem tedy, běžel .... mimojdoucí lidé hleděli na mne s podivením, neboť jsem byl obraz živého zděšení... ale strachem i opatrností hnaný uhnul jsem se brzo po mezníku do polí a běžel — až jsem dále nemohl.

Sklesnul jsem — mrákoty mi zastřely oči, a já zůstal jako bez sebe.

Když jsem opět smyslů nabyl, ležel jsem na trávnaté mezi; okolo mne stálo bujné, zelené osení a nade mnou třepetali se pod jasnou

oblohou zpěvaví skřivánci. — Blížilo se již k večeru.

Já se ohlížel chvílku jako u vidění — pak jsem se dal do hořkého pláče. Byl to pro mne perný den. Slze mi po tvářích jenjen běžely. Srdce moje bylo jako kleštěmi sevřeno. Viděltˇ jsem, že jsem byl rodičům utekl!

Měl jsem se k nim navrátit?... Měl jsem nové rány snášet? Ne, ne — tak patrné povolání k mučenictví jsem v sobě necítil. Alespoň jsem musel počkat, až se hněv otcův utiší. Nejraději byl bych se arci hned šírému světu do tváří podíval, jen kdybych byl také hned věděl, kde se na něm čeho chytnouti. Zdali bych *dobře* učinil? — na to jsem arci nepomyslil. Ach, vždyť nebylo mezi mnou a rodičemi tak svatosladkých ouvazků, abych byl měl duši k nim pevně připnutou! — a čtvrté přikázaní — to jsem uměl arci už nějaký čas nazpamět, ale slova jeho sklouzala mi se rtů, jako melodie z flašinetlu; ohlas jejich nezněl mi ani v srdci ani v hlavě. Ale já za to nemohl.

I kladl jsem tedy všecko na lehkou váhu, a jak povídám: nejraději byl bych vzal nohy na ramena — a hejdy! do šírého světa. Vždyť jsem byl jeho vychovanec! Toliko zpomínka na matku sevřela mi srdce a spoutala nohy. Viděltˇ jsem,

že bude nyní sama bita, a z toho povstala veliká bolest v duši mé.

Usmyslil jsem si tedy, že se navrátím, ale hned otci neukážu. Jen matka měla o mně vědět a mezi jeho dudkami a mým hřbetem prostřednici činit.

I vzchopil jsem se.... ale kudy kam nazpátek? Stál jsem v šírém poli, v neznámé krajině a nepamatoval se, odkud jsem byl přiběhl. Jen to se mi zdálo, že jsem hodný kus cesty urazil. Mimo to klesala pode mnou kolena — a slunce se ukrývalo za pozlacené vrchole vysokých hor.

Pustil jsem se tedy po mezníku na zdařbůh, jen že jsem šel schvalně proti slunci; byloť mi, jakobych se pamatoval, že mi svítilo do zad, když jsem z městečka utíkal. Ale z mezníku jsem přišel na polní cestu a z té ku kříži, kde se několik vozovek sbíhalo.

Jak tiše a mírumilovně ležely tyto hubitelky kolářské pýchy přede mnou! Já si mohl z nich vybrat, která se mi líbila, jen že se mi k zalíbení odvahy nedostávalo. A západní obloha stála celá ve zlatém ohni, nebeská koule byla se v něm již utopila, okolo mne začaly se v dlouhém stínu několika topolů večerní větříčkové prohánět — a já nevěděl z místa kudy kam. Ale otec říká-

val: „Neokouněj, honem do toho!“ — a já se tedy pustil bez dlouhého rozmýšlení cestou, která se mi zdála býti nejvíce ujetou. Avšak hrbolatá její kolej nechtěla mít konce. Již se bylo setmělo, a já stál ještě pod širým nebem — přede mnou daleká šerá krajina, po jedné straně pole, po druhé mladý háj.

Nohy mě bolely — mdlý jsem byl, cestu jsem neznal: i odhodlal jsem se tedy najednou, že zůstanu v háji noclehem — děj se už, jak děj. Noc mi nebyla strašlivá, hvězdy jsem znal, stromů jsem se nebál.

I sejdu tedy s cesty — několik kroků do háje, vyhlídnu si, pokud se to za temného šera dělati dalo — čili nahmatám měkké mechovité místečko, posadím se, zuju boty, obvážu si šátkem hlavu a vytáhnu zbytek buchty, kterou jsem byl na trhu do kapsy strčil, aby otec nevěděl. Nakyslá povidla ochladila mi trochu vyprahlý chřtán a těsto zaplnilo mezeru v žaludku. Pak jsem se natáhl, dal si boty a čepici pod hlavu, udělal jsem kříž — začal se modlit Otčenáš... zpomněl si přitom na matku.... na otce.... a pak na — Turka... ach arci, na toho věrného společníka svých radostí zpomněl jsem také! — zpomněl jsem, jak často jsme vedle sebe líhali — jak mě zahříval.... a bezděky šeptal jsem: Můj Turku — natáhl přitom ruku, jakobych ho chtěl obejmout ... a šťastně jsem.... usnul.

3.

Kterak musím vlast zapřít!

Vesele štěbetalo nademnou ptactvo, sluníčko si na mne skrze třesavé lupení svítilo a mušky okolo mne poletovaly — když jsem oči otevřel. Spalť jsem celou noc, jako bych byl padl do vody.

Bylo mi poněkud zima, když jsem se probudil; ale v první chvíli neměl jsem ani kdy, abych to byl hrubě pozoroval, neboť jsem nevěděl, kde se nacházím. Když se mi ale na mysli rozsvítilo, tu jsem se rychle vzchopil, trochu se otřásl, pak se obul a z háje vyběhl.

Předemnou ležela rozmanitá krajina v lesknavém oděvu jarního jitra — bujné osení, lesnaté pahorky, pěkné dědiny, sady, luka, zámky a kostely. Ale po městečku ani památky — aniž kde živé duše, kteráž by mi byla o něm zprávu podala. A vesnice ležely ještě daleko, pak od sebe; — ku které jsem měl zaměřit?

I rozjímám nyní svůj stav — a již mi začíná být ouzko. Zpomínám na rodiče a hlava mi jde kolem. I v žaludku začalo se mi něco ozý-

vat, pravíc, že včerejší kus buchty nepostačuje — a já se škrabal za ušima.

V tom — ach, to bylo překvapení! — zařehtal na blízce kůň. Přicházelo to stranou od háje. „To zde bude někdo pást," řekl jsem k sobě — „anebo je tu na dříví. Ale tak i jinak bude mi moci předce o cestě pověděti." Honem se tedy ženu po hlase. Kůň ještě jednou zařehtal, a já vrazil do háje. Tu jím přibíhala cesta, a na ní stál neobyčejný, dlouhý, plachtou krytý vůz, maje místo žebřin jakési veliké truhlíky. Na trávnatém pokrají háje pásli se dva vypřažené koně s vysedlýma kyčlema a s vypouklými žebry, a pod stromy bylo několik osob viděti. Ale to nebyli pasáci, ani lidé na dříví. Spíše podobali se pocestným, kteří byli asi o čtyrech hodinách vyjeli, a nyní pro své hubené herky lacinou snídani nalezajíce, pod líbodechou střechou šumivých stromů odpočívali.

Já se byl tak přiblížil, že jsem je mohl dobře rozeznat.

Zrovna proti mně, opřen o silný javor, stál asi padesátiletý, velký, kostnatý muž, jehož osmahlá, skoro jen kůží potažená tvář, černé oko, nakřivený nos a veliké, visuté tmavé kníry jako přímětky dravého ptáka vypadaly. Na hlavě měl jakousi koženou helmu s velikým peřím z páví-

ho ocasu — na těle ošumělý kabát s harasovými šňůrami na prsou — na nohou široké nohavice z režného plátna.

Tak tu stál, a drže v jedné ruce hodný krajíc černého chleba, v druhé notný zavírák, zpovolna pojídal, hledě přitom na malé děvče, které před ním na trávníku nevím jak poskakovalo — to jest: nemohu říci, bylo-li toto poskakování výraz nějaké radosti a přirozené veselé mysli, nebo pouhá exercírka. Alespoň jsem takový tanec ještě nikdy při slavnostech a veselostech v království českém neviděl. Děvče skákalo brzy o jedné, brzy o dvou, brzy se celé vypínalo, brzy skrčovalo a přitom veslovalo pořád ručičkama v povětří.

Mně napadli arci hned oni strakatí, věčně kočující, pro kus denního chleba své oudy až hrůza překrucující umělci, které jsem na svých cestách „okolo světa" poznal. Musím ale také hned vyznati, že jsem ani u těch nic tak outlého a líbezného — řekl bych skoro větrného a květinového neviděl, jako bylo toto děvče. To se pohybovalo jako motýlek. Krátká černá suknička jí okolo tílka jenjen hrála, a po týle jejím houpaly se v papíru stočené dlouhé kadeře jako ze zlatého hedbáví.

*

Třetí osoba jí dělala k tanci muziku. Byla to stará žena s jiskrnýma očima, kteráž sedíc pod blízkým stromem, hubenými prsty na bubínek s rolničkami tloukla. Když jsem se na ni bystřeji podíval — na ty hnědé lesknavé tváře, padli mi na mysl Cikáni. Ale z toho jsem si nic nedělal. Způsobem svého vychování byl jsem dosti ohrožen. Šel jsem ještě blíže.

„Halohoj!" zkřikl najednou muž, kterýž mě byl zpozoroval, a bubnování utichlo. Děvče přestalo tancovat. — „Počkejte, tu běží cizopanský sysel."

Já se zastavil. Za jedno mě zarazila podivná titulatura, za druhé silný, pronikavý hlas. Něco takového jsem neslyšel, leda v kostele, když varhaník na nejhlubší pedál šlápnul. To bylo mladé hromobití; otcův křik byl proti tomu kokrhání mladého kohouta.

Chvíli jsem stál jako omráčen. Muž mezi tím přistoupil a od hlavy až k patě si mě prohlížel. Já otvíral hubu.

„Zdejší?" zeptal se pak krátce — a já myslil, že uhodili někde na veliký zvon.

„Odtud z lesa? — ne!" řekl jsem na to, nemoha oči s divného člověka spustit. — „Jsem cizí — zabloudil jsem a rád bych teď zase na dobrou cestu přišel."

„Cizí?“ opakoval muž, a po celé tváři jeho rozlil se jakýsi paprsek radosti. Oči jeho upřely se na mne ještě pronikavěji a sklouzly potom na starou ženu. Já honem za nimi — a shledal jsem, že stará mrkla.

„A zdaleka?“ ptal se vousáč dále.

„Prozatím snad zblízka.“ — I jmenoval jsem městečko, kde pro mne trh tak špatně vypadl, ačkoli jsem toho dost utržil.

„Tak? — A čí pak jsi?“

„Kramáře Kolínka.“

„Kramáře?.... Matko, dej sem něco k snědku. To house bezpochyby dnes ještě nic v hubě nemělo.“

Ten člověk byl nové vydání Vševědy, a řeč jeho byla pro mne líbezná turecká muzika; neboť zbytek včerejší buchty byl se ve mně již tak slehl, že jsem v žaludku zas hodnou mezeru cítit začínal.

„Sedni, krtku — sedni!“ mluvil muž dále — „a pověz, odkud jsi tak časně vylezl?“

„Přicházím tuhle z roští!“ odpovídal jsem, bez velkých průtahů do trávy se ukládaje. — „Musel jsem tu zůstat přes noc, protože jsem nemohl do městečka dorazit.“

Přitom jsem se teprva jak náleží na mladou tanečnici podíval. Byla asi v mém stáří — modré

a hravé oči její upíraly se na mne velmi laskavě. Zdáloť se mi, jakoby šeptaly: I vítám tě — vítám tě! — ale tváře její — ne snad žeby nebyly hezké bývaly! o nikoli — byly to hezounké, outlounké tvářinky: ale já se jich předce trochu lekl. Byly jaksi divně zažloutlé — i krček byl takový i ručinky; jáť nemyslil v prvním okamžení jinak, nežli že má ubožátko žloutenku, a co jsem o tom hořkém hostu slýchal, nemohlo mě nyní radostí naplnit. Lítostně jsem tedy na ni pohlížel; ona pak, zdálo se, porozuměla mému pohledu, neboť oči její se ještě více rozlaskavěly.

To všecko ale trvalo mnohem kratčeji, nežli jsem to mohl popsati, a mezi tím jsem musel i muži v šněrovaném kabátě odpovídati.

„A kde jsi byl, dudku, žes nemohl do svého hnízda zalezt?“ ptal se mě dále.

„Já se opozdil v šírém poli — a zmátl si pak cestu.“

„A co jsi dělal v šírém poli, králíku?“

„Já...“ tu mi vázlo slovo na jazyku. Nevěděl jsem, jakou zazpívat. Na štěstí přinesla stará žena z vozu kus chleba a tvarohu.

„Tuhle jez, chocholouši!“ řekl muž — „a povídej.“

Já se chápal snídaně; ale povídat jsem neměl chuti. S pravdou jsem nechtěl na světlo,

a něco si hned smyslit — to jsem neuměl. Matka hrozívala: Kdo lže, ten krade! — já jí věřil a bál se šibenice. I chtěl jsem tedy prozatím řeč zamluvit a obrátil se k zažloutlé holčici.

„Ty nebudeš snídat?“ ptal jsem se jí.

Ona hodila očima kvapně po muži, jakoby odpověd teprva u něho hledala, a pak řekla líbezným hláskem: „Hala bala kinky.“

Já vyvalil oči, i chtěl jsem se ptát poznovu, ale nežli jsem k tomu slova sestavil, ozval se muž hromozvučným hlasem: „Nech ji, chrouste! to je mladá Indiánka. Ta ti nerozumí. Raději povídej.“

Ale já nemohl ještě povídat. — „Indiánka?“ opakuji pln podivení, a ústa mi zůstala do kořan otevřena. Moje tehdejší zeměpisné známosti neobsahovaly totiž ještě všech pět dílů světa, a Balbiho český kabát nebyl také ještě došitý, abych se byl v něm ku všem národům podíval: já znal indiána jen co — krocana, a tu si tedy můžete mé ustrnutí pomyslit, když jsem měl to hezounké děvče za indiánku držeti.

Ale muž doložil na mou otázku ještě jednou: „Indiánka!“ — a sice tak pedálovým hlasem, že jsem musel věřiti. — „Indiánka je to — z indiánské země,“ vypravoval jednozvučně a tak plynně

dále, jakoby to četl — „kteráž leží na rohu šestého dílu světa, v levo když se z Červeného moře vyjíždí. V té zemi rostou samé piškoty a cukrované mandle, proto jsou tam lidé tak přižloutlí; neboť mnoho sladkého kazí červenost krve člověčí. Však o tom ještě uslyšíš, jen až se ti jazyk na indiánskou řeč podřízne. Teď mi ale, strakapoune, zatím pověz hezky po česku: co jsi dělal v poli? Ptám se tě už po třetí — a mám toho dost. Snad tě tatík někam poslal?“

„Neposlal,“ řekl jsem polohlasitě; hlava mi šla jeho křikem do kola a sousto se mi v krku příčilo.

„Tedy jsi vyšel sám — z vlastní vůle za městečko?“

„Z vlastní vůle — ano.“

„Ahá, teď se máme! To je ta melodie — ano! oh, však já o ní slyšel!“

„Co jste slyšel?“ ptám se celý malomyslný, a ruka s tvarohem přimrzla mi u huby.

Muž mrknul na děvče — a to odešlo k vozu. Sám si potom ztuha ke mně přisednuv, upnul na mne své jiskrné oči, jakoby mě chtěl až na grunt srdce proskoumat, a bral mě na skřipec.

„Ale kam pak jsi dal hlavu, tetřívku, že jsi se tak zatoulal?“

„Já měl hrozný strach — a ten se mi vrazil tak silně do nohou, že jsem je pak musel na ramena vzít.“

„Ano, ano — hvízdali to tam po ulici. *Uteklo* prej jsi, vyžle! a tatík se po tobě sháněl!“

„Sháněl?“

„S karabáčem v ruce... Přitom blýskal očima jako afrikánský drak.“

Já sklopil hlavu a nemohl se na snídani už ani podívat. Po zádech mě to šimralo, jako bych se byl do mravenčího hnízda položil.

„Nechceš-li, aby ti hnáty přetřískal, tedy mu nesmíš hned na oči — počkej, až se mu krev ochladí. Zůstaň zatím u nás, kůzle! poslouchej a dobře se ti povede.“

„U vás?“

„No — co vyvaluješ oči, chramostejle? Padni raděj na kolena a děkuj všem Svatým, že tě k nám přivedli. Zde se nekramaří — nevleče trakař — hahá! Zde jsme páni nevídaných produktů a vzácností — zde máme ze všech sedmi dílů světa nejprvnější naďurální gabinet. Pojď a podívej se!“

S těmi slovy vstal a vedl mě k vozu. Já šel za ním jako zmoklá slepice. Na voze otevřel jednu skříni a okázal mi její vnitřek. Tam bylo více přihrádek a v každé něco nevídaného. Tu

stála vycpaná kachna, tam seděli dva stehlíci, tu hryzla veverka oříšek, tam bylo zas několik brouků... v prvním okamžení jsem ani nemohl všechno přehlídnout. Mysl moje nebyla tak spořádána, abych se byl mohl přírodozpytnému pozorování oddati. Já myslil jen na otcův karabáč, a přeslechl jsem všechny výklady, které mi patron nejprvnějšího „nadurálního gabinetu" o svých pokladech učinil, až mě konečně jeho zvučné: „Chceš?" k pomyšlení na věci nejbližší přivedlo.

„Chceš tedy u nás zůstat? chceš jíst a pít a veselé živobytí mít — a nebo chceš raději vejprask, až z tebe olej poteče? — Mluv, bulíku!"

„Vejprask nechci..." začnu se škrabat za ušima.

„Tedy jsi náš — basta!" zazvučel muž a klepnul mi na rameno. „Od té chvíle jsem tvůj principál — tvůj druhý tatík, až se dovíme, že se první udobřil. — Stará!" obrátil se k ženě, která s nás ani oka nespustila — „podej sem flašku, ať se kluk oblízne, a pak..." nato jí doložil něco potají.

Stará zakývala hlavou, vylezla z předu na vůz, kde se hrubá plachta jako malá budka vypínala, a přinesla láhev proutím opletenou. Hned na to seděl jsem opět se svým principálem pod listnatou střechou na trávnatém koberci a měl jsem

poznovu snídati. Můj nový otec mi nalil skleničku rosolky.

Stará zašla zatím s holčicí hloub do háje, rozdělala tam skrovný oheň a přistavila k němu hrnec, do něhož byla vody z blízkého močálu nabrala a z dvou kornoutů jakési koření vsypala.

„Neschlipuj uši, mopslíku!“ mluvil mezi tím ke mně principál, położiv si na chřtán sordýnek, jakoby mě chtěl chlácholit — „nefňukej, bazilišku! u mně budeš mít každý den posvícení. Já tě nedám — neboj se, a to by mohlo deset tatíků s karabáčem přijít — phá! nevídáno! já jsem já — a nedám tě, dokud se otec na tebe nezasměje. Abychme ale daremných mrzutostí neměli — aby tě vlčí oko nevyslídilo, musíme říkat, že nejsi... jak pak ti říkají, levharte?“

„Tonda,“ řekl jsem poloplačky — přitom se mi ale chtělo také do smíchu, neboť rosolka mi chutnala, a já byl právě poslední kapku vylousknul.

„Musíme říkat, že nejsi Tonda Kolínkův — ale z daleka, z cizího dílu světa... jen počkej! to bude ještě merenda. Já z tebe udělám člověka, že na tebe celý svět hubu otevře.“

I mluvil a mluvil do mne dále — a já se převalil nazad do trávy a hleděl vzhůru do hustého lupení, kteréž nademnou veselou ranní píseň šumělo — i byl jsem rád.

Lesní zápach, bázeň před výpraskem, dětská lítost, zpomínka na matku a na Turka, radost z nového tatíka a rosolka — to všecko ovanulo mé smysly tak podivně, že se počaly ve mně točiti — že bych byl plakal a vejskal — že mi bylo všecko jedno, co ze mne principál udělati zamýšlel.

„Jen když ta mladá Indiánka u nás zůstane!“ zablbotal jsem, jako by v tom celé mé štěstí záleželo — a principál zahučel, že zůstane.

Konečně přistoupila k nám opět stará žena, vzala mě za ruku, odvedla do houští — a tam mě vysvlekla. Já nevěděl, co se to semnou děje — já byl omámen, a nežli jsem se nadál, stál jsem, jak mě Pánbůh stvořil.

„Počkej, holoubku, však my tě schováme, že tě žádný karabáč nenajde,“ začala tu ke mně ohebným jazykem brebencovat. „My tě budeme chovat jako vlastní kuřátko. Jenom hezky poslouchej a žádného nás nehněvej.“

Přitom omočila tmavý plátěný hadřík do hrnce, jejž byla již dříve od ohně odstavila. Já musel oči zamhouřit a ona mi vjela mokrou plenou do tváře.

Já ucítil v tváři teplou tekutinu a silnou, dosti líbou vůni. I držel jsem. Stará mě dřela, jakobych se byl půl leta nemyl, okolo nosu,

na čele, za ušima, pod bradou — všude. Já ještě držel. Potom zase plenu smočila a začala mi drhnout krk; mokro mi teklo po prsou, a brzo dostala se ruka její také tam.

Opět mě pustila a namáčela hadřík. Já otevřel oči, na nic nepomysliv, a sklopil je na prsa — ale jak jsem se poděsil! Celá moje žebra vypadala jako černou politurou potřená.

I vykřikl jsem, ale stará se bleskovitě vzchopila a popadla mě za ruku. Oči se jí přitom leskly, jako když jimi večer kočka zajiskří.

„Mlč — ani necekej!“ sípala přitom, že jsem myslil: Nynčko tě každé slovo probodne! — „To je tvůj nový šat — to musí být! Či chceš, aby tě karabáč obarvil? Tys od této chvíle Mouřenín — to si pamatuj! až bude na čase, udělám tě zase bílého — jako budeš ještě dnes tuto mou ruku zas bílou viděti.“

Co se dále semnou dělo, nebudu ani popisovati. Takéť jsem byl tenkráte napolo zmámen, a nemohu si již na každou maličkost zpomenouti, ale musím jen krátce podotknouti, že jsem brzce vypadal jako hříšník, jejž ďábel na rub obrátil — celý černý.

I stál jsem mezi křovím, abych dokonale uschnul, a lítost i hněv, ano i jakási zoufanlivá veselost projížděla prsa moje. Jednou mě projela

také myšlénka: Práskni do bot! — ale na neštěstí neměl jsem boty na nohou, šaty ležely opodál — a tak jako topič pekelných pecí netroufal jsem si na jasný boží den, pod šíré nebe vraziti.

Trpěl jsem tedy a trpělivě dal jsem se také do nových šatů obleci — to jest: do nových, co se mé osoby týkalo; jinak byly ty režné široké nohavice s červeným pruhem po straně, ta žlutá vesta s množstvím knoflíků a ta modrá, popředu divně do kola střižená kazajka s červeným vyšíváním, i posléz ta kulatá, červená čepička beze všeho stínidla — to všecko bylo již obnošeno, a leželo dlouhý čas mezi jiným strakatým šatstvem v truhle. Takéť mi bylo všecko tuze široké a veliké; stará musela všude zakládat a zatím zběžným stehem pomáhat. Teprva později přišla celá ta liberaj pod nůžky.

„Kapitálně, mámo!“ zvolal principál, jenž byl zatím vůz a koně hlídal, když jsme konečně z houští vylezli, i poklepal babě na rameno. „Tys předce jen má stará liška.“

Mně se vrážela krev do tváří — zvláště když jsem zase mladou Indiánku spatřil; myslím ale, že nebylo na mně uzardění pozorovati. Klopil jsem ale také oči a věšel hlavu.

„Hojehó, mladý krokodile!“ promluvil ke mně principál z vesela. „Neškleb se mi, jako bys měl hryzení. U nás budeš mít, co srdce ráčí — zato ale musíš také poslouchat. Rozumíš, havrane, co je to: poslouchat? Já ti to trochu vyložím. Od této chvíle jsi rozený Mouřenín a nesmíš tedy před cizím člověkem česky ani pisknout.“

„Ale —“

„Poslouchej! Kdyby na tebe někdo promluvil, tedy vyšklebíš zuby a odpovíš po mouřeninsku.“

„Ale —“

„Mlč a poslouchej! — však ty to dovedeš — člověk dovede všecko, jen musí chtít; nebudeš-li ale chtít: tedy ti pomohu!“

Přitom sáhl do kapsy a vyndal z ní srnčí nožku, na jejímž konci se asi pět spletených řemínků houpalo. Tímto roztomilým nástrojíčkem švihnul několikráte povětřím, až to zahvizdlo — a já věděl hned, jak mi hodlá pomáhat.

„Tak dovedeš také po mouřeninsku odpověděti — jen když budeš chtít!“ pokračoval dále. „Ku příkladu — zeptá-li se tě někdo: Odkud, černé kůzle? — tedy řekneš: Bura kulu čimara! neb: Dara bida kiks! — a chlapík otevře hubu i bude na to přisahat, že rozprávěl s Mouřenínem. Zkrátka: já ti budu tatíkem — a ty budeš zato poslouchat — sice....“

Přitom zahvízdal zase svou srnčí nožičkou a já sklopil hlavu. Málem byla by podemnou kolena sklesla. Jednomu výprasku jsem ušel a na druhý jsem mohl chystat záda.

V tom se ozvalo na blízku psí štěkání — a srdce moje občerstvilo se náramnou radostí. Znalť jsem to štěkání, i obrátím se, začnu hvízdati a z plného hrdla: „Turku! alou — sem!“ volati. A v několika okamženích, nežli se kdo nadál, vrazil do háje dlouhými skoky můj žlutosrstý přítel, napořád štěkaje a po zemi stopu mou očichávaje.

„Turku!“ zvolal jsem ještě jednou, a Turek se zastavil. Poznaltě hlas můj — ale nepoznal mne celého a dal se do hrozného vytí. Já ho ale volal napořád i vábil jsem ho — a on schlipil uši, stáhl ohon a začal se ke mně plaziti. I poznal mě konečně, zaštěkal, vyskočil, padl na mne a začal mi tvář lízati — ale bývalá podoba soudruha jeho nepřicházela předce na jevo.

A já ho vzal okolo krku, převalil se s ním na zem a plakal radostí.

4.

Moje první mouřninská lekce.

Tak jsem přišel do nového proudu, i měl jsem co dělat, abych se jeho vlnami šťastně probrodil. Bylť jsem Mouřenínem a musel jsem se dle toho chovati, nechtěl-li jsem známost s principálovou srnčí nožkou udělat.

Ten můj principál — je-li ještě na živu, dej mu Bůh méně odvážlivých nápadů, nežli byl onen poctivé české duše do mouřeninských a indiánských kabátů přelívat — ten pověstný majetník slavného „gabinetu", pan Fabian Makotrus, byl podivný mužíček. Já neviděl od té chvíle podobného.... tlučhubu, když se o nějaký prospěch, zvláště o navštěvování našeho kabinetu jednalo. Tu prášil, tu věšel bulíky, tu nebylo člověka světem sešlejšího, s větším nebezpečím zápasilého, vzácnější pamětihodnosti majícího a pro potěšení obecenstva více podnikajícího — tu nebylo nic nad něho!

Avšak právě pozoruji, že u svém vypravování tuze velké skoky dělám, a to nesmím, aby Pavel nebo Šavel neřekl, že se mi pásmo

příběhů mých pomátlo. Beztoho jsem bystrému čtenáři nahoře již něco prozradil, co mělo později jako divadelní překvapení působit. Tedy hezky zvolna, nitku za nitkou.

Nenadálé zjevení-se Turka nás trochu pomátlo, a zvláště pana principála. Bezpochyby myslil v prvním okamžení, že i můj tatík v patách za psem přichází, a to by mu bylo arci koncept trochu zkazilo.

„Ať ta mrcha ani nepiskne, sice ji zabiju!“ prohodil ke mně rychle a polotajeným hlaholem; potom pošeptal něco staré ženě, zakýval na dívčici a začal kvapně koně zapřahat.

Stará se skrčila, a vlekla se pak takořka po čtyrech na kraj háje, odkud se mohla po okolí rozhlednout. Dosti záhy se ale vrátila, a tvář její byla znamením jistoty a pokoje.

„Nikde ani človíčka!“ prohodila krátce k principálovi. „Pes je bezpochyby zvyklý na kluka — zasteskl si po něm a pustil se za ním sám a sám. Bude mít dobrý nos.“

Já dosvědčil slova její, že je Turek můj nejlepší přítel, i žádal jsem principála, aby ho také za to považoval a u sebe podržel. Ten se ale začal jaksi rozmýšlet. Bezpochyby počítal, že je to trochu mnoho, když mu najednou dva

krky přibudou; konečně si ale přede odhodlaně vousy zakroutil.

„Co myslíš, Báro?“ ptal se staré. „Náš Fousek doklepal — a hlídač nebude na škodu.“

„Vždyť jsi pán,“ řekla stará; „dělej, co se ti líbí.“

„Umí hlídat?“ obrátil se tedy principál ke mně.

„Oh — a jak!“ doložil jsem ochotně. „Když mu poručím, nehne se ani z místa, a kdyby šipky padaly.“

Principál si dal říci, a přijav Turka pod svou ochranu, učinil nás oba oudy svého „nadurálního gabinetu“. Mně poručil potom, abych celou cestu hubu držel, a vykázal mi na voze koutek pod plachtou, z něhož jsem nesměl ani bradu vystrčit. Do druhého koutku sedla mladá Indiánka, a mezi nás uvelebil se sám principál, roztáhnuv nohy hodně před sebe. Tak nás byla plná budka.

Stará seděla na kozlíku a řídila spřežení. Turek běžel vedle vozu, každé okamžení po mně očima mrskaje.

Jelo se hezkým krokem — ale jelo se stranou všech vesnic, které jsem byl ráno v okolí počítal. Makotrus chtěl co nejdříve a nejdále z krajiny upláchnout, kde byl dva nové oudy své společnosti nalezl.

*

Na voze mě učil mouřeninsky.

„To víš, komáre, beztoho,“ začal svým zvonovým tónem — „že stojí svět na samém forteli. Kdybysi nebyl z dobré školy, musel bych o tom jinak s tebou rozprávět; ale kramářův kluk ví, jaká je svět skořepina, a jak pracně z ní člověk jádro dobývati musí — ať pomáhají zuby, nehty nebo kladivo. Když může, prodá ku příkladu tvůj tatík dozajista za rýnský, co za pět grošů nestojí.“

„To není pravda!“ ozval jsem se na to, a krev mi začala v srdci skoky vyvádět. I měla k tomu také příčinu.

Můj otec měl všelijaké chyby — ty nesmí ani ten nejzaslepenější povahopisec z kroniky života jeho vymáznout — ale poctivost v prodaji, to byla jeho veliká ctnost, to byla jeho pověst a sloup celého obchodu. V tom ho znali, kamkoli přišel. Na slovo Kolínkovo mohlo se v prodeji přisahat. Je to trochu podivné — skoro k neuvěření; ale proč by nemohl mít kramář také něco zvláštního?

Toto všecko zakmitlo se mi na mysli jako blesk a já musel na to odpověděti: „To není pravda! Můj otec nešidí žádného.“

Ale sotva byla slova venku, již jsem si přál, aby byla zase ve mně — tak jsem se ulekl;

neboť principál se na mne podíval, jakoby mě byl chtěl probodnout, a z úst jeho to zaznělo tím nejzvučnějším zvonem: „Co jsem ti, paviáne, prve povídal?“

Já v skutku nevěděl, co myslí.

„Abysi hubu držel, salamandře!“ zahučel on zase na to — „hubu držel — hubu! na celé cestě — to jsem ti poroučel, kolčavo — a teď to povídám naposled. Mám k tomu své příčiny — a od nynčka padne na každé tvé slovo mých pět prstů. Tvůj otec šidí kupce, já to vím; proto je kramář a rozumí svému forteli.“

Já sklopil oči, sevřel pysky a zatajil dech.

„Jak povídám,“ pokračoval principál — „svět by ani neobstál, kdyby nebylo fortele; to jsou jeho nohy, to je jeho hlava. Takéť by se ani světu na světě nelíbilo, kdyby na něm šidby a podvodu nebylo. Avšak pozoruji, že jsi mladé jehně, a že máš ještě slabé zuby; nebudu ti tedy moudrost do koryta sypat. Ta je tuze tvrdé zrní. Ale kus mozečku můžeš proto předce do ruky vzít, berane! Jen pozoruj. — Ku příkladu – ty jsi nynčko Mouřenín; já řeknu, že jsem tě za tolik a tolik dukátů, skrz takovou a takovou přímluvu, pátýma rukama zrovna z paláce tureckého sultána dostal, kterému jsi dýmky cpal, kafe vařil a fousy česal.

Lidé budou otvírat hubu — budou vyvalovat oči, budou se zaklínat, že viděli Mouřenína z nejčistější krve — a budou mít radost — oni radost a my zisk. — Nynčko seber smysly, komáre! — Co myslíš, kulíšku — měli by větší potěšení a my lepší užitek, kdybych řekl, že jsi Kolínkův Tonda?"

Já pozvedl mezi tím zase oči a zavěsiv je na principálova ústa, řekl jsem: „To nevím."

Ale v tom okamžení mlasklo mi něco na tváři, a já myslil, že se mi hlava rozsype. Principál měl prsty jako z ocele a ohně.

I dal jsem se do křiku — a od té chvíle počítalo se moje snažení, udělati podle rady jeho a svou první zkoušku v podvodu na něm samém vyvesti. Nepocítěná posud, nepovědomá horkost rozlívala se mi po těle. Byla to dětská zlost. Cítil jsem, že se mi děje bezpráví — a to poprvé za mého života. Otcův karabáč považoval jsem za věc, kteráž patří ku každé rodině; jinak se mě ale nesměla živá duše dotknouti.

Já bědoval, a slze mi tekly potokem po tvářích.

„Budeš hubu držet, velbloude?" osopil se na mne můj nový tyran.

Já zaťal zuby a zavřel oči. Nutil jsem se, abych neplakal. Činil jsem to ze samého hněvu.

Makotrus rozkládal na to své moudrosti ještě dál a šíř; ale já ho poslouchal jen polovičním uchem; myšlénky moje točily se okolo nápadu, abych mu zas — utekl. Jenom jak? — Ve své nynější liberaji a v té černé slupce bál jsem se dát na outěk; tajný jakýsi hlas mi pravil, že musím dříve opět svou přirozenou barvu a vlastní kazajku dostati.

V tomto svém rozjímání otevřel jsem zase oči — a tu mi padla do nich mladá Indiánka. V jemné tváři její pohrávala outlá bolest — jakási lítost s mým stavem. Oči její spočívaly na mně s nevýslovným soucitem, a teď — ano teď mi kynuly lehýnkým mrknutím: „Příteli, nepopouzej principála!“

Jak jsem to v nich viděl a přečetl, ježto jsem — jak se laskavý čtenář bezpochyby pamatuje — za onoho času ještě veliké zběhlosti v literách neměl: to si nemohu teď jinak vysvětliti, nežli že to byl prvopočátek onoho kouzelného umění, jehož pomocí v jistých letech každý mladý člověk v ženských očích čísti dovede. Čte-li vždycky dobře? — to je arci jiná otázka, a takž jsem se mohl i já tenkráte v očích mladé Indiánky mýliti; ale já byl věřící duše i vzal jsem domněnku za pravdu, a hned mi bylo okolo

srdce lehčeji. Viděltʼ jsem, že mám předce duši na blízku, která se mnou dobře smýšlí.

„Dej pozor, krťku!“ zahučel na mne zas principál — „a pomysli si, že stojí před námi kopa šosáků. Ty sedíš po mouřeninsku na stole — — víš, jak to uděláš?“

Oči jeho spočívaly na mně přitom, jakoby byly chtěly i sebe menší hnutí mých úst vyslídit; ale já hleděl na něho jako dřevěný panák u trafikanta. Ani jsem nemrknul, ústy ani neškubnul.

„Ahá! — vidíš králíku — to je pravá odpověd!“ ušklebil se Makotrus. „Jenom nic českého, dokud jsi Mouřenín — to si pamatuj; a kdyby ti to měli kleštěmi z těla trhati — nic českého. Dej pozor! Ty sedíš tedy jako Mouřenín, a kmotr konšel, nebo sám strýc kantor se přiblíží, zakroutí hlavou, zachechtá se — a prohodí snad: Odkud, krajane? — Co mu odpovíš?“

Já ani necekal.

„Dobrá, můj roháči — dobrá!“ zvolal principál potěšeně — „to je pravá odpověd! Co je ti do toho, co se tě lidé po česku ptají? Tys Mouřenín; a kdo od tebe něco chce, musí to chtít po mouřeninsku. Ty při tom ani nemrkneš. Ale já začnu potom: Kila bara dukinek? — a ty odpovíš... no, co vyvedeš, jestřábe?“

Ale já nehnul ani pyskem. Přitom sklouzlo oko moje za principála na Indiánku — a ta začala rychle hlavou pokyvovati a rtoma hýbati. Ale já nevěděl, co to znamená.

„Já řku: Kila bara dukinek?“ zahučel zas principál, a ruka jeho vjela mi přitom do vlasů a třepala mi hlavou, až mi týlo praskalo.

Já se dal do hrozného křiku, a vedle vozu začal Turek štěkati. Makotrus mě pustil.

„Budeš mlčet, havrane?“ rozkřikl se přitom, až mi uši zalehly. Ale ve mně hořela již zase zlost na nelidské jednání, pak jsem zesrdnatěl hlasem Turkovým, a přitom mě popichoval stud před mladou dívčicí. I vyskočil jsem ve svém koutě, zaťal pěsti a osopil se na svého tyrana.

„A nebudu mlčet!“ zvolal jsem v bolesti a hněvu — „nebudu! Vy nejste můj otec, abyste mě tlouk' — a já se vás neprosil, abyste mě u sebe podržel. Dejte mi moje šaty a mou bílou barvu — a já půjdu s Turkem raději žebrotou. Turku — alou, sem!“

Turek, jemuž to bezpochyby už tuze dlouho trvalo, že jsem na něj nepromluvil, ačkoliv on sám skoro pořád po mně krk natahoval, stál na mé zkřiknutí skokem na vojnici, potom na kozlíku, a v okamžení na to v budce pod plachtou,

nic nedbaje, že byl starou Báru málem porazil a principálovi zrovna do klína upadl.

Stará začala z leknutí nohama v povětří veslovat, a když se rukama na sedadle šťastně zachytila, dala se do klení, při čemž i principál svou porcí utržil.

„Viď, nedopálený Jidáši — máš jedenkráte zase svou bláznivou hodinu?“ šklebila se na něho. „Nemůžeš dát trochu pokoje? Abych jen pořád napravovala, co svým hučením pokazíš!“

Ale Makotrus neměl veliké laskominy proud její výmluvnosti poslouchat, a hleděl pln podivení na mne, u něhož by se byl do nejdelší smrti takového odporu nenadál. Oči jeho stály mezi mou řečí dopola vypouleny, a hořejší pysk se mu tak vyšklebil, že mu bylo celou řadu velkých, po tabáce zažloutlých zubů viděti. Teprva když Turek do vozu skočil, zdálo se, že by se chtěla žluč jeho — totiž pohoršeného principála — vyvalit. I sáhl po své srnčí nožce a zkřiknuv na mého žlutosrstého přítele, rozpřáhl se, aby ho přetáhl. Ale Turek mi vklouzl mezi nohy a vyceniv tam své tesáky na Makotrusa začal zlostně vrčeti.

„Nebíte mého Turka!“ osmělil jsem se ještě přidati — „on vám nic neudělal a bude vaše zboží hlídati.“

Principál se na okamžik zarazil, ruka s nožkou mu sklesla, pak se přehnul na svém sedadle a dal se do hrozného smíchu. Já otevřel ústa i oči.... tak se smát jsem ještě jak živ neslyšel.

„Hahohá —! to je — k prasknutí! — člověku puknou všechna žebra!“ jektal mezi svým chechtotem. „Takový komár — to vrabčí pírko — to nedoscíplé kuře — to se mi chce protivit! Hahohá!“

A přitom švihal srnčí nožkou pořád před sebe, až se ze slámy prášilo.

„Ou!“ zkřikla stará na koně, zastavila, a obrátila se pak do budky.

„Já řku,“ začala na Makotrusa. „Přišel jsi o poslední kousek rozumu? Nemůžeš tomu dítěti svou moudrost jinak sdělovat? Já řku — moudrý principále, chceš, abych tě naučila být moudrým tatíkem?“

„Ah — ah — ženo Šalomounova!“ spustil nyní Makotrus, a strhnuv s hlavy svou koženou čepici, začal se před starou klaněti. „Nemysli, že bych nechtěl podle pravidel tvé moudrosti jednati. Jak se ti jen líbí, mocná Megéro — všecko se vykoná — všecko — jako na másle.“

Přitom švihl ještě několikrát do slámy, jakoby si chtěl poslední zbytek hořkosti na ní vyliti, a pak se obrátil ke mně tak přítulně, jako

byl učinil v háji, když zaslechl, že jsem kramářův syn a — uběhlec.

I vyučoval mě zas jazyku i způsobu mouřeninskému, a já začal pomalu pochopovati.

Povoz jel dále, my seděli pokojně na svých místech, a Turek běžel vedle koní.

Asi po polední dorazili jsme k první osadě; bylo to hezké městečko. Stará zastavila hned na začátku u první hospody, Mokotrus vyskočil z vozu a šel se o žaludek svého spřežení i svých lidí postarat. Stará zůstala sedět na kozlíku, já seděl s mladou Indiánkou v budce.

I hleděli jsme hodnou chvíli na sebe, jako bychme měli jeden druhému mnoho co povídat, a já bych byl s tisícerou chutí ústa otevřel, jen kdybych byl indiánsky uměl. Česky — tomu nerozuměla, a já tak nesměl ani mluviti; to mi byla po dlouhém vysvětlování principálově konečně i stará Bára na srdce vložila. Musilť jsem se cvičit v mlčení, abych se pak před jinými tak snadno neprozradil, že z českého kořene pocházím.

Také mladá Indiánka, zdálo se, měla veliké chuti rozprávku začíti; ale jakž bych jí byl rozuměl?... a pak se bála staré Báry — alespoň po ní ouzkostlivě očima házela.

Konečně skočila stará s kozlíku a začala okolo vozu popocházet, jakoby se chtěla po

dlouhém sezení narovnat. V tom okamžení nahnula se moje sousedka rychle ke mně, chopila mne za ruku a zašeptala tou nejkrásnější češtinou: „Neboj se — však my si oba pomůžem!“ Potom se naklonila zase nazpátek, a seděla ve svém koutku, jako by se nebylo nic přihodilo.

Já ale hleděl na ni u sladkém vytržení, nemoha se v prvním okamžení ani zpamatovat. Bylť jsem skrz naskrz pohnutý.

„Pst!“ zašeptala dívka, jakoby se hlasitého výbuchu mé nenadálé radosti bála, a do svého koutku se krčíc, aby ji nijak z venčí viděti nebylo, položila prst na ústa. „Mlč — až večer!“ Těchto několik nepatrných slov naplnilo mě sladkou útěchou. Mně bylo po nich na mysli tak veselo a u srdce tak lehko, jako by mě už nic postrašiti, nic protivného potkati nemohlo. To pocházelo z vědomí, že mám na blízku duši, která semnou dobře myslí.

Principál, nechtěje nás bezpochyby nepovolaným očím na odiv postaviti, přinesl nám trochu jídla na vůz a obstarával potom koně. Stará jedla v hospodě — pak jsme jeli dále.

Šlo to dosti zostra, to jest: pokud hubené herky stačily — šlo to ale samými polními cestami. Já nemohl poznati, kde se nacházíme, neboť mi nebylo možno, po vůkolí se rozhlédnouti.

Když se začínal stín dloužit, přirazili jsme zase k lesíku.

„Hojahó!“ zkřikl principál na starou. „Zadrž, moudrá kapitolo! — Zde se trochu roztáhnem. Cesta je dobrá; do tmy dolezeme pod střechu.“

Museli jsme tedy slézt, a já byl rád, že jsem se mohl na vonném mechu protáhnout. Pak jsem ale musel mouřeninskou exercírku provádět — mluvit, sedat, vstávat, tancovat.

Šlo to jako na drátkách. Já hleděl přitom na mladou přítelkyni a myslil na večer. Makotrus by mě byl mohl okolo prstu otočit.

Stará zase cosi ohřívala — a nežli jsem se nadál, skákal a štěkal okolo mne žluto- a černoskvrnatý pes — obarvený Turek.

Makotrus byl v dobrém rozmaru a přihýbal si z láhvice, kteráž mě ráno omámiti pomohla. Přitom se chechtal a zpíval, arci vše dle svého způsobu.

„Hojó, stará!“ zvolal v proudu své rozkoše. „Co myslíš, není-li to požehnaný den? Co? Kdo se teď našemu gabinetu vyrovná? Co? Indiánku a Mouřenína — hahá! Ale to vám povídám, opice!“ obrátil se pak odemne k Indiánce — „ani slova českého, sice....! hahá! v tom neznám žádné žerty, kulíšku!“

Přitom mě zatahal za ucho, až mi oči slzely.

Když jsme lezli opět na vůz, bylo již několik hvězd na nebi.

Pomalu se rozložila kolem taková tma, že jsem ani starou Báru na kozlíku rozeznati nemohl. Principál byl vedle mne zatím umlknul a podřimoval — jak jsem podle zdravého chrapotu soudil; o mladé přítelkyni nebylo pocitu. Ta seděla ve svém koutku jako bez dechu.

Stará Bára hleděla si zkušenou rukou spřežení, a sice tak jistě, jako by to bylo o samém poledni.

Konečně jsme zastavili. Bylo to před hodnou hospodou. Principál se protrhl ze své dřímoty.

„Jsme u hnízda?“ ptal se hlasitě zívaje. — „Chovejte se tiše, kůzlata! až se dole trochu ohlídnu.“

Potom lezl dolů. Stará učinila totéž — a oba začali pak mezi sebou stran noclehu jednati.

V tom mě vzalo něco jemného za ruku. Já věděl v prvním okamžení, že je to naše Indiánka. Ona se byla totiž rychle ze svého koutka vzchopila a rychle až ke mně samému si přisedla.

„Já nejsem žádná Indiánka,“ šeptala mi do ucha, jež byla šťastně svými ústy nalezla, a vřelý dech její ovanul tváře moje — „a ti lidé nejsou moji rodiče. Neměj žádné starosti, Toníčku; však my si pomůžem.“

„Ach, kdyby to Pán Bůh dal!“ vzdychnul jsem bezděky. „Mně se zde tuze nelíbí — a kdyby nebylo — tebe, má milá.... jak pak ti říkají?“

„Petronka.“

„Kdyby tebe nebylo, milá Petronko — já bych skočil v okamžení z vozu a běžel bych, kam by mě oči zanesly.“

„To nejde — nynčko ne — to by udělalo daremného křiku; ale počkej, až tě stará zas omeje — pak se dá spíše něco vyvest, nebude-li se ti zde do té doby líbit. Jenom neokazuj, že se ti zde nelíbí — principál je divný a stará časem ještě divnější. Já bych jim byla už sama ráda utekla, ale nevěděla jsem kam. Na své rodiče se nepamatuji a jiného na světě neznám. Ale teď mám tebe — teď mi bude veseleji. Principál mluvil už nějaký čas o tom, že by rád ještě někoho měl, kým by lehkověrný lid šidil; to mě také zdržovalo, myslilať jsem, že budu moci někomu přispět.“

„Ale co pak mě nehodlá principál otci navrátit?“

„Sotva, neboť nám musíš pomáhat; a kdo ví, zdali se ti to celé živobytí konečně nezalíbí, že nebudeš chtít ani odejít.“

V tom přišel podomek s lucernou, a Petronka se pošoupla zase do svého koutečku. Pak jsme

vjeli na dvůr pod kolnu, a když byli koně vypřaženi, vlezla stará zase na kozlík a pomohla nám dolů. Pak nás odvedla do malé komůrky, kterouž byl principál objednal, aby nás co možno před očima ukryl, ježto za podívání nic neplatí.

Sem nám přinesla hospodská žbán piva, domácí holka chléb s máslem a děvečka misku polívky. Hospoda byla hned plna povídaček, a kdo jen mohl, přišel se na nás podívat.

„I ty boží umučení!“ zvolala první, jak mile mě zahlídla, a samým podivením byla by málem žbánek vedle stolu postavila. „Totě jsem jakživa neviděla, a byla jsem předce v Praze! A jak pak ta ubohá duše jí? co pak pije?“

Druhá se divila ještě více, a třetí utíkala ze dveří, když jsem se k ní náhodou přiblížil.

Mně se začínala ta historie líbiti, a když byla děvečka ze dveří, dal jsem se do smíchu.

„Dobře tak, hochu!“ řekla stará. „Veselá mysl je na světě ta nejlepší medicina. Jenom se nevesel po česku. Když vás nikdo neslyší“ — doložila přitajeným hlasem, dřív se pozorně ohlídnuvši — „tak mezi čtyrma očima, stranou: to si můžete spolu česky zarepetit; ale před principálem, to držte jazyk pevně za zuby. Makotrus má čerstvou ruku. A před jinými lidmi

nesmíte se už dokonce prozradit, že jste z českého plemena; to byste daleko nepřišli — a my s vámi.“

Když jsme se začali chystat ku spaní, přišel Makotrus. On seděl mezi tím časem v šenkovně — líčil na hejly a vyhazoval udice. Teď byl pln rozkošného rozmaru. Tváře jeho se jenjen třpytily.

„Housata! cvrčkové!“ začal k nám — „nynčko jděte na kutě — ale zejtra dejte pozor. Zde bude dobrý lov. Já těm zdejším medvědům namazal tolik medu okolo huby, že musejí přijít, aby ho také do huby dostali. Jen rozum do ruky — ty mouřeníne!“ doložil ke mně, a tahal mě samou laskavostí za ucho, že jsem slyšel andělíčky zpívat. „Ty budeš mít bezpochyby největšího odbytu. Budeš-li se dobře držet, krtku — udělám ti radost: naučím tě indiánsky, že budeš moci tuhle s tou veverkou rozprávět.“

5.

Náš kabinet a v něm český jazykozpytec.

Já sice až podnes nevím, jak Mouřenínové spávají; ale co se mé osoby týče, spal jsem první noc v té mouřeninské maškaře jako pravý kníže. Stlaní bylo dobré, na něm silné prostěradlo a měkká poduška; přikryti jsme byli lehkou plachetkou — to jest: Petronka a já, neboť nás položili vedle sebe — a nevinná, dětská mysl je nejlepší ukolíbavka.

Stará se uhnízdila vedle nás a zabrala se brzo do limbu; principál se uklidil na vůz, a Turek hlídal vedle něho, a tak jsme zůstali oba zas chvíli bez protivné dohlídky. Byla sice tma, ale to bylo právě dobře; tu mluvilo jen srdce, naše oči nezůstávaly na malovaných tvářích viseti.

Ve mně se začal nový život probouzet. Až po dnes neznal jsem lidské duše, které bych byl své dětinské srdce otevřel; Turek byl můj jediný důvěrník, on sám nemohl mi ale stejnou měrou spláceti; nyní teprva začínal jsem poznávati, co to je: když má člověk duši, do nížto může sám

sebe jako přeliti, ale náhradou zas také z ní částku nabyti.

My šeptali a žvatlali, a drželi se za ruce, až jsme sladce usnuli.

Jak známo, je dobré vyspání ten nejlepší prostředek k zaplašení všech trampot a vrtochů; já to poznal na sobě hned příští ráno. Byl jsem vesel, jako ryba ve vodě, ano dováděl jsem, a když přišla děvečka pro stlaní, začal jsem na ni zuby cenit a poskakovat, že by byla málem psotník dostala. Jenom nové rozkazování Makotrusovo, abych se chránil česky probleptnout, zkabonilo mi zase trochu jasnou oblohu. Pak jsme drželi malou exercírku. Konečně šel ale představeným městečka svou reverencí udělat, potom se jal se starou kabinet připravovat, a Petronka jim musela pomáhat. Mne zavřeli.

Byl jsem samoten, a tu mi začalo být smutno, ouzko, stýskalo se mi. Zpomněl jsem si na matku, a slze mi vstoupily do očí.

Nyní teprva — a tak bývá člověk obyčejně, že si počíná věcí vážit, když o ně suchou hubou přišel — nyní teprva se mi zdálo, že mi bylo pod jejíma očima nejlépe, i viděl jsem ji, jak mě hlídávala, jak mi dobré kousky strkávala, jak často za mne rány snášela — i viděl jsem ji, jak nyní bezpochyby pláče... a chutě byl

bych oknem vyskočil, kdybych se byl nebál a nestyděl. A pak — vždyť jsem teď nemohl Petronku opustit!

Z hněvu jsem začal dělat kotrmelce, chodit po rukou a skákat po židlích.

„Hohaho, kamzíku!“ zvolal principál, jenž byl vešel, aniž jsem ho zpozoroval. „Umíš také takové kousky? No tím líp; alespoň se brzo docvičíš.“

Pak hodil na mne plachetku, vzal mě do náruči a nesl do svého kabinetu, aby mě nikdo nespatřil.

To bylo v sále, kde se času nedělního nadějná mládež z městečka v rozkošném dupání a milostném šťouchání kochávala. Nyní tu stálo podle stěny několik stolů, na stolech z prken dvoje stupně — to všecko bylo pokryto zeleným, ale již hodně vybledlým plátnem, a na tom byly rozprostřeny, rozloženy, rozstaveny poklady Makotrusových truhlic.

Já otvíral oči; pro mne to byly nevídané vzácnosti — celé řady podivných mušlí, vycpaní ptáci rozličné velkosti a rozmanitých barev, ještěrky, hadi a jiné nestvůry ve sklenicích, několik čtvernohých zvířat se skleněnýma očima a několik hromádek podivného kamení.

„Teď vezmi všech sedm smyslů do hrsti, křasťáku!“ začal ke mně principál hlasem při-

dušeným, ale proto předce velmi výrazným — „aby ses něčemu naučil. Já nechci nadarmo perle své zkušenosti před tebou rozhazovat. Hleď tedy, konopásku, abysi něco pochytil. Člověk neuloží do mozku nic nadarmo; všecko může svým časem užitek přinest. Tamhle je tvé hnízdo“ — přitom ukázal do kouta, zastřeného jakousi malovanou, ale sem tam již děravou oponou, za nížto jsme pak s Petronkou ukryti zůstati museli, nežli se produkce naše počala — „tamhle je tvé hnízdo, tam budeš tiše sedět a na moje řeči pozor dávat. Uvidím, co se ti na paměť přilípne.“

Nato mi začal o svém kabinetu dělat rozličné výklady. Já ovšem poslouchal, i musel jsem na dosvědčení, že pochopuji, také hlavou kývati; ale mnohé mi předce nechtělo jaksi do hlavy, i byl bych rád něco prohodil.... avšak nesměl jsem Čecha prozradit, a mouřeninsky se smluvit? to jsem ještě neuměl.

Stará seděla s Petronkou zatím na zemi a chystaly můj šat: šily, stříhaly a šily zas.

Principál vystrčil na to z okna tyčku s velikým kusem plátna, na němž byla zvířata všech dílů světa v nejpodivnějších podobách vyobrazena. Vítr tím začal pěkně houpat, tak že se podobalo, jakoby se ty nevídané tvory skutečně pohybovaly,

a v okamžení stálo před hospodou hejno zvědavých diváků. A Makotrus vzal do ruky starou polnici, nahnul se z okna a začal třepetavě troubiti. Po troubení činil oustní provolání. Zval nejen všechny pod okny shromážděné mnohovážené diváky, ale i jich vzácné příbuzné, milé tety a strejčky, a všem vzkazoval své uctivé poručení, aby se přišli podívat na věci, kteréž nikde jinde nespatří, kterými se staří potěší a mladí poučí — a to všecko za babku — za dva, za tři groše — „jenom co jsou persony od stavu, dávají po desetníku.“

Na oko podobá se poslední přídavek nepatrnosti a urážce; ale on přinášel skoro vždy užitek, neboť se dotýkal velké lidské slabosti — samolibosti a marnosti.

Slovem: Makotrus věděl, jak se svým obecenstvem zatočit — v něm byl divadelní ředitel pokažen — a včerejší jeho proroctví o dobrém lovu začalo záhy po jídle v pravdu přecházet.

Stará Bára se posadila ke dveřům vedle malého stolku, a šklebila se velmi líbezně na všechny desítníky a dvougroše, ježto se dosti hojným počtem vedle ní na talíři scházely.

Principál měl plny ruce díla okolo svého kabinetu; neboť musel vzácné i sprosté hosti od kusu ke kusu provázet a všecko důkladnými

slovy objasňovat. K tomu si byl schvalně jako do parády mohutné kníry načernil a jazyk hodným douškem z opletené láhve navlažil. V ruce držel dlouhou černou hůlku, aby mohl dílem na své poklady okazovat, dílem kluky odhánět, kteří se ve své horlivosti — kterouž ale člověk někdy také nestydatou všetečností nazývati mohl — ke stolům až na samé věci dotírali.

Největší práci měla přitom arci jeho huba. To z ní teklo jako z okapu a hučelo kolem, jako když před výročními svátky vyzvánějí. Přitom nepohrdnul žádnou příležitostí, kde se mohl dle svého způsobu vtipem zablesknout a před ženskými něco dvorného nebo šprymovného prohodit.

Abych učinil dokonalý popis jeho přírodozpyteckých výkladů, to si netroufám; museltě bych ku každému slovu i jakousi hudbu a obraz tváře jeho přivěsit, neboť právě v *tom* vězel nejhlavnější půvab jeho expliky. Obyčejnými slovy zněla asi takto:

(Laskavý čtenář si pomyslí, že tu stojí vyšrotovaný sládek se svou těžkou polovičkou, panský kovář s obecní babičkou, dva, tři sousedé s dlouhými šosy, tři, čtyry napořád šeptající děvčata a pět, šest kluků — tedy dost hlučné auditorium.)

„Vysoce vážení pánové — ještě snad neodvážené panenky — a vy tam lehké zboží — kluci, pryč od ohně! — tuhle se opovažuji prezentovat ptáka, o němžto mohu na své svědomí doložit, že je *unykus* — jakž my učení říkáme.“

„Tohle?“ prohodil mezi to panský kovář. „Na mou věchu, toť neumím podkovu přibit, není-li to čáp.“

„Dobrá! Pán okazuje, že má veliké nadurální vědomosti. Čáp to je — žádná pochybnost — ale jaký čáp? Panenky — nechoďte tak blízko! ten chlapík má dlouhý zobák a rád něco dobrého uštípne — s tím zatrolencem nejsou žádné žerty. To je čáp kněžny Drahomíry.“

„Co? Jak? Drahomíry?“ znělo to kolem, a všechny oči se vyvalovaly.

„Té zlé dračice — ano!“ doložil Makotrus s velikou vážností. „Starodávní Čechové byli divní fousáči a zařezaní pohané; měli asi půl kopy rozličných bohů a jiných tretů, kterým se klaněli; každý si vybral, co mu bylo právě po chuti, a proto jim šlo k duhu. Naše milá Drahomíra, ta lítá čertice, měla prej nejraději čápy, a *tenhle* byl poslední, kterého na zvláštní poctu do veliké stříbrné klece zavřela a mandlovými dortičky krmila. Čtrnáct dní na to se propadla

a čáp přišel i s ostatními věcmi do licitace — — teď tomu bude asi osmdesát let."

„Není-li to dýl!" ozval se na to jeden mezi sousedy — „protože není po díře, do které ta saně sjela, už ani památky. Dokud byla moje Voršila na živu, byl jsem s ní několikkrát v Praze, i zašel jsem si schvalně pokaždé tam nahoru na ty Hradčany —"

„Snad jste nemyslil, pane kmotře" — vskočila mu do toho sládková....

„Co, paní kmotra? — Že by se byla mohla historie o Drahomíře ještě jednou opakovat? I myslil, paní kmotra, myslil!"

Bývalá přítelkyně paní Voršily se hněvivě odvrátila, muži se smáli, a Makotrus mluvil dále.

„Tuhle, moji vzácní hosté — ty knoflíku, tam uhni od kola, sic tě přejedu! — tuhle okazuji ptáka — prosím, aby se dal pozor — něco podobného nenajde vzácné auditorium, a kdyby celý svět kříž křížem prošlo! To je —"

„Obyčejný ostříž!" doložil kovář s velikým důrazem.

„Na oko, můj učený pane — jenom na oko," mluvil Makotrus dále. „To je orel, kterého staří Čechové na praporci mívali, nežli jim Bruncvík lva přinesl."

„Divná věc!“ podotknul nyní sládek, hlavou semtam kývaje. „Jáť slýchal od jakživa, že je orel mnohem větší.“

„Tenhle býval jindy také větší; ale za tolik set let — není divu, že se scvrk'. Však ono se nám také tak povede, až budeme mít ještě několik křížků na zádech. Obyčejný orel — ten je tuhle! ale na tom si právě nezakládám, ačkoli je z hnízda, z kterého si nebožtík Bonapart orly na své korouhve nastrkal.“

Podobným způsobem vysvětloval svoje čtyrnohé vzácnosti.

„Tuhle, moji vysoce vážení hosté — vidíte zvíře — vy, skokani! tam dole — nedáte-li pokoje, tedy vám stáhnu kůži, a budu vás jako odřené osly po světě vodit! — tuhle je zvíře — člověk bez dalšího považení řekl by, že je to liška. Ovšemť, ono je obyčejnému nepříteli všech kurníků podobno jako vejce vejceti; ale to není liška podvodu — to je liška moudrosti — to je ona liška, o nížto v Ezopově kronice psáno stojí, že opovrhla pěknými hrozny, poněvadž jich dosáhnout nemohla. Já měl ještě nedávno také několik těch hroznů ve svém gabinetu; ale poslal jsem je na důkaz své úcty pánům z Mudrcova, kteří se proti opravenému řízení vlasti své pro-

hlásili a přijmouti je nechtěli, poněvadž prý ještě zralé nebylo.“

V tom způsobu to šlo pořáde. Tu měl kámen, kterým David Goliata zabil; tu měl Přemyslův střevíc a veliký kus síry, která na Sodomu padala; pak měl třísku, která Žižkovi druhé oko vypíchla, a kus červeného pláště, v kterém kat Václava Čtvrtého na popravu chodíval — slovem: byla to směsice divných — a velmi pamětihodných věcí, když k nim divák hodnou porcí víry přinesl.

Já poslouchal v koutku za modrou oponou a vykukoval chvílemi skrze tu děravou záclonu. Srdce mi přitom klepalo jako kladivo v rukou nejpilnějšího kováře, anebo kývátko na malých hodinkách; nebylo to radostí, o ne! — to byl ohlas náramného strachu před nastávajícím okamžením. Jáť věděl, že si principál konečně také pro mne přijde, že mě bude okazovat, vysvětlovat.... hlava mi šla kolem. Ozývaloť se něco ve mně, co mi toto na odiv stavení zošklivovalo a co jsem pojmenovati neuměl.... byl to přirozený stud.

Konečně byl principál s explikací vycpaných vzácností hotov.... a oznamoval svoje nejhlavnější poklady — mladou Indiánku a mouřeninské pachole.

„Korano pik!“ zvolal na to, když byl zvědavé hosti do půlkola rozestavil a malý bubínek

s rolničkami do ruky vzal — „korano pik!“ — a na ta slova rozhrnula Petronka naši záclonu a vyběhla drobným, lehkým krokem před shromážděné diváky, jichžto počet se byl o několik duší rozmnožil.

Ve všech ústech zaznělo hlasité: Ah — !“ když se děvče třemi hlubokými poklonami hostům presentovalo. — „Ah, ah — podívejme se!“

A Petronka stála skutečně za podívání! Mělať na sobě podivně strakatou sukničku, ve vlasech dlouhé barevné peří z indiánských ptáků, na rukou a na krku plno lesknavých kamínků, přitom takovétéž náušnice, které jí houpavě až na outlá ramena padaly. K tomu její líbezné tváře, na nichžto se lehký nádech nevídané cizozemské barvy leskl — ty významné oči — všechno se na ní shodovalo, co ji mohlo půvabným zjevením učinit.

Makotrus lhal o nešťastných příhodách jejího dětinství — jak byla i s rodičemi v daleké vlasti chycena, jak přes moře uprchla a co přitom všechno zkusila — a Petronka to provázela živou mimikou. V tom byla už dávno vycvičena.

„Umí ta holka také česky?“ ptal se jeden soused ve své prostotě.

„Měl jsem s ní veliký kříž, nežli něco pochytila,“ poučil ho principál, jejž při mnoholeté

zkušenosti nic tak snadno do rozpaků nepřivedlo; „ale s mluvením to jde ještě po tu chvíli těžko — a poslouchat to, nebyla by pro vzácné hosti žádná pochoutka....“

„A pročby nebyla, šumný člověče?“ ozval se najednou hlas mezi hostmi, pocházející od člověka, jejž jsem byl mezi prvnější explikací netrpělivě sem tam přecházeti zahlídl. Zdáloť se, že neměl smyslů pro vycpané vzácnosti, a že přišel k vůli docela jiným věcem, nežli byl ve špiritusu uložený had, jenž rovnou cestou od toho pocházel, který byl Evu zavedl — anebo zub z kance, kterého byl Bivoj za uši uchvátil a kněžně Kaši jakožto outlý dárek své lásky přinesl.

Byl to malý, suchý, asi padesátiletý človíček v šedivém kabátě, s holým čelem a nazad přičesanými, černou pentličkou staženými vlasy, ježto mu jako myší ocásek na šíji padaly. Pod hustým obočím tančily mu nepokojně dvě černé oči.

Tento človíček pozvedl tedy hlasu svého, když nechtěl Makotrus okázati, jak Petronka česky umí.

„Jazyk český v ústech této dívky,“ jal se mluviti, „musí poskytnouti velekrásné příležitosti k porovnávání podobnosti hlásek v indickém a slovanském jazyku, a může vésti k nejdůležitějším

výsledkům ohledem jazykozpytu, nejdůležitější to vědy pod nebem. Neboť, jakož vůbec vědomo, náleží jazyky veškerých větví slovanských k velikému kmenu indickému...“

„Ale, ale, milý pane kantore!“ ozval se proti tomu panský kovář, jaksi rozmrzelý, že se byla produkce mladé Indiánky přetrhla — „nevidíte si už zase jednou do huby? Kdo to jaktěživ viděl, aby měl jazyk větve?“

„O Perune — ty hromovládnoucí! pozbav mě již těchto beotických rozenců!“ zastesknul si človíček v šedivém kabátě a obrátil se pak zase k principálovi. „Ty pak, jaroduchý zpytateli tajností zahalených oku nezasvěcenému — ty nám jen okaž, jak proud světodějné pramluvy v ryzích ústech hlaholí a jak s těch rtů perle našeho jazyka kapají.“

„I to aby kovadlina vydržela, a ne lidská palice!“ rozdurdil se opět kovář, kterýž měl na kantora dávno jaksi nabroušeno. „Kdo to jaktěživ slyšel, aby s jazyka perle kapaly! Samé hlouposti a daremné zdržování!“

„Zdržováním to nenazývejte, hlavo učená!“ ozval se nyní Makotrus. On sice nevěděl, co starý kantor vlastně chce, ale jemu se jednalo hlavně o to, aby v kabinetu žádná hořkost nepovstala, a na to mohl kus řeči odvážit. — „Zdr-

žováním to nenazývejte, hlavo učená!“ pronesl tedy, „jelikož každá otázka se svou odpovědí, každé skoumání s patřičným vysvětlením jen k dokonalému poznání přivádí, a můj gabinet za to stojí, aby se všechny síly sebraly — a oči do rukou vzaly — ohledat vzácnosti a pamětihodnosti — a kdyby to i slovácké jazyky byly, kteréž, jak tento vysoce vážený muž povídá, v skutku přepodivné větvičky vydávají; — já se mohu na to zadušovat! A protož myslím, že nebudete jeho indiánské zvědavosti za zlé pokládat, když by ráda věci na grunt pohleděla, aby věděla, co je modré a co zelené; ale doufám, že svou zvědavost s onou zvědavostí do jednoho uzlu svážete a v přátelském obejmutí mému gabinetu záda okážete.“

„Ha, můj velevěhlasný sourodáku! můj hluposrubný bohatýre!“ zvolal na to stařec u velikém roznícení, a rychle k Makotrusovi přistoupiv, tiskl horlivě ruku jeho. „Sláva bohům blahozvěstným, že jsem se ve vás nemýlil! Jediné mrknutí oka vašeho mě přesvědčilo, že mi v oustrety přiběhla duše — jako předběhuně dob útěchyplných a duchaopojných. Však my si ještě porozumíme! Vy pak ale, pane kmotře a hlukoplodný vladaři nad panskou kovadlinou“ — obrátil se s lahodným usmíváním k svému odpůrci —

„nebojte se, že bych zamýšlel vaše radosti zkracovat. Uznávám předobře, že bych vám jen daremné bolení hlavy způsobil, chtěje před vámi o Hindech a Siahpusích, o Kafirách a Cikánech, nebo o Medech, Alanech, Afganech, Farsech, Bucharech a Haikanech rozhovor začínati — i kladu si to za veliké potěšení, že vás mohu při vaší moudrosti nechati. Jen se nehněvejte.“

„Nu, nu — člověk není žádný lidojed!“ řekl kovář s velikou samolibostí a pohodil hlavou, jako by na jeho milosti celý svět záležel — „a když se moudře promluví, dá se také moudrá odpověd. Já se nehněvám.“

„Mně padla skála se srdce!“ děkoval kantor; pak se obrátil k principálovi a doložil pošeptmo: „Já se osmělím a přijdu, až bude ta tupohlavá láje pryč. Onať nemá beztoho žádného smyslu, abychme před ní věkovitý prach s jazyků slovanských — já nemohu ještě říci slováckých, jak jste prvé bezpochyby na základu nového zpytování řekl — stírali a zlatým klíčem našeho důmyslu brány sanskritu otvírali. Teď provozujte zatím kousky pro ty zemorodé sprosťáčky; my si pojednáme o věci později.“

Po těch slovech ustoupil zase do zadu, a Makotrus jal se na bubínek potloukat a s Petronkou podivný tanec vyvádět. Staří houpali přitom hla-

vou s ramena na rameno a mladí dostávali do všech oudů trhání. Tak se jim produkce mladé Indiánky líbila.

Konečně došel řad — na mne. Makotrus učinil poděkování za hojnou návštěvu, prosil o další rekomendací a slíbil, že nyní nejvzácnější věc okáže.

„Mám tu ještě mladého Mouřenína. Je to kmínek z knížecí krve; ale ve vojně se sousedním králem byla celá jeho rodina chycena, a vítěz oferoval pak jeden kus tomu králi, druhý kus tomu králi — tak asi jako u nás děláme, když pečem koláče, že jich sem a tam talíř pošleme; při jitrnicích panuje také ten krásný starodávný obyčej. Tak přišel tenhle černý kohoutek —“

S těmi slovy přistoupil k záclonĕ a rozhrnul ji. Já se třásl na celém těle a sklesnuv na bobek, tisknul jsem se do kouta.

„Kodava bára!“ zkřikl na mne Makotrus a pokynul hlavou; ale já se ani nehnul. Jenom brada mi sklesnula — a sice ouzkostí.

„Kodava bára!“ zkřikl na mne ještě jednou, až mi uši zalehly, a z očí jeho sršely na mne palčivé blesky. Ale já se nemohl pohnouti.

„Vstaneš, kotě — nebo nevstaneš?“ doložil pak pošeptmo sípaje, a vešed za oponu popadl

mě za prsa. V okamžení byl jsem na nohou. — „Nebudeš-li poslouchat“ — mluvil dále a třásl mnou, až mi zuby cvakaly — „krk ti zakroutím!“

Já nevím, co bych byl v té chvíli učinil; v tom ale strčila Petronka hlavu mezi oponu a já — povolil. Nechal jsem se od Makotrusa vyvesti; ale jakou expliku žasnoucím divákům o mně dělal — to jsem neslyšel. Hlava mi tancovala po podlaze, v očích mě pálily slze a v uších mi hučelo. Jen to vím jako dnes, že jsem si svatosvatě sliboval, že Makotrusovi co nejdříve upláchnu.

6.

Nesvorní bratři a starý známý.

Byl večer — ta doba zamilovaného vzdychání a zlodějského zámyslu. My se vystěhovali z malé zvláštní světničky a rozbili stany v prostranném sále, pod jedním stropem s naším kabinetem.

V prostřed sálu stál nyní stůl a na stole hořela tenká svíčka. Zažloutlé paprsky její osvěcovaly jenom nejbližší věci, a dál a dále rozprostíralo se středověké šero, a po koutech panovala inkvisiční tma.

U stolu seděli Makotrus a Bára, počítajíce ještě jednou, co dnes ulovili. Vůkol všecko ticho — jenom peníze cinkaly.

Já seděl v koutku s hlavou sklopenou a držel si ruku na srdci. Bylo ť mi, jakoby se do něho žravý červ zavrtával. Vedle mne seděla Petronka a štěbetala jako mladá vlašťovka. Ale já neměl pro ni sluchu. Oči moje utkvívaly na věcech našeho kabinetu, ježto se mi teď v polovičních temnostech docela jinou podobu míti viděly. Ti vycpaní chlupáči a peráci strměli proti mně jako zaklení princové a princezky, o nichž matka po-

vídávala — a pak byli zase jako skalní duchové, a když jsem ustrašeně očima stranou hodil, seděl přede mnou jejich mocný pán a kouzelník — náš Makotrus.

Nyní byl s počítáním peněz hotov, dal se do smíchu, zakroutil si kníry, a Bára šla objednat večeři.

Principál zahvizdnul a otočil se napolo do zadu. Petronka byla hned na nohou a přiskočila ke stolu.

„Bravo, moje pěnkavo — tys předce jen má zlatá slepička!“ řekl Makotrus a vyceniv zuby štípnul ji do tváře. — „Zejtra ti koupím nové pentle a kornout rozinek. — Kde pak je to černé kotě?“

Petronka se otočila a přiletěla ke mně do koutka.

„Vstávej, Toníčku — a pojď!“ šeptala mi do ucha. „Starý má dobrou hodinku. Neboj se, a pomysli, že musíme být chytří.“

Já vstal, ale více ze vzdoru, nežli z ochotnosti. Celá moje přirozenost začala se ten večer převracet. I šel jsem a postavil se směle před Makotrusa.

Ten si mě začal od hlavy až k patě prohlížet. — „Jak vidím, mladá kavko!“ začal pak jaksi ousměšně — „tedy ti ani pírko nevypadlo —

ani z křídel ani z ocasu — a zobák ti stojí také ještě na tom samém místě, kudy si jindy krajíce chleba s málem a buchty schovával. Jáť myslil, že přijdeš nejméně o hlavu, zakrnělý králíku — jak jsi se šklebil, když jsem tě chtěl těm zdejším mudrcům okázat. Co pak ti to napadlo? Neviděl jsi, že měli dost velké a silné nosy, že mohli pohodlně ještě jednoho bulíka unest? Přijde jenom na to, jak jim ho člověk zavěsí. Vlastně bysi měl dnes velký pátek slavit — ale učiním milosrdenství a dovolím ti seznámit se s poklady, které naše stará ve zdejší kuchyni nalezne. To ti ale povídám, bezhlavý krtku! — ještě jednou takové hlouposti, a moje srnčí nožka zatancuje ti po hřbetě mordianského hulana. Na druhé straně ale — když budeš moudrý, uvidíš, jak se koláče s medem jedí a jak se v peří líhá. Tys nyní Mouřenín a musíš dělat, aby tomu svět uvěřil. Rozumíš?“

Ale já se ani nepohnul, ani nemrknul, ani hlavou nezakýval. — „Jen mluv!“ znělo to ve mně — „však já ti předce rybník vypálím!“ — Oh, já začal veliké schopnosti k potměšilé mysli dostávat!

„Rozumíš?“ zahřímal na mne Makotrus ještě jednou, vida bezpochyby, že mi něco do tváří lehlo, co vypadalo jako vzdory.

„Vždyť nejsem hluchý!“ odpovím nato krátce, „a vy máte dobrý chřtán.“

„I ty prazatra....“ rozkřikl se Makotrus a rychle se vzchopil; přitom se rozpřáhl, že to vypadalo, jako by mi chtěl něco na hubu přilepit. Ale já se rychle uhnul a skokem stál jsem za stolem, na němžto se vycpané ptáky pyšnily.

„Nechte mě!“ zkřikl jsem za touto hradbou — „anebo vám to všecko roztluču. Já se nedám od vás otloukat — už jsem vám to řekl včera na voze, a nebudete-li semnou jináč nakládat, tedy to vyzradím, že jste šejdíř a podvodník.“

Makotrus zůstal na okamžik všechen zaražen; toto druhé vybuchnutí mé odvážlivosti dotklo se ho jako elektrická rána, že nevěděl co hned počíti. Jak by to ale bylo dále vypadlo, netroufám si rozhodnouti. Na štěstí vešla Bára do dveří a celý výstup se proměnil.

„Podívej se, pane, jak nás Pán Bůh miluje!“ ozvala se stará. „Ještě hosté na večer — k tomu kus vepřové pečeně s konvicí dobrého piva — a všecko skrze laskavost tohoto učeného pána, který by rád s tebou několik slov o naší Indiánce promluvil.“

S těmi slovy okázala na starého kantora, kterýž za ní s přívětivým usmíváním a mnohou

poklonou přicházel. Nejzáze objevila se domácí děvečka s hodnou mísou v obou rukou a s několika talíři pod paždím. Cínovou nádobu s pivem nesla stará sama.

Tento pohled, tato naděje na rozkošnou pochoutku uchlácholila hněv Makotrusův; principálská žluč se usadila, a kníry jeho začaly se rychle pohybovati. Pocházeloť to od toho, že cítil lahodný zápach pečeně a že mu samou laskominou dírky u nosu poskakovaly.

I mrštil ještě po mně očima, na znamení, abych se do kouta uklidil, a pak se obrátil k hostu.

„Dobrý večar, můj olevážený přúteli!“ začal tento mluviti, a ze slov jeho zněla jakási odměřená vážnost, spojená s líbeznou srdečností. — „Neďuvte sa, že tak v neobyčejnou chvíiu přicházím. Ve dna vús obklapuje narozumný lud, nemajúcí žádného smaslu pro hluboké zpytování. Vušel jsom tedy pod pláštěm noci, abych napojil duši duchtivou, dejfaje, ža mě vyslušíte, a jsouc mi po vůli, také maličkostí nepohrdnate, ktarou jsem kázol přinesti, aby křehko tělo ukřálo, když se bude silna duch namohat.“

„Těší nás — těší nás!“ řekl na to Makotrus, hledě si dát podobu veliké auktority. „Jsmeť proto tady, abychme z pramene své zkušenosti

celý svět napájeli, nechť svítí slunce nebo měsíček — nebo lojová svíčka. Jenom neotálejme tuze dlouho zbytečnou ceremonií; neboť kalmucká filosofie praví velmi pravdivě: *Rura hoit* — to jest: Čas jede na páře a člověk ho bosýma nohama nedohoní. Sedněme tedy, sedněme!"

„Ješťo jen okamžení!" řekl copánek, a postaviv se přímo před Makotrusa, hleděl mu do očí s takovým úsměvem, jakoby chtěl říci: Nejsem-li kubík? — „Nežli začnemo něco jiného razbírat, pověsta mi, přúteli — nepozarujeta no mé řači ňac neobyčejného? — něco slavného a luhadného? — něco — jako z krajú pradúvné Slávie zaznívajucího?"

„Zdá mi se — zdá, jakobyste měl nějakou novou češtinu, kterou jsem dřív nepozoroval," řekl Makotrus, bez dalších okolků ke stolu sedaje.

„Tu nejnovějši, mulý přúteli!" odpovídal stařec „Naši učení pánové čiňoli s českým jazykem již podivné axperimenty. Jedním bol tuze drsnatý a neohebný — u začoli ho drhnout a hlodit a prostrkávot, až by se jum byl v rukou málem rozsypal; druhým bol tuze tamný a neurčatý — u začoli mu tedy nové klapky přidělávot, aby mohli pořádně zo svých gromatockých partisek pískat; třetím bul konečno tuze jamný a tenký — u začoli ho hnát do tloušťky a šúřky, ďov že

nepuknol. Já někdy sám už nevjoděl, co s tím ubohým jazykem začít.“

„Do komína s ním, staroušku — do komína, aby se hodně vyudil!“ řekl Makotrus, plnou hubou pečeni chroupaje a vidličkou do kyselého zelí bodaje. — „Pak bude hezky povolný, a dá se bez nebezpečenství krájet na tlusto i na tenko, jak bude komu libo.“

„He — ho he!“ usmál se copánek — „dobře pravíte, miloušku. Mnozí ba ho také rádi do kumína dostali, jenom že sa jum nikam nevojde. A když ho na jodné straně trochu přimáčknou, hned jim na druhé zas vybjohne.“

„Mhm!“ dosvědčoval Makotrus mumlaje, vidličku s celou kupou zelí do huby strkaje a na Báru mrkaje, aby nám dozadu také kus masa podala.

„Já zkoušel všochny tak řečané opravy,“ mluvil kantor dále, jídla se hrubě nedotýkaje; „já psol: Beřitká steřela projela mu po herbetě skarze sardce; — a pok: Cuzá paňa oblubila si ho s milujícou dušou; — ale po delším skoumání vaděl jsom pakoždé, ža jsou všecky opravy jen nová pouta jozyku, kterýž nejraději jako bujný koník skáče a joka bystre orel lítá.“

„Mhm! velmi pěkně řečeno — sám bych to nemohl důkladněji vyvoslit — anebo vyslovit —“

„Ahó! viďátc? — už jsem vás říkaje nakozil, to je pjakné vítězství mého dómyslu! Patnóct let jsum na tom pracoval, obych každou vadu, každou nezpósobilost čaského jazyka vyrejpnul —“

„Jako hokyně shnilotinu ze zdravého jablka —“

„Tak, miloušku — tak! I bola to práce ohrumná. o několikrát jsom chtěl už zoufat; ole myšlenka: Jelínku — tak se totiž jmenoju — Jelínku, nedej se zastrošit, lam si hlavu! pomasli, jakého pruspěchu národ český nabude, když mu jazyk opravíš! ta myšlenka mi dodávola síly. I hloubal jsem, hloubal, u konečňo jsem trafil na jůdro! Je to nález voleký, a naši učení pánové sapnou ruce, až s ním veřejně vystoupím. Dla mé opravy nabude čaština docela nového těla i nové duše. Noní nebude tuhá, neohebná, drsnatá neurčitá, tuze tenká u měkká; noní bude vo svém zpósobu jediná, všechnu cnost v sabě zahrnujócí a obsahujócí — pravzor dukonalého jazyka. Iž posud choval jsem to jako vzácné tajemství, neboť zdejší lud nemá k tomu kosa srdce — a vy jste první, s ňamž o té vaci rozprávám.“

„Ah — ah! ponížený služebník!“ děkoval se Makotrus za tento důkaz obzvláštní důvěry,

a skláněl se nad stolem tak hluboko, že by si byl málem kníry v omáčce omočil, která se po tučné pečeni ještě na míse černala. — „Veliká čest pro mne — a ukrutné potěšení.“

„Rádo se stálo — rádo se stálo, raztomulý přúteličku!“ usmál se copánek v blaženém rozplývání. „Duše moje duchtila už dávno pramluvati s člověkom, v jehož prsou by ozvěnu dómyslu mého nalezla. Preto vám teka nic nezotajím, abyste mohl z nálezu mého ravně jako já kořustit. Poslechněta! Po dlouhém zpytování a zvlóště po trudném purovnávéní jazyku čaského s indackým shledal jsem, ža učiňome hnad všem razbrojům o češtině konec, když budemo tak psót a mluvit, aby pořád jiné a jiné samohlásky po sobě přicházely — a sice s takovou svobadou lidské chuti a obrazivosti, že sa muža jedna nebo druhá jakkoliv proměnit. Dla této zásody rozpadnou se ouzké moze posevádní gramoteky, retoreky, matreky a slova o rýmu. Těmito zákony vojde do našeho jazyka neslúchoná posud obratnost, libozvuk a bohatství. Ku příkladu ....“

V tom se otevřely dvéře a na prahu zakňučel pes. Byl to výraz radosti mého Turka, jenž nemoha toužebnosti srdce svého odolati, proti principálovu rozkazu své stojiště nebo-li ložiště u vozu opustiv, do sálu se vetřel, aby se potě-

šil. Já se mu ozval, a on se octnul dlouhými skoky hned v koutě, a v okamžení ležel u mých nohou.

Ale pozornost okolo stolu sedících osob — Makotrusa, Báry a kantora Jelínka — neupnula se tak velice na mého čtvernohého přítele, jako na člověka, kterýž s domácí děvečkou přicházel. Byla to malá, hubená figurka v popelavém pláštíku s malým, kulatým límcem; na krku měl šátek jako padlý sníh, pod ním takové též okruží a vestu jako květ — já to zahlídnul, když se mu ouzký pláštík rozevřel; na očích měl pěkné, zlatě lemované brejle, za nimižto se černé oči jako dvě živé trnky míhaly — já si toho všimnul, když se k němu s veselým skokem Turek obrátil a ohonem kývaje, přívětivě mu nohy a ruce očichoval.

Já si toho všimnul — a v tom okamžení zatajil se ve mně dech. Byl to řebíčkový frak, jenž před třemi dny mé matce dvacet tolarů vysázel. Já vyvaloval oči.

Figurka v popelavém pláštíku se zastavila u dveří a copánek povstal. Chvílku trvalo na obou stranách mlčení, až je konečně děvečka přetrhla.

„Pane kantore,“ začala mluviti — „tuhle ten pán se na vás ptá a nedal se odbyt.“

„Nejsou-li oči moje potaženy mlhou omylu,“ řekl nato copánek o něco pokročiv — „tedy je to pan Jelínek senior, doktor veškerých práv a .... můj bratr.“

„Jsem to — ano!“ odpovídal příchozí dle způsobu svého krátce a určitě. „Jedu veskrz, chtěl jsem také zas jednou vidět, jak se druhý syn otce mého chová. Byl jsem u něho doma, a tam se mi řeklo, že se toulá po krčmách — “

„Kdo se toulá? — kdo to řekl?“ zvolal opravce českého jazyka.

„— že tovaryší s komedianty a světoběžníky,“ pokračoval doktor dále.

„Panenko, ještě mázíček!“ zahřměl nyní Makotrus, vstávaje a hlavu napínaje, v nížto již pára z první konvice hořela. — „Jdi s ní, Báro, aby neslyšela nové litanije, kteréž tato moudrá hlava začíná. — Nu, jen dále, starý jezevče!“ obrátil se potom k doktorovi, narovnávaje se před ním u své celé výsosti. „Jen dále! — chcete nám tuším něco o světoběžnících a pak o komendiantech zazpívat?“

„To nechci,“ řekl doktor chladně. „Můj čas je tuze drahý. Nesmím ho mařiti.“

„Věčná škoda! Já bych byl rád slyšel, co as šedesátkrát zimovaný lišák umí.“

„Příteli — mně se zdá, že horlíte? K čemu to? Jste-li světoběžný komediant, nemůže vás pravda urazit — a nejste-li, nemohou se vás moje slova dotknout.“

„I totě proklatě moudrá zdvořilost!“

„To nevím. Zdvořilostí jsem se nikdy nechlubil; jenom pravdou. Nechte mne. Já mám jen s tímto starým bláznem co pojednat.“

„Ale já ne s tebou — ty zaprášený paragrafe!“ zvolal nyní starý kantor tak vážně, jakž to na něm až posud viděti nebylo. „Já chci býti samoten — já tě nevolal! já po tobě netoužil! Proč mi nepřeješ mou samotu?“

„Proto že jsi dítě otce mého — — i jdi ke všem...“ okřikl a kopnul popelavý pláštík najednou mého Turka, kterýž se pořád ještě okolo něho lichotil. — „Co chce ten pes? Čí je to zvíře? Hned v průjezdu se ke mně dotíralo.“

Já zamlasknul pyskama, a Turek skočil ke mně do kouta.

„Ten pes má čest, patřiti k bandě světoběžných komediantů, a chtěl snad pánovi domlouvat, aby o nich nemluvil, jako by si do huby neviděl,“ řekl na to Makotrus. „Jestli se líbí, starý havrane, lepší známost s ním udělat — já ho zavolám.“

„Nechte ho, milý člověče, nechte ho! Já netoužím ani po jeho ani po vaší známosti!“ odpovídal doktor, poněkud couvaje. „Ostatně vás také již znám. Z hedbáví nejste. A moje prsty jsou tuze staré, aby se v hranatém kamení přebíraly. Nebudu vás také déle obtěžovat. Tento muž půjde semnou.“

„On nepůjde!“ opřel se kantor. — „Jdi sám a navrať se, odkud jsi vyšel. Mne poutá obliba i povolání moje tady. Nežli s tebou v divém proudu ješitných slov času mařiti, položím raději ústa prahnoucí k zřídlu indických hlaholů a ukojím mnoholetou žízeň.“

Staromódní pláštík neodpovídal; mlčky hleděl chvíli bystrýma očima na kantora, pak si pošoupnul brejle a obrátil se k Makotrusovi.

„Příteli!“ řekl přitom — „ve jmenu veřejných zákonů žádám — radím vám: nezdržujte zde tohoto člověka.“

„Nepříteli — ve jmenu veřejných zákonů — radím vám...!“ rozkřikl se Makotrus, ale nemohl dokončiti. Stará Bára mu skočila do řeči. Vrátila se právě s konvicí a zaslechnuvši poslední slova, poznala hned, že se počíná mrzutá rozepře; vědouc ale také, že se podobné výstupy skoro nikdy ve prospěch lidí toulavého života ne-

rozhodují, hleděla dalším nesvárům honem zabrániti.

„Ticho, starý — ticho!“ okřikla Makotrusa. „Tu si hleď konvice, aby ti v krku nevyschlo; budeš ho ještě k něčemu lepšímu potřebovat, nežli je darcmný křik s pány — z pouhého nedorozumění. Prosím, vzácný pane“ — obrátila se potom k doktorovi — „co ráčíte poroučet? Jak jsem vyrozuměla, zdá se vám, že tohoto pána zde mermomocí zdržujem. To není ale pravda. On nás poctil svou přítomností z vlastního popudu; navštívil náš kabinet již odpoledne, a přišel nyní, jak povídá, aby ještě o naší mladé Indiánce něco důkladnějšího zvěděl.“

„O vaší mladé — vy zde máte Indiánku?“ podivil se doktor, zostra při tom na starou pohlednuv.

„Není vám to vhod, pelikáne?“ zvolal Makotrus po notném doušku víko u konvice spouštěje.

„Indiánku — ano, vzácný pane!“ řekla honem Bára — „jak tak říkáme.“

„*Mladou* Indiánku?“

„Pouhé děvčátko.“

„A co s ní chce ten starý pošetilec?“

„Neptej se na věci, kterým nerozumíš, ledoprsý zákonníku!“ zvolal nyní kantor na novo

rozhorlen. „Chci nalezti, co u veškerého pokolení dcer domácích nalezti nemohu. Chci poslouchati zvuky retů praryzích, jako poslouchá vyvolenec u bran nebeských kůry andělů; a světlem okřeje duše má a srdce moje ponoří se v rozkoši.“

„Kde máte to děvče?“ obrátil se najednou staromódní pláštík ku staré Báře, celou řeč bratrovu přeslechnuv.

„Co se po ní ptáš, hltavý jestřábe?“ vyjel si na něho Makotrus. „Platil jsi, abysi moje poklady přehlížel?“

„Vari, pane, vari!“ okřikla ho zase stará s ostrým názvukem a poněkud ho odstrčila — „nepleť se mi do řeči. — Petronko! pojď sem!“ volala potom na dívku.

Ta vystoupila ze zadu z temností a přiblížila se poněkud ostýchavě ke stolu, zůstala ale předce ještě tak vzdálena, že ji nemohl starý paragrafista dokonale rozeznat. Bez okolků vzal tedy svíčku se stolu, a přikročiv k ní, se shora si na ni posvítil.

Oči jeho utkvěly na ní s pronikavou zvědavostí a jak se zdálo, se živým oučastenstvím.

„To je ta mladá Indiánka?“ ptal se tak divným hlasem, že z něho ouplná jeho nevěra zněla.

V tom se pohnul vedle mne Turek — já za ním, a trnkovité oči za zlatýma brejlema padly na mne.

Já se třásl na celém těle — bázní a jakousi radostí. Srdce mi tlouklo tak silně, že mi div z prsou nevyskočilo. Byloť mi v té chvíli, jako bych se měl vzchopit a přikročit a starému paragrafu se vyzradit. Ale z jiné strany šeptal zase ve mně hlas: „Neprozrazuj se!“ a já mlčel — já sebou ani nepohnul.

„Kdo pak je tohle?“ ptal se konečně doktor staré Báry.

„To je čtyrnedělní medvěd, učená hlavo!“ ozval se Makotrus ve svém rozmaru — „jen že se mu houně trochu připražila, že vypadá jako ostříhaný pekelný pes. Jen zaplať, egyptský mudrci, a já ti vysvětlím —“

„Posviť si do huby a sedni ke stolu!“ vskočila mu Bára do řeči, mrštíc po něm blýskavýma očima; pak se obrátila k starému advokátovi. „To je mladý Mouřenín, vzácný pane — nejdražší kus v našem kabinetě. Šťastnou náhodou jsme ho dostali z velké.... ale pro takové pány není to nic vzácného.... to je pouze pro lid venkovský, kterýž nemívá příležitosti takové raritéty viděti....“

S těmi slovy přitočila se k samému pláštíku a chtěla mu vzít svíčku. On se ale uhnul, při-

stoupil ke mně, posvítil mi do tváře a vjel mi prstami do vlasů.

„To je tedy mladý Mouřenín?“ ptal se potom Báry — a té se uzdál hlas otázky jeho býti tak podezřelý, že nemohla podle chuti odpověděti.

„Náš principál to ví,“ řekla, chtíc se pravdě vyhnouti.

„Já to vím také,“ řekl doktor určitě. „To není Mouřenín — ale vy jste podvodníci.“

S těmi slovy navrátil se chladně ke stolu a postavil na něj svícen tak lhostejně, jakoby stál ve své pisárně.

„Vzácný pane!“ ozvala se Bára trochu vřeleji, „nedělejte nám křivdu!“

„Vy jste podvodníci,“ opakoval paragraf. „To není Mouřenín — to není Indiánka. Zejtra se dovíme, kdo jsou.“

„I bodejž do tebe z čista jasna deset tisíc blesků, aby ti mozek vypálily...!“ rozkřikl se Makotrus.

„Zejtra se dovíme, kdo tyhle děti jsou,“ opětoval pláštík poněkud důrazněji. „A ty pojď nyní domů!“ doložil k bratrovi — „ať spolu promluvíme, co nemusí každé ucho slyšet. Nezdržuj mne. Nejsem přítel dlouhých okolků. Rád bych jel v noci ještě dál; jen co udělám zprávu k ouřadu stran těchto dětí.“

„Ale, urozený pane!“ začala nyní stará prosebným tónem — „my jsme poctiví lidé a nikomu neškodíme. Co vám to pomůže, budeme-li se muset na ouřadě blýskat? Prosím poníženě....“

„Drž hubu, stará kachno!“ zahřměl nyní Makotrus. „Snad bysi nechtěla před tím šedivým jezevcem plačtivé žalmy odříkávat? Hrom a peklo — ouřad! Co je to ouřad, kde je Makotrusův gabinet? Neplatím svou daň? Nejsem....“

„Nekřič, milý příteli — nekřič, abysi mohl zejtra bez chraptění odpovídati!“ přetrhnul mu starý advokát pásmo dalších slov. Potom pokynul hlavou na bratra, řekl: Pojď!“ otevřel dvéře do kořán, aby viděl na cestu, a šel volným krokem ze sálu.

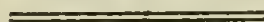
Na předsíni se ještě jednou zastavil a obrátil tvář po kantorovi.

„Řekl jsem, abysi šel domů!“ pravil přísně a upnul na něj oči tak pronikavě, že se mu za obroubenýma sklíčkama jako dva uhly svítily.

„Jděte, milý pane, jděte!“ začala nyní také Bára vzdorného opravovatele českých hlaholů prositi — „aby se vzácný pán daremně nehoršil. Vždyť se tu dlouho nezdrží,“ doložila šeptmo, „jak sám povídá; a pak nás můžete zase navštívit a s principálem nebo semnou o naší Indiánce pojednat.“

Starý zakýval na to hlavou jaksi povděčně. — „Tak, tak, milá osobo,“ řekl také pošeptmu — „tak bývali Slované od věčných časů, povolní, mírumilovní, národ holubičí. Já nyní půjdu, abych odbyl člověka, kterýž mi jeden z nejkrásnějších večerů života mého pokazil; a zejtra si nahradíme, co jsme dnes promeškali.“

Na to pozdravil ještě Makotrusa a odešel za nedočkavým paragrafem. Stará jim svítila se schodů.

7.

Vyslýchání a velká rada.

Když se Bára navrátila, seděl Makotrus pohodlně u stolu, maje bradu na obou dlaních složenu a lokte o stůl opřeny. Mezi nimi houpala se mu dýmka s dlouhou trubicí.

Stará hodila nevrle svícen na stůl, postavila se před principála a podepřela si boky.

„Máš ji zase — máš?“ začala pak hněvivě syčeti. „Koukal jsi celého půldne do flašky, až ti tam oči uvázly, a za očima rozum. Při druhé konvici už nevědět, co z huby utíká! Nemohl jsi s tím člověkem moudřeji a zdvořileji rozprávět? Slyšel jsi, co řekl o podvodnících a ouřadě?“

„Blázni byli, kordy měli!“ chechtal se Makotrus, přitíraje si veliké své kníry. „Já jsem pán a nebojím se ouřadů celého světa! Já jsem —“

„Ožralec, darebný tlampač a hloupý tlučhuba, s kterým není žádné pořízení — a kdyby nebylo *mne*, chodili bychme již s mošnou po světě. S tím klukem budeme mít největší mrzutosti!“

„Já ho zabiju — zatra....“

„Drž hubu!“ zkřikla stará a udeřila pěstí na stůl — „drž hubu a seber zbytky svých smyslů dohromady, můžeš-li. Chceš počkat, až nás ten hubený advokát udá?“

„Ať se opováží! já ho zabiju!“

„I tedy jdi do hourocí....“ zaklela stará hněvivým mumláním, obrátila se od něho a šla ze dveří. Skoro na prahu zkřikla na Turka. Turek se hnul, zahrál ocasem, ale neměl ještě chuti semnou se rozloučit. Já mu ale poklepal na hřbet, pozbudil ho jednoduchým: „Alou, Turku — alou!“ a Turek byl skokem ze dveří.

Makotrus mezi tím pořád mumlal: „Já ho zabiju!“ — ale nehnul se ani z místa, a jenom ruka jeho měla s konvicí co dělat.

„Neudělá mi nic?“ ptal jsem se bázlivě Petronky.

„Neboj se,“ pošeptala mi ona — „to je jeho nejslabší hodina. Teď je napolo opilý, a to ho může ovce zastrašit. Hůř to bývá arci, když se docela opije — pak s ním není k vydržení; ale tomu Bára zabrání. Dozajista nedostane teď už ani kapky do huby.“

Když se stará zase navrátila, přivedla s sebou domácí děvečku, a ta vlekla za sebou dvě otepě slámy, s třetí se přiškrabala později. Z toho se dělalo stlaní pro nás čtyry osoby.

„Dělej, starý — dělej!“ pobízela Bára Makotrusa — „ať se natáhneš. Musíme časně vstávat. Teď se nedá s tebou mluvit.“

„Že nedá, stará sovo?“ zasmál se Makotrus. „I dá — jen mluv a nalej, abych mohl odpovídat. Při diškursu vysychá krk jako holínka na poledním slunci.“

A s těmi slovy jí strkal konvici. Stará ji ovšem vzala, ale dala také odnest, a nutila ho zase, aby se položil. Makotrus mumlal — mumlal, ale dal si říci, a nežli minulo čtvrt hodiny, ležel — v limbu. Chrápal, jako když se pila na suk dostane.

Já se mezi tím pomalu svléknul a hledal nyní místečko, kde bych hromádku svých kostí uložil.

„Nelíhej jestě,“ řekla ke mně Bára, ježto si byla vedle Makotrusa na bobek usedla, jakoby na spaní ani nepomýšlela — „nelíhej, musíme si ještě něco povědět. Sedni si tuhle ke mně — a buď hezky upřímný. Nebude ti to na škodu. — Petronka si zatím lehne.“

Já učinil podle její žádosti; sednul jsem si, a také děvče nedalo se dvakrát pobízet. Brzo tu stálo ve své noční suknićce a kladlo se vedle mne na stlaní. Při kladení nahnulo se ale jakoby nic až k mému uchu a zašeptalo čerstvě: „Dej

si pozor!“ — Já seděl jako na uhlí. Bylť jsem pln divného očekávání.

Bára seděla tiše, majíc hlavu na kolena svěšenu. Po chvíli ji pozvedla.

„Tondíku!“ spustila na mne, „dal jsi pozor na člověka, který nám celý večer pokazil? — na toho starého advokáta?“

„Dal.“

„Slyšel jsi, že nás chce žalovat?“

„Slyšel.“

„Je sice blázen i se svou žalobou, a nemůže nám ani za vlas uškodit; ale já jsem ráda s ouřady v pokoji, a proto bych ráda věděla, zdali to učiní. Co myslíš ty, hochu? – bude nás žalovat?“

„Já to nevím.“

„Mohl bys to ale vědět — protože ho znáš.“

„Já —? já...“ začal jsem koktat, i nevím, co bych byl řekl; v tom jsem ale cítil, že mě Petrončina ruka pozadu ťukla.

„Já ho neznám!“ vypravil jsem tedy rychle ze sebe.

„Tondíku!“ obrátila se Bára ke mně, a malé oči její zabodly se do mých tak ostře, jako by mi byly chtěly nejtajnější záhyb ňader prohlídnout. „Tondíku, nelži! Ty ho znáš. Já ti to vidím na nose. Já to vím tak jistě, jako že jsi černý.“

„Já — —" Petronka mě zase ťukla — „já ho neznám. A jakž pak bych ho znal?" osmělil jsem se doložit.

„Myslíš, kotě, že bych se tě ptala, kdybych to věděla?" utrhla se na mne Bára; hned ale tón svůj zase umírnivši doložila: „Nebuď bláhovec a pověz pravdu. Proč to zapíráš? Jáť chci jen vědět, je-li to pouhý způsob starého paragrafisty, že vyhrožuje, a nebo je-li v stavu nám mrzutost udělat; protože bychme se podle toho řídit museli. — Bývá obyčejně takový podivín?"

„Já — nevím."

„O jen lži a zapírej! Měla jsem to dříve vědět, že jsi tak mistrovskou školu proběhl, byla bych ti jinak hvízdala. Ale to jsem byla bláhová žena a myslila jsem: Tomu nedej křivdu trpět — toho se zastaň — o toho pečuj — to bude hodná, upřímná duše — na tom si něco vychováš! A moje stará hlava začala si dělat zlaté myšlénky o tvé budoucnosti: ale to bych si byla hezké hádě vypěstovala — takového neupřímného, lživého, trvrdohlavého kluka. Bude mi zapírat, co na své oči vidím! To boží hovado je pravdivější! Turek to prozradil hned, že starého advokáta zná."

„Turek —?" vypravil jsem ze sebe, a srdce mi tlouklo strachem z brzkého prozrazení, ačkoli jsem nevěděl, proč bych se ho strachoval.

„Ano — Turek! jen otvírej hubu a dělej, jakobys byl nic neviděl! Turek si cizího člověka ani nevšimne, ale okolo toho zpráchnivělého zákonníka se třel, jakoby mu byl několik let z ruky žral. Slovem — Turek ho poznal a tys ho poznal také.“

„Ale....“ Petronka mě zase šťouchla.

„Poslechni, milý Tondíku!“ začala nyní stará velmi důvěrně a nahnula se ke mně jako starostlivá matka. — „Neohlížej se na to, že jsem principálova společnice. Na zemi trvá všecko jenom na čas, a kdyby na to přišlo, mohla bych být paní sama pro sebe a nemusela bych se zlobit s člověkem, kterýž musí beztoho dělat jen co já chci. Na Makotrusa se neohlížej — ten se nedoví, co teď spolu jednáme. Neboj se, a buď upřímný.“

Stará mluvila nad obyčej laskavě, a já bych byl snad již ústa rozvázal; ale zas mě Petronka pozadu šťouchala.

„Ale můj Bože!“ řekl jsem u veliké nesnázi hlasem poloplačtivým — „já bych byl rád upřímný, jen kdybych věděl jak!“

„Tak? ty tedy nevíš, jak se pravda mluví?“ vyjela si stará zostra. — „Nu, dobře, dobře, tvrdohlavý velbloude! já se tě nebudu prosit; ale to si pamatuj: od této chvíle nebudeš mít na

mně žádnou orodovnici, když začne Makotrus dovádět. Co je mi do tebe — ať si tě třeba utluče. Půjčka za oplátku; jak ty ke mně, tak já k tobě. Však ty budeš mít větší příčinu svou neupřímnost litovat. Já s tebou myslila jako pravá matka; brzo mohl jsi být zase u rodičů — a nebo kdybysi nechtěl, mohl jsi být u mne živ jako mladé hrabátko; ale musela bych vědět, že jsi upřímná duše — a to nejsou žádné čáry, to předce dovedeš. Pověz mi ku příkladu, kdys viděl toho starého advokáta naposled?“

„Já ho....“ Petronka mě šťouchala — „já ho neviděl jaktěživ. Já nevím, co chcete!“

„Tohle chci — a tohle!“ zkřikla stará, kteréž byla nit inkviziční trpělivosti došla, a ruka její tancovala mi po hlavě, až to kolem znělo.

Já se dal do pláče.

„Budeš hubu držet?“ syčela ona. „Lehni a hnípej, hloupé kotě! — však já ti tu kamennou palici napravím.“ Na to vstala a začala rychlými kroky po sále přecházet. Svíčka s dlouhým oharkem rozlévala kolem polotemné šero; mně připadly povídačky o čarodějnicích, i schoval jsem tvář do podušky a plakal tiše dál. A opět se mne dotkla ruka Petronky a hlava její nahnula se k mé, a ústa její šeptala: „Neplač — neboj se! Však my si pomůžem.“

Já si netroufal hlavy pozvednout, abych nepokazil blahojemnou harmonii, kteráž mi z těchto několika nepatrných slov po celé duši proudila. Dlouho zněl mi ten sladký šeptot v uších, jako ukolíbavá písnička, a v tomto znění obtáhly se moje smysly temnou rouškou dřímoty.

Když jsem se probudil, bylo v sále ještě světlo; Bára ještě neležela, ale uklízela kabinet. Právě ukládala poslední kusy do skříně. Makotrus ještě zdravě chrápal; Petronku jsem ani necítil, tak tiše vedle mne ležela.

Já byl sotva oči otevřel a co se děje přehlídnul, již mi klapky opět zapadly. Byl to jakýsi vnitřní hlas, mluvící ve mně: „Dej pozor!“ kterýž mi je zavřít poroučel. Jen chvílemi jsem je trochu nazvedl, a poněvadž jsem ležel naznak, viděl jsem, co Bára dělá.

Nyní byla s uklízením hotova. Sedla si na skříni, podepřela si hlavu o dlaň jako v myšlénkách, potom vstala a blížila se volnými kročeji k našemu pospolnému loži. Předemnou se zastavila a dlouho na mne hleděla.

Ve mně začala krev nepokojně hopkovat. I zavřel jsem oči a dělal, jakobych spal — ale špendlík mohl vedle mne padnouti, já bych to byl slyšel.

Bára se nehýbala. Ve mně to začalo vřít jako rozpuštěné olovo. I pootevřel jsem zase oči — polotemno v sále a tma na mé tváři mě v tom podporovaly — Bára hleděla na mne jako hladový dravec na svou kořist. Ani se nehýbala.

„On ho zná,“ zašeptala konečně, sama o tom nevědouc — „já to vím; ale proč to zapírá? — Já to musím vědět — musím!“

Celá bytost letité ženy byla v jakémsi horečném zanícení.

Teď se začala ke mně shýbati. Klekla si přede mne a sehnula se až ke mně samému. Ve mně tlouklo srdce, že jsem myslil: Tenkrát se ti musí utrhnout! — a nevýslovná jakási bázeň ochromila mi oudy tak, že jsem se nemohl pohnouti. Oči mi zapadly; nic však méně bylo mi i při zavřených očích předce tak, jakobych viděl, co se přede mnou a okolo mne děje. Byloť mi, jako bych byl z těla vystoupil a duševníma očima vůkol sebe hleděl.

Chvíli klečela Bára nademnou, ani dost málo se nehýbajic; zdáloť se, jakoby tepání žil mých počítala nebo vření krve poslouchala. Potom se nahnula ještě níž a rozevřela mi košili u krku a přejela mi oběma palcema třikrát po prsou — zlehounka, jako nádech větru, ale já cítil i v každé nejmenší žilce podivné trnutí.

„Tondíčku!“ začala potom šeptem mluviti — a já musel odpovídat; musel jsem, té chvíle nebylo ve mně jiné vůle a síly.

„Tondíku!“ začala šeptati.

„Co pak?“ ozval jsem se já podobným způsobem — a stará sebou radostně trhla.

„Znáš starého advokáta?“

„Znám,“ vypravil jsem ze sebe proti všemu prvnějšímu zapírání.

„Jak pak?“

„On dává mé matce peníze,“ jektal jsem, a prsa moje pracovala, jakoby mě můra mořila.

„A proč pak jsi mi to neřekl hned?“

Já otvíral již zase ústa k odpovědi, ale v tom se začal z jedné strany Makotrus protahovat a z druhé začala Petronka ze spaní mluvit. Bára se rychle vzchopila, a já se pohnul i obrátil nyní tak lehounce, jako by se byla se mne skála svalila. Zaryl jsem zas tvář do podušky a ležel jako zabitý. Srdce mi ale ještě bouřilo. Čekal jsem, co se bude dít.

Moji souložníci se zase utišili, a Bára si po chvíli také ulehla, ani slova již nemluvíc. Brzo jsem ji slyšel zdravě chrápat. Onať měla zvláštní způsob a cvik ve spaní. Spala totiž, jak dlouho se jí líbilo. Při lehnutí si umínila: Tu a tu hodinu se probudím! — a také se jistě probudila.

Já se ještě ani nepohnul. Najednou ale začne po mně ruka sahat — mně to projelo zase všecky žíly; záhy jsem ale poznal, že je to ruka Petrončina. Pomalu jsem tedy nazvedl hlavu a otevřel oči. Kolem byla čirá tma. Bára byla svíčku zhasila.

V tom cítím hlavu Petrončinu zrovna u své tváře. „Já nespala,“ šeptalo to u mého ucha — „a vím, co jsi řekl. Ráda bych tě byla varovala, ale nesměla jsem se hnout. Nezapírej déle — však my si předce pomůžem.“

Slova dívčí byla jako olej do zbouřených vln. Já se utišil a drže ruku Petrončinu pevně jsem usnul.

Když jsem procitnul, hořela opět tenká svíčka na stole, ale okny se prodíral již také první paprsek nového jitra. Makotrus a Bára stáli u prostřed sálu.

„Ale u všech rohatých býků!“ hučel ještě rozespalý principál. „Co pak se ti to zavrtalo do mozku?“

„Neptej se a dělej, co je potřeba,“ odbývala ho stará. „Nežli se rozední, musíme být z městečka. Stroj se, stroj — ať máme věci na voze! Já zbudím zatím naše koťata.“ — S těmi slovy zahýbala mnou i Petronkou. „Vstávejte a strojte se! Pojedem.“

„Ale já bych myslil, stará saně,“ ozval se teď ještě Makotrus, „že bych měl také slovíčko prohodit, a se zeptat: Proč se vlastně odtud hýbáme? Já nevidím žádné potřeby. V gabinetu nemáme nic zapovězeného, a když bude nejhůř, můžeme kluka umyt; ať si jde, kam ho oči ponesou.“

„My ho nemůžeme umyt a on musí ještě u nás zůstat!“ odbývala ho Bára s velikou určitostí. „Proto ale musíme také odjet, nežli se budou po něm poptávat — bude to dobře pro něho i pro nás. Ty tomu nerozumíš a teď není kdy dělat vejklady. Věř — a dělej, co povídám.“

Makotrus mumlal, ale strojil se, a my s Petronkou strojili se také.

Nyní se začaly skříně s kabinetními poklady na dvůr vynášet a na vůz rovnat. Petronka pomáhala; já stál v sále u okna a hleděl dolů. Nikdo mě neměl zahlídnout; ale v domě bylo ještě všecko ticho. Nebylo tu právě žádných jiných povozů, aby se byly tak časně na cestu chystaly. Jen hranatý podomek okázal se mezi dveřmi u konírny, a hleděl na to nakládání našich pokladů s ohrnutým pyskem.

„Proč pak tak časně uklízíte?“ prohodil konečně, vyceniv zuby s kyselým ousměchem.

„Rádi bychme za chládku dále," řekla Bára. „To se nejlíp jede."

„Tak?" ušklebil se zase hranáč v modré zástěře, strkaje do úst krátkou dřevěnou dýmku. „Ale ono se to v chládku také nejlíp sedí."

„Když je parno — proč ne?" prohodila Bára s jakýmsi podivením podivnému tónu podomkovu.

„To je to!" chechtal se zase tento. „Dnes vám bude ale sotva parno."

„Snídaly už naše kobylky?" ozval se nyní Makotrus a chtěl vejít do konírny. „Doufám, příteli ostrovide, že jsi měl o ně starost, jakož jsem tě prosil."

„Oh — a jakou starost! Tak že se teď ani vy o ně starat nemusíte," řekl podomek, Makotrusovi cestu zastoupiv. „Nechte jen ty milé kobylky ještě trochu stát!"

„Hohó, příteli jezevče!" prohodil Makotrus. „Jak vidím, jsi dobrý hospodář a nerad své čtyrnohé nocleháře trmácíš; ale tenkrát si musíš své hostinské uctění až na podruhé nechat. My musíme nyní dál."

„Nu když musíte," ušklebil se podomek — „tedy musíte, to je arci jiná; ale já myslil, že nám tak brzo paty neokážete, proto že mám poručeno, koně vaše nepouštět."

*

„Co že to blebtáš, ušáku?“ zvolal Makotrus svým zvonovým hlasem, a oči se mu začaly divně lesknout.

„Nedělejte žádné šašky, milý příteli!“ ozvala se mezi to rychle Bára, majíc péči, aby daremný křik nepovstal. „My uděláme pořádnost a pojedeme dál. Nás tu nemůže nikdo zdržovat.“

„Eh, co je mi do toho!“ zamračil se podomek; „ať může, nebo nemůže; já dělám, co je mi poručeno, a nepustím vás — to je věc jistá.“

„Ale proč pak?“ ptala se Bára.

„To se zeptejte pánů, kteří musejí všem podvodníkům na prsty hledět.“

„Vy jste se, příteli, nevyspal — a já si povedu stížnost u hospodáře —“

„To můžete!“ dal se podomek plnou hubou do smíchu; „alespoň budete vědět, kde jste uvázli, a já budu mít pokoj.“

S těmi slovy se obrátil a odešel do konírny. Bára se otočila k Makotrusovi, odešla s ním k vozu a začala mu něco velmi horlivě šeptem rozkládat. Vypadalo to asi tak jako: „Vidíš, to máme z toho, že jsi včera toho starého paragrafožrouta rozzlobil! Nynčko nám zasolil. Teď sedíme a budeme se muset hrýzt.“

Principál se durdil, a nechtělo mu to jaksi pod vousy; ale nemohl Báře zdání vyvrátit

a musel se konečně vůli její poddati. Zůstal na dvoře, obcházel okolo vozu a chystal, jakoby nic, vše k odjezdu.

Bára se navrátila zatím rychlými kroky do sálu. Z vozu přinesla s sebou malou truhličku a hrnec. Petronka musela skočit pro vodu, ona sama rozdělala v kuchyni vedle sálu malý oheň. Slámy a třístěk bylo tu v hojnosti při ruce. Brzo stál hrnek vody u ohně a z truhličky jakási láhvička na stole; a když se začala voda hřát, nalila do ní stará jakési kapky z láhvičky.

Pak mi tím začala tváře a ruce mejt, a já pozoroval s tajnou radostí, že se mne černá barva pouští, ačkoli se dřív ani vodou ani slzami hnout nechtěla. Nato jsem musel své mouřeninské šaty s těla shodit a do své milé, modré kazajky, do svých starých nohavic vlezt. Ach, tu mi bylo volno, jako bych se byl z těžké nemoci uzdravil a novou kůži dostal — ačkoli jsem tělo ještě celé černé měl.

Bára umyla potom také Petronku, hodila přes ni selskou sukničku a zavázala jí hlavu strakatým šátkem. Oh, to jí roztomile slušelo! Na to přistoupila k oknu, otevřela je, hleděla ven, dolů i do dálky a poslouchala. Vůkol nebylo ještě po živé duši pocitu. My tu stáli mezi tím

jako na špendlíkách, nevědouce, co to všecko znamená.

Ani slova se nemluvilo.

„Pojď sem, Petronko!“ spustila konečně stará. „Tys chytré děvče, a člověk se může na tebe spolehnout. Podívej se tamhle na to stromoví!“

Za městečkem vystupovalo návrší, a na vrcholku jeho černal se jedlový les. Bylo jej z okna, u něhož jsme stáli, nade všechna stavení a zahrady viděti.

„Tam vás nyní pošlu,“ mluvila Bára dále. „Tuhle se spustíte do zahrady; plot snadno někde přelezete, a potom rovnou cestou k lesu. Na začátku mezi křovím někde počkáte, až vás dohoním.“

My na sebe mlčky pohledli, pohledli jsme i na Báru, a ona nepochybně myslíc, že se s ní neradi loučíme, doložila:

„Nemějte starosti — však já vás najdu; mám dobré oči a Turek má ostrý nos. Abyste ale nehladověli, kdybych se tady o něco déle pozdržeti měla: tu máte peníze — tys chytrá, Petronko, a snadno si v městečku něco opatříš. Jak *nyní* vypadáš, nikdo tě nepozná. Pomyslete jen, milé děti, že to *musí* být — vám i nám k prospěchu.“

S těmi slovy přinesla dva provazy, jimiž naše truhly na vůz uvazovala, udělala na každém oko, prostrčila skrze ně mé ruce až pod ramena, a konce provazů otočila mi okolo prsou. Druhé konce provlékla skrze skobu, do kteréž závorka od okna zapadala. Pak mě vysadila na okno, z okna mě vyvěsila dolů nohama a konečně mě spustila zvolna až na zemi. Stavení bylo po jedno poschodí a okna dosti nízká. Tři šla do dvora, dvě do domáci zahrady. Nebezpečí tu nebylo, i kdybych byl snad rovnýma nohama dolů skočil.

Mně se ta tajná výprava, to malé dobrodružství líbilo; nevěděl jsem proč? — ale cosi mluvilo ve mně: „Teď bude zas všecko dobře!“ a vesele rozvázal jsem konce provazů.

Za několik minut byla i Petronka již dole, a teď mi bylo ještě veseleji. Vřele uchopil jsem ji za ruku.

Od té chvíle, co byl hranatý podomek Makotrusa i s Bárou tak hořce uvítal, bylo asi čtvrt hodiny — tak šlo všecko na kvap; v domě bylo ještě všecko ticho a po zahradě začínaly pěnkavky štěbetat. Bylo nejrannější jitro. Mezi stromy se teprva šeřilo.

Mně bylo tak volno a lehko, jakoby mi byla křídla přirostla. Jen pryč! — jen pryč!

hrálo to ve mně ve všech žilách, i měl jsem se k rychlému poskoku.

„Dejte pozor!“ sípala ještě Bára za námi; ale my nedbali už na její napomínání, a polykajíce plnými ústy čerstvé ranní povětří, spěchali jsme k zahradní ohradě. Byl to živý plot — a my stáli mžikem za ním v kamenitém ouvoze.

8.

V lese.

Vesele jsme poskakovali. To nebyl outěk a tajná, nebezpečná výprava, to byla nejrozkošnější procházka. V nás nebylo na ten čas jiného pocitu a vědomí, nežli: „Teď jsme na svobodě — jako ptáci v povětří, jako ryby ve vodě.“

My nespěchali hned do lesa, ale obešli si celé městečko. Nikdo nás nestíhal. Jenom zde onde potkali jsme člověka, jdoucího po polní práci, a my ho jak náleží po česku, srozumitelně a hlasitě pozdravili. Kdož by nás byl mohl držet za mladou Indiánku a mouřeninského prince?

Na začátku městečka koupili jsme si několik housek a malý bochníček chleba; pak jsme se pustili k lesu.

Vrch nás trochu unavil; umlkli jsme tedy na chvíli a šli tiše vedle sebe. Měliť jsme také každý své zvláštní myšlénky.

„Co myslíš, Petronko?“ spustil jsem konečně, „budeme na starou čekat?“

„Máš chuť nečekat?“ ptala se Petronka, rychle své živé oči na mne upnouc. „Všecko

tohle přišlo tak z nenadání. Kam bychme se obrátili?“

„Půjdeme hledat mé rodiče.“

„A nebojíš se jich?“

„No — něco snesu; a když uslyšejí, co se mi stalo — a dokonce když tebe uvidějí: tuť se jim srdce obrátí.“

„Nevím, nevím — a docela, když bych já s tebou přišla. Mne by drželi za daremného jedlíka — ač bych si také ten kousek chleba zasloužit dovedla; ale podle toho, cos mi o svém otci pověděl, byl by radší, kdyby se mu Turek navrátil.“

„Ach, můj Turek!“ zvolal jsem najednou žalostně. „Je pravda! bez toho nemůžeme odejít; toho nemůžeme těm lidem v rukou nechat!“

„Ale jak ho dostaneme,“ namítala Petronka, „abychme zároveň také starou za přídavek vzít nemuseli? Tať ho chce sama použit, aby nás opět našla.“

„Je pravda; ale jenom ho nech zpozorovat, že nejsem už v hospodě, a uvidíš, že mi přijde i bez Báry na stopu. Nemusel bych Turka znát!“

„Ach, já bych si to přála; ale nevím — nevím — zdá se mi, že se nadarmo těšíme.“

„A proč? kdo ví, zdali stará sama Turka za námi nepustí? kdo ví, zdali se nás nechtěla

docela zbavit a zdali sama jinou stranou neodejde?“

„To neudělá! to buď jistý. Tys jí dnes v noci nadhodil něco o penězích —“

„Já za to nemohu — věř mně — ona mi učarovala — já jí to musel pověděti.“

„Již se to stalo, to vím; ale ono to nepadlo do ní jako neourodné semeno, to vím také; a teď bude dozajista hledět, jak by z toho něco získala. Oh, ty ji neznáš! Co se týče peněz — to je jako zlý duch na duši. Já vím dozajista, že má veliké summy, o kterých Makotrus ani slova neví.“

„Bezpochyby šálí jeden druhého; šizení je beztoho jejich hlavní myšlénka. Ale coby z toho mohla mít, že jsem jí něco napověděl?“

„To sama ještě nevím; ale ona je chytrá a dovede z konopí hedbávnou nit upříst. Mimo to má dozajista ještě jinou příčinu, že nás vyhledá —“

„A ta je?“

„Moje osoba. Ano, milý Toníčku — ano, jen se div! Na mně jí tuze mnoho záleží. Proč? to nevím; neboť že je moje babička, to nevěřím; také se Makotrus několikrát podřekl, když se na mne hněvával, nemohla-li jsem hned všecko po jeho prudké palici udělat; nebo ještě před dvěma, třemi lety býval přepodivný člověk. Ten-

krát se nám ještě líp vedlo, kabinet byl spořádanější a zánovnější; člověk se mohl předce na to podívat. Mezi tím se mnoho porouchalo a něco také prodali.“

„A kdo pak je vlastně ten Makotrus? Je on sám pánem všech těch věcí, vozů a koní — nebo patří něco Báře?“

„To, holečku, až posud sama nevím, ačkoli jsem již několik hryzavých hádek o té věci přeslechla. Oni se však předce mívají oba přede mnou nějak na pozoru, a nikdy se ouplně nevyřknou. Já si ale myslím, že má Bára ke všem věcem většího práva, a že je Makotrus u ní, jenom aby jí někdo pomáhal.“

Mezi touto rozprávkou došli jsme až k samému lesu. Slunéčko bylo zatím za protějšími horami vylezlo, a rozlévalo kolem již hezky vlažné paprsky. Celé okolí bylo plno ranního života — a bylo to pěkné, rozmanité okolí, rozprostřené teď před našima očima. My se po něm hodnou chvíli se zalíbením rozhlíželi.

Potom jsme vklouzli do lesa. Byliť jsme jako dvě mladé veverky — ba ani ta dovádivá zvířátka nemohou se pod zeleným lupenatým krovem tak radovat, jako my se radovali — jako my se honili, schovávali a opět honili.

Konečně jsme toho ale měli také dost, i hledali jsme místečko, kde bychme byli mohli pohodlně na Báru čekati. Nejhlavnější věc přitom byla ta, že jsme chtěli co možná pohodlně v tu stranu viděť, kudy se od městečka přicházelo. I nebylo tuze těžké volení a hledání; neboť se pnulo na pokrají lesa množství hustolistého křoví, mezi něž a pod něž jsme i před slunečním vedrem se schovati a předce skoro celou krajinu před očima podržeti mohli. A tak jsme seděli brzo vedle sebe pod zeleným baldachinem, jakovýž nižádná ruka pozemská utkati neumí.

Já vypravoval Petronce o svém bývalém živobytí u rodičů, o našich cestách ku Praze a o svém outěku.

„A proč pak tvoje matinka k tomu starému advokátovi vlastně chodila? — a proč jí dával peníze?“ ptala se holka.

„To nevim,“ musel jsem na to odpověděť a rameny pokrčit. „Mně nepřišlo nikdy do hlavy, abych se byl na to ptal; a matinka sama o tom nemluvila.“

„Nevíš, je-li váš příbuzný? Nějaký vzdálený strejček....“

„To bych neřekl. Matinka se o tom ani nezmínila, a jako strejc byl by se k nám snad jináč choval. To ti bylo ale všecko jenom krátce,

jako na šňůrce — a potom zas jak by uťal. My se dali na cestu, a nemluvili o tom, až se zas čas přiblížil.“

„A jeho bratra — toho zdejšího blázínka jsi u něho nevídal?“

„Nikdy.“

„Nu — za to ho vidím tamhle!“ zvolala nyní Petronka, svá bystrá očka do dálky upínajíc a rukou v tu stranu okazujíc.

Ano, to byla ona přistárlá figurka, kteráž se včera tak důležitě po mladé Indiánce poptávala a s naším Makotrusem cosi o nové češtině rokovala. To byl její starokrojní kabát a její chůze. Přicházela z městečka, rovnou cestou k lesu.

My hleděli jeden na druhého, a na tvářích našich stálo několik němých otázek: „Co to znamená? Co chce ten starý člověk tak zrána v lese? Bývá to jeho procházka? A nebo hledá nás?“

Jak se zdálo, šel čerstvějším krokem než obyčejně; chvílemi se zastavil, pak se zas rozběhl, hleděl k nebi, hleděl k zemi a házel rukama v povětří, jakoby se v prsou jeho něco dělo, co chtělo z hlubin ven, a co nemohlo cestu najít a jím bolestně lomcovalo.

Když přicházel blíže, slyšeli jsme, že také sám s sebou hlasitě mluví; ale byla to jenom jednotlivá slova, beze všeho spojení a dalšího smyslu; byly to spíše výlevy těsně sevřeného srdce; jako: „Člověk je ďábel — já dobrý, pošetilý blázen... ale Bůh je milosrdný. Proč bych se vlekl? — Nechci — nemohu — červ mi uhlodal kořen — tam bude ticho. Svou lásku jim zde nechám — ta je bude strašit — ona byla tak veliká — hory jsou písek a moře kalužiny — oh! a moje srdce — moje hlava!“

S těmi slovy byl se přiklopýtal až k samému lesu; tam ale už ledva dechu popadaje sklesl k zemi, tvář ukrývaje do mechu — a za malou chvíli slyšeli jsme ho hlasitě plakati.

My seděli v křoví, jako bychme byli přimrzli, a netroufali si ruky pozvednout. Při pláči starého muže se nám oběma srdce svíralo.

On konečně přestal a rychle se vzchopil. Tváře jeho byly celé bledé, oči divoce vypoulené, vlasy naježené. Tak tu chvíli stál, zaťal zuby, stisknul pěsti a hleděl do lesa, jakoby měl oči ze skla.

Potom sebou zase trhnul. — „A nebudu — nebudu plakati!“ zvolal hlasitě — „nebudu naříkati — tu radost jim neudělám — tím se nesmějí chlubiti. Nech mají dost na tom, co již

zpáchali; však to bude tížiti duši jejich jako tíže věčné klatby — to si od Slitovníka na věčnosti ohnivými slzami vyprosím. Já je tak miloval a každému teplé místečko ve svém srdci vykázal: a oni mě zradili, vypudili, vyhostili — svlekli."

Nyní se opět zamlčel a zastřel si oběma dlaněma tvář; pak se dal najednou do divného smíchu.

„Vy moslíte, ža se dá pocťuvý, spravedluvý Čech a vlostanec boz ustání tok trápit — a že vám bude pořáde držet jako ťuchý beránek? No, ne! on nebude držet — on udělá skok a utoče vám — ho há! Co jste mu dali — to vám zde nochá!" mluvil horlivě dále a začal přitom kabát svlékat.

I svleknul jej, vytáhl z kapsy šátek a hodil kabát na zem. Pak si rozvázal šátek na krku a svázal ho s tím, jejž z kapsy vytáhl. Pak zkoušel uzel, zdali dobře drží.

„Tak!" řekl na to — „jen co potřebuji, vezmu s sebou; o mé ostatní věci mohou metat losy."

Nyní rozepnul vestu — bezpochyby že ji chtěl také svléci: ale v tom mu vypadlo z ňader množství papírů — rozličných malých sešitků i jednotlivých listů.

„Ha! jste vy zde také, svědkové mého mučení, mých plačtivých nocí!“ zvolal podivný kantor a vrhnul se oběma rukama po nich. „Co tady chcete? Vás tu nepotřebuji! Utecte! Schovejte se — aby vás nedostihli — sice budou každé písmeno na skřipec klást — pryč, pryč!“

S těmi slovy to metal prudce od sebe. Sešitky padly mezi křoviny; jednotlivé listy se kolem rozlítly.

„Já nechci o ničem více slyšeti!“ křičel dále, když se byl zase vzchopil a svázané šátky v ruce držel — „o ničem! Mne zradila vlastní krev — já se k ní neznám — nechci slyšeti její proudění — nechci — já ji proklínám!“

Já se třásl hrůzou při těchto slovech, a Petronka se mne pevně držela. Tak strašlivě se nešťastný stařec přitom tvářil — ba ošklíbal!

„Co bude ten člověk dělat?“ vyrazil jsem ze sebe ouzkostným šeptáním.

„Mlč! mlč!“ odpovídala Petronka, pevně mi ruku tisknouc, a s divného kantora ani oka nespouštějíc.

Chvíli tu stál nyní stařec tiše a hleděl vypoulenýma očima zrovna před sebe. Potom začal povolně hlavou kývati a rtoma pohybovati, jako by sám s sebou rozprávěl. Svázané šátky držel v rukou a začal je nyní stáčeti.

Na to si prohlížel několik stromů, mumlal cosi — až pak se u staré jívy zastavil a divoce se zachechtal.

„Ty máš lepší srdce nežli všickni, s nimižto jsem až posud obcoval,“ mluvil při tom — „není-liž pravda, starý příteli? Ty mi popřeješ místečka ve svém náručí a nebudeš mě vyháněti bosého a holohlavého do šírého světa. Ale já se tě zato také chytnu — já se na tebe pověsím tak pevně — jako bychme byli spolu rostli.“

Po těchto slovech otočil si šátek jednou okolo krku, zadrhnul uzel a začal se na strom drápati. Že se mnoholetá jíva nízko v pevné kmeny rozpínala, bylo by se mu snad dost snadno podařilo, nahoru se vyhoupnout. Ale my mu v tom udělali překážku.

Dílem ze strachu, dílem z jakéhosi pudu, o němžto jsem si tenkráte žádné svědectví dáti nemohl, trhnul jsem sebou a vyrazil polohlasitě: „Snad se nebude chtít....“

„Oběsit“ — nemohl jsem již doložit; neboť jako bleskem popadlo to nyní také Petronku, a jedním okamžením vyletěli jsme oba jako poplašení z křoví a stáli před pomateným starcem.

Co máme dělat, co máme mluvit — to jsme v prvním okamžení nevěděli. Stáli jsme naproti

němu jen jako nemí, čekajíce, že se celá příhoda nějak sama sebou na jinou stranu zatočí.

Také on z počátku nemluvil. Jen sebou škubnul, jako by ho byl někdo postřelil, a hleděl na nás jako u vyděšení. Potom zaťal zuby, vyhrnul pysky, zkřivil tváře — a začal těžce oddychovat. Slyšeliť jsme, jak mu to pod žebry pracovalo. Přitom zakňučel — a sáhl si zvolna na krk po svázaných šátcích.

Šla z něho hrůza — a my také bázlivě na krok ucouvli.

„Tedy také vy, háďata! již na mne vylízáte?“ začal pak po malé chvíli, a hlas jeho syčel, jako když voda na žhavé železo kápne. „Také již ty, dračí plemeno! — jež mohu nohou zašlápnouti — také ty se na mne věsíš a nedáš mi pokoje a lezeš mi do cesty, když chci odejíti?“

„Poslechněte, milý pane!“ dodala si Petronka smělosti k řeči — „my vám nechceme nic na příkoř činit —“

„Mlč! — mlč!“ — zkřikl nyní stařec, a do bledých tváří vhrkla mu krev tak prudce, že skoro zčernal. „Já tě znám! To je tvůj hlas, jímžto jsi mne tolikrát ošálila — ale já ti nebudu věčně za hračku sloužit — to si nemysli — však já tě chytnu.“

S těmi slovy přiblížil se plazivě o krok, dva kroky k nám, a.... my se ovšem v dětinské

prosto takového konce nenadáli! — hodil rychle jako ela šátky Petronce okolo krku a cht je n uzel zadrhnout. Ona se dala ovšem hrozn o křiku i chtěla mu vyklouznout -- ch se m vymknout; on se k ní ale tisknul rozsá né zvíře a dal se do strašného ch

nejdelší smrti nezapomenu na t okam ní!

mně to vřelo — hlava m srdce mi chtělo vylítnout.... já chvílina bránu světa se obořil a ta ni tlokl, až by se byla seřítila!

mrtným zděšením poštvaný při k nešastnému starci, a vypnuv se u ho v silou svých kloubů na malé pěsti do ruka e mi třese, an to píšu — uhodil do tvře, do čela, do spánku, až naje Petrky upustil a pronikavě zkřiknuv se salil.

o se dále se starým přihodí, na to už ılbal, na to jsem se neohlížel. Já přis hone k Petronce i měl jsem co dělat, aby mi skácela. Tak byla zděšena. Na krku n červ ou prouhu.

Petronko — moje zlatá Petronko, zpama se!" mluvil jsem k ní poloplačky a tím n důtk ějším tónem. „Ten starý bláznivý k

nám už nic neudělá — neboj se! — jen si oddechni a pojď!“

Dívčí zděšení se rozplynulo v proud slzí a v hluboké oddechnutí. Pak se prudce vzchopila a sama mě za ruku vlekouc, dala se na outěk.

I běželi jsme do lesa — bez cesty, beze všeho znamení, na zdař Bůh, kam nás nohy nesly. Ale dost brzo museli jsme v tomto běhu přestat; křoví, kořeny, neschůdná cesta, tělesní i duševní pohnutí — to všecko nás tak unavilo, že jsme konečně oba sklesli a jaksi bázlivě do křoví se ukryli.

Jak dlouho jsme v této nové skrýši vězeli, to nemohu na minutu vypočíst. Hezky dlouho to asi trvało, proto že jsme unavením oba pevně usnuli.

Když jsme procitli, muselo být už hodně pozdě, proto že nás trápil hlaď. Já měl sice ještě od rána housku v kapse, ale bochníček chleba ležel ve křoví, ježto jsme si byli za první brlohu zvolili. Při outěku z toho děsného dějiště zapomenuli jsme na tuto důležitou věc při celé výpravě.

Teď nám začalo být v skutku poněkud ouzko — a nebylo také divu! Obři a velicí hrdinové jsme nebyli — o samotě — kolem hustý les — zpomínka na minulou hrůzu — k tomu ke všemu

prázdno v žaludku.... přisámbůh! tu mohlo být statnějším osobám okolo srdce krušno, nežli nám, devíti-, desítiletým dětem.

Hlavní věc byla nyní — tolik rozumu jsme oba měli — dostati se zase na kraj lesa, kde by nás byla mohla Bára nalezti. Ale jak a kudy tam zaměřit? My nevěděli na krok, kam se otočit; proto že jsme neměli kusa paměti, odkud jsme byli přiběhli. Já se škrabal za ušima a Petronka se rozpačitě ohlížela. Ale v modrých očích jejích ležela taková povážlivost, že mi nemohla všechna naděje klesnouti.

„Musíme se řídit podle slunce, jiné pomoci nebude,“ řekla konečně — a já se udeřil radostně do čela. Hned mi připadlo, že jsem byl doma — či vlastně u rodičů... neboť kdež byl můj domov?... že jsem tedy slýchal, jak si také lidé, jako byl můj tatík, v podobných případnostech podobným způsobem pomáhali. Řídili se podle slunce.

Ano řídili se — ale já nevěděl z místa, jak to po nich udělat. Moje štěstí byla Petronka.

Ach ano! bez Petronky byl bych svěsil hlavu jako zmoklé jehně, nebo se motal jako vrtohlavá krůta — jiné podobenství mi z tehdejšího života nepřipadá; ale Petronka byla bystřejší, byla zkušenější, byla odhodlanější; od ní

jsem se naučil, že si musí člověk na světě všeho všímati, všemu se učiti.

„Když jsme šli ráno do lesa,“ řekla nyní — „měli jsme slunce za sebou, tedy by večer bylo před námi. Teď bude asi poledne anebo ještě později — tedy by nám stálo po pravé, kdybychme šli tou samou čarou — to vím od staré.... nu, tedy jen pojďme z tohoto křoví, ať se rozhlednem.“

Já se dal vésti — a po krátké poradě pustili jsme se lesem na zdařbůh — nepíšu to bez považení; neboť naše řízení-se podle slunce bylo hrozně špatné a nejisté vodítko.

Šli jsme, ale mně se začalo brzo zdát, jakobychme v těch místech nikdy nebyli bývali. To byla divná houšť, to byly divné stromy, divný mech a tráva, a kolem hrobová tichost — jenom klepání dudka nebo praskot padající větve a chrustění pod našima nohama.

Tak jsme se vlekli dlouhou chvíli, ale ještě se nevyskytovalo znamení, dle kteréhož bychme se byli jako na známé cestě řídili. Ovšem — na outěku od nešťastného copánka neměli jsme času veliké pozorováni vůkol sebe činiti; tu nám zmizela houšť, křoví a stromoví, mech a tráva jako v letu.

Já četl od té chvíle všelijaké romány, jichžto hrdina také po poušti a lesinách bloudil;

ale všecka ta nesnáze na papíru nebyla ani stín proti ouzkosti, jaková mne svírat počala, když jsme živou mocí na kraj lesa dorazit nemohli. My se obraceli v levo, v pravo, zas ku předu — ale nikde nebylo dost malé stopy, kteráž by nás byla vedla.

Hlad nám začínal vnitřnosti stahovat a žízní nám dřevěněl jazyk. — Já se dal najednou do hořkého pláče; ne snad proto, že by byla všecka moje zmužilost klesla — o ne! já ji posavad měl, třebas bych ji byl i na lokte měřit nemohl; ale jakási nenadálá outrpnost s Petronkou stiskla mi to dětinské srdce tak násilně, že mi bolest očima po tvářích vyběhla.

„I mlč, mlč! nezoufej, milý Toníčku! vždyť bude zas všecko dobře!“ těšila mě Petronka; najednou ale — buďto ze stejné outrpnosti, nebo z vlastní ouzkosti — začala také sama moldánky natahovat. Bylo to rozkošné duetto! Mnoho textu nemělo; ale melodie přicházela z nejhlubších vnitřností a poněkud nám ulehčila.

Najednou bylo zas dobře. Petronka se zmužila, tleskala rukama a začala okolo mne tancovat. — „Podívej se!“ domlouvala mi přitom, „mne nebolejí nohy ještě ani dost málo — tebe nesmějí také bolet, jen si to vezmi do hlavy —

a jíst se mi také nechce! Tuhle si trochu sedneme, odpočineme si — a pak to půjde chutě dál."

K posezení nedal jsem se dlouho pobízet. V okamžení ležel jsem na mechu, jak dlouhý tak široký. Ach, bylo to rozkošné odpočivadlo! To nejpružnější kanape mi jakživo tak neposloužilo. Kolem ten chládek, ta vůně — samým hovením začaly se mi klapky zavírat; ale najednou projelo mi něco skrze uši — a co uši! — skrze celou duši, a já stál v okamžení na nohou.

Bylo to psí štěkání. — „Turku — Turku! alou! sem — sem!" začal jsem z plného hrdla křičeti, i poskočil jsem radostí, a Petronka začala hopkovat.

Psí štěkot se blížil — v křoví to začalo chrastit, a za několik okamžiků vyrazil z něho Turek s přeradostným kňučením. To bylo nějakých skoků! to bylo lízání rukou! to bylo kotrmelců!

Já byl jako novorozený; mdloba zmizela, po hladě nebylo památky. Ve spolku s mým Turkem byl bych nesnázím celého světa zdoroval.

„A co teď?" ptala se Petronka. „Jak vidím, nejdeme dobře, sice by byl Turek zrovna proti nám přiběhl — to vyletěl ale ze strany. Máme se na tu stranu zatočit — a nebo máme jít pořád zrovna?"

„Víš-li co, milá Petronko!“ odpověděl jsem velmi důležitě — „nechme Turka napřed. Kam půjde ten — tam se zatočíme. Já slýchal nejednou, že mají psi také v tom případu dobrý nos a že nejspíše člověka na dobrou cestu přivedou.“

„Ale snad je někde Bára na blízku,“ podotkla Petronka — „a bude nás hledat....“

„Ať si hledá!“ řekl jsem zkrátka. „Já mám teď svého Turka; ten je mi milejší nežli Bára i s Makotrusem. A co se budeme na ni ohlížet? Co je nám do té baby?“

„To je všecko dobře,“ namítala zas Petronka; „ale jak se protlučeme? Kam se obrátíme? co počneme? Peněz nemáme....“

Mně skleslo srdce i brada. Rozpačitě škrabal jsem se za ušima. Zmužilost moje byla na kahánku; ale zato začala se Petrončina hned vypínat a bujně vzrůstat. To bývalo tak vždycky mezi námi.

Nyní se vložil do toho také Turek. Ve svém rejdění byl několik kroků zaběhl a začal náhle štěkat, jakoby se mu bylo něco neočekávaného vyskytlo. Možná, že dobrák na nic nepomyslil, ale já se hned za ním rozběhnul a v několika okamženích stál jsem — na kraji lesa, na ušlapané pěšince.

Radostí byl bych skoro také vykřiknul. Tak mě to podívání překvapilo. Dychtivě rozeslal jsem oči na zvědy, ty se ale vracely s novinou, že tu krajinu neznají. I zkřiknul jsem na Petronku — a ta mi padla radostí okolo krku.

My stáli na vrcholi zpovolna se klonící stráně, po nížto bujná žitníšťata své vlny houpaly, a zrovna pod námi v rozkošné, široko se prostírající rovině ležela mezi bohatými sady hodná ves. My viděli skoro do prostřed — na veliké stavení, před nímžto několik vozů s nákladem stálo. Byla to hospoda — tu jsme dle své zkušenosti hned poznali.

„Budeš-li pak hubu držet?!“ ozval se najednou silný hlas nedaleko nás, a týkal se Turka, jenž pořád ještě poštěkoval. Pak volal dále na nás: „Nemůžete toho kamaráda okřiknout, aby nechal poctivého pocestného trochu dřímnout?“

My se rychle ohlíželi. Byl to starý člověk prostřední postavy. Tváře jeho byly sluncem opálené, trochu široké, a mezi nimi roztahoval se kulatý, poněkud přičervenalý nos. Pod ním se příčila trochu vypouklá, pořád se jaksi usmívající huba — a nad ním se přimhuřovaly dvě modro-šedé oči. Čelo jeho bylo poseto hlubokými vráskami a vybíhalo v hodnou lysinu, za nížto

pak několik pramenů šedivých vlasů do týla padalo. V celé tvářnosti ležela jakási žertovná dobrosrdečnost.

Oděv jeho byla halena z hrubého, režného plátna; jedna noha vězela v soukené, strakatě záplatované dlouhé nohavici, druhá v krátké, proto že šla jenom po koleno, od kolena byla — pouhé dřevo. Soukenou čepici držel stařec v ruce a odháněl jí Turka.

Vedle něho stál hodný flašinetl — a to bylo dobré znamení; to bylo tajné rukojemství, že jsme padli na člověka, kterýž dle svého povolání a své živnosti s námi v jakémsi příbuzenství stál.

„Nemějte nám za zlé, pantáto!“ začala k němu Petronka hned velmi důvěrně — „my jsme se nenadáli, že by tu kdo ležel. Náš Turek štěká, jak mu napadne — ale nekouše.“

„Snad se bojí o zuby!?“ zasmál se flašinetlář. „Ale chytrá hlava je přitom — to je pravda; štěkat, jak mu napadne — to by se hodil do světa. Mohl by udělat štěstí. — Čí pak je?“ doložil.

„Náš,“ prohodila Petronka velmi krátce a neohroženě.

„Není možná? — ha ha há! I ty studničko chytrosti! — a čí pak jste vy? Bezpochyby

mámy a tatíka tuhle dole z té některé doškové residence?"

„Mně se zdá," řekla Petronka, vidouc starce v dobrém rozmaru.

„Ty musím poznat — ať mě kachna polkne! to musí být příklad rodičů, že mají tak vtipná děťátka," řekl veselý stařec, bera svůj flašinetl na záda.

„To nás bude těšit," dováděla Petronka dále, i přiskočila k němu, aby mu pomohla, a já za ní nelenil. — „To nás bude těšit. Ale my vám o nich nepovíme."

„To ani nechci — to nemusíte, muškatelko!— není potřeba — však já je vyslídím. Kus rozumu padne člověku na tomto světě hned do očí — nu, a vaše máma nebo táta musí být zrcadlo chytrosti, jestli se dceruška po některém vydařila. Já vyčenichal jiných věcí na světě, tedy najdu také vaše rodiče. Ale — to vám povídám! ať mě potom přivítáte."

Mezi tím šli jsme již pěšinkou po stráni dolů k vesnici.

Turek se hnal s vyplazeným jazykem před námi; já šel vedle Petronky jako němý; já měl jen co poslouchat. Režná halena dělala pořád všelijaké kudrlinky. Konečně si mě ale trochu líp povšimla.

„A co pak je tuhle té modré kazajce?“ ptala se, hodíc po mně hlavou. „Ztratila mluv — a nebo je to přestrojený špaček, kterému ještě jazyk nepodřízli?“

Mne to poznamenání trochu mrzelo — ale nemohl jsem na to nic říci: za jedno jsem nebyl k tomu dost obratný — za druhé mě zastala Petronka.

„On nechce svého tatíka prozradit,“ odpověděla na jeho dotíravou otázku. „Ale až mu ho najdete — to uvidíte, co v něm všecko vězí.“

Cesta do vsi nebyla dlouhá. Brzo jsme stáli u první chalupy.

„No tedy, roztomilá koťátka!“ řekl flašinetlář — „teď se rozejdem. Vy si jděte napřed — a já začnu zatím svou koledu. Ale to vám povídám, kůzlata! ať je mísa přichystána, až k vám padnu.“

„I to víte — to víte!“ smála se Petronka, chytla mě za ruku a táhla mě za sebou do vsi. Za malou chvíli stáli jsme na hodně širokém trávníku, kterýž se jako zelený, sem tam ale zašpiněný koberec po návsi roztahoval. Tam jsme se zastavili.

„Co teď?“ vypravil jsem konečně ze sebe. Petronka se trochu rozmýšlela a potom hodila hlavičkou.

„Půjdem do hospody!“ řekla — a já to rád slyšel. A co tam? — a jak odtamtud? — to byly arci jiné otázky. Na ty jsem neuměl sám odpověděti, a Schillerova Wallensteina jsem tenkrát ještě neznal, protož jsem také nevěděl, že má člověk někdy právo žádat, aby mu dal osud odpověď.

9.

Nová zrada vlasti a produkce bez principála.

Hospoda, poněkud ještě zánovní stavení, měla široký průjezd a podle něho dva hodné boky. Bylo se dost hezky na ni podívat. Nejvítanější zdála se být našemu Turkovi. Ten střelil do vrat, jakoby chtěl v okamžení veškeré vnitřnosti její skrz na skrz prozpytovat a bezpochyby si někde známost s notnou kostí udělat.

My dva se ještě jednou zastavili — a sice u samých vrat. Petronka sáhla do malého kapsáře a vyndala pět krejcarů. To bylo naše celé bohatství — zbytek peněz, které nám byla ráno Bára na cestu strčila.

„Ty nemáš nic?“ ptala se krátce. Já zavrtěl hlavou. — „Tohle bude hubený oběd a ještě hubenější večeře,“ mluvila Petronka dále. „Ale to nic neškodí. Vtipná hlava se také na ledě ohřeje, a nebude-li pomoci, musíme okázat, že jsme Makotrusovi školáci. A jak se mi zdá, nebudeme zde pracovat nadarmo. Hospoda je hodná — ves velká.... poslouchej! v šenkovně je

veselo — a pak tyhle vozy... no, uvidíme, co dovedeme."

„Co pak počneme?" ptal jsem se jaksi nesměle, nemoha zámysl Petrončin nijak prohlídnout.

„Neptej se — a vůbec nemluv, abychme se neprozradili!" řekla Petronka. „Já dám lepší pozor a sama všecko objednám."

Pak jsme vešli do šenkovny. Byl to prostranný, podlouhlý čtverohran s nerovnou, trochu špinavou podlahou a velikými, začazenými trámy na stropě. Okolo nažloutlých stěn stály odřené stoly a prostředkem se vlekla dlouhá tabule. Vedle kamen a pece klepaly dřevěné hodiny a okazovaly na čtyry. — Nám to bylo všecko jako dávno známé; neboť hospody bývaly do těch časů naše hlavní přístřeší a patřily dle svých hlavních částek k našim zeměpisným vědomostem.

Téměř okolo všech stolů bylo živo. My si zalezli do koutečku zrovna vedle dveří. Odtamtud jsme mohli všecko dobře přehlídnout.

Okolo prostřední tabule sedělo několik domácích sousedů a přespolních obchodníků, držících tady litkup. Někteří byli z kazajek vysvlečení a své krátké dřevěné dymníky v zubech držíce, roztahovali se oběma rukama po stole. — V zadním koutě slavil křtiny zámožný sedlák z blízké dědiny, kteráž ku zdejší osadě patřila. Kmotrové

a kmotry i pozvaní hosté byli veselí u plných žbánků a libě zavánějící pečeně. Nás počínal nově podrážděný žaludek hned upomínat.

Po celé jizbě panovala veselá živost, a ta nás dechem svým poněkud ovanula i rozjařila. Byli jsme plni jakési dobré naděje.

Hned jak jsme se přes práh hrnuli a pak za stůl uvelebili, měřil nás vybroušenýma očima hospodský. — „Co dobrého?“ zahrčel na nás ze sádelného krku, a valil se v bílé, jen že rozličnými omáčkami podivně zpruhovatělé zástěře ke stolu.

„Pán Bůh rač pozdravit, pane hospodský!“ odpověděla Petronka, své modré oči s přívětivým úsměvem na masitý soudek upínajíc. — „Rádi bychme kousek chleba — as tak za dva krejcary, a žejdlík piva.“

Ta hromada kostí a masa si nás chvílku prohlížela. Že nejsme ze vsi, to musel arci hned poznat; za jedno jsme byli trochu jinak přistřihnuti, abychme se byli mohli mezi bosonohou mládež počítat, a za druhé znal bezpochyby každou duši svých pivních a kořalečních poddaných.

„Máte cvoky?“ ptal se potom krátce.

Petronka sáhla do kapsáře, zacinkala tam osiřelými ovečkami, pak je vyndala, držela v hrsti

pod stolem, a jako by je byla z většího stáda vybrala, jednou rukou položila je na stůl, druhou vjela zase do kapsy.

„Tuhle jsou peníze,“ řekla přitom; „my nechceme nic zadarmo, pane hospodský! — ale zato nám dáte také hodně mnoho — není-li pravda?“

Masitý soudek smetl krejcary, zavrtěl hlavou a zamumlal cosi, jež jako: „Podivné kotě! — ta má dobrou vyřidilku!“ znělo, a valil se ku své kredenci, odkud nám pak objednaný, ale nemaštěný oběd přivlekl.

Byla to čtvrtka malého bochníčku a buďto z neopatrnosti, nebo ze zvláštní náklonnosti více než do polou naplněná pinta. Můj žaludek si zasteskl při pohledu na skrovný klínek chleba, z něhož se měla polovička na cizopanskou půdu dostat, a zpomněl si bolestně na celý bochník, kterýž zůstal v lese ležet.

Petronka pozorovala, co se ve mně ozývá. — „Neboj se,“ šeptala mi, chleba na díly přelamujíc — „však my se najíme. Tohle je jenom tak proti první bolesti prázdného žaludku. Ale musíš dát pozor. Tuhle se napi, abys dostal kuráž.“

„Nač pak?“ prohodil jsem také šeptavě, nechávaje první sousto zubům přemílat.

*

„To brzy uvidíš — teď nemohu dělat široké vejklady,“ šeptala zase Petronka, stejnou pozornost na chléb obracujíc. „Jen otevři oči a uši — a neostýchej se. Tady nesedí žádné paragrafy, a tyhle kazajky dovedu zrub na rub obrátit. Především ale pamatuj si, že jsi zase — Mouřenín, a zpomeň si na principálovo učení.“

Mně zůstalo sousto v hrdle vězet! Měl jsem co dělat, abych je dolů připravil. Až mi do očí slze vstoupily. Pak jsem je vyvalil na Petronku.

„Mlč!“ hodila mi ještě potichu do uší, a přitom spočívalo ve tváři její tolik důvěrné přívětivosti, a ty modré hvězdičky leskly se v nich tak nevinnou čtveračivostí, že jsem se musel utišit. Potom začala podivné posunky naproti mně dělati. Brzo zaťala pěsti, brzo vystrčila jednotlivé prsty a přitom jí vyskakovaly z úst indianské floskule dle Makotrusovy gramatiky.

Já na ni koukal jako u vyjevení; ale netroufal jsem si hubu otevřít — ze samého strachu, abych nic nepokazil. Zato se ozvalo brzo něco u prostřední dlouhé tabule, a na to Petronka číhala.

Divné posunky její padly totiž do očí sedlákovi, kterýž byl několik pytlů pěkné pšenice prodal a ztržené peníze nyní po částech do pivní

sklenice pouštěl — jinák řečeno: propíjel a pln rozkošného rozmaru se na lavici protahoval.

„U všech rohatých šotků!“ začal mumlat, když byl několik okamžiků na Petronku oči vyvaloval a potom svého souseda notně loktem šťouchnul — „podívej se, kmotře! co je to tamhle za drůbež? Ta má bezpochyby zalehlé uši a nebo přirostlý jazyk.“

Kmotr se ohlídnul a po něm se obrátilo několik jiných hlav. Petronka to pozorovala a začala ještě divnější posunky dělat. Najednou se dala ramenatá kazajka u tabule do smíchu. — „Tohle jsem předce blázen!“ zvolala přitom a otočila se na dubové židlici, aby nás tím lépe viděla. „Co pak to ta suknice tropí?“ — A Petronka, jakoby už byla na něco takového čekala, honem vyskočila, mne nechala sedět a šla blíže k tabuli.

„Mnohovážení páni a hospodářové!“ začala před nimi obratně mluvit — já bych to byl jaktěživ ze sebe nevypravil, ale tomu ženskému drobtu to šlo jako z vody! — játť arci tenkráte ještě nevěděl, jakou školu mladá holka již proběhla! — „Mnohovážení páni a hospodářové!“ počala — „bezpochyby jste si povšimli, že jsem tuhle s tím chlapcem trochu neobyčejně rozprá-

věla? Jestli se vám líbí něco o něm poslechnout, ráda vám posloužím.“

„No? — a co pak je na něm tak divného?“ ptal se kdosi plnou hubou u tabule.

„Mnoho — skoro všecko — až k neuvěření, moji ctihodní páni a hospodářové!“ odpověděla Petronka důležitě. „V kůži tohoto mladého člověka vězí víc, nežli se na první pohled zdá. Slyšeli jste někdy o Mouřenínech?“

„Nu — vždyť nejsme dnešní!“ ozývalo se z několika stran. „Vždyť máme také kus Filipa! To jsou ti černí lidojedi — v Lucidáři stojí, že mají oko na čele a že běhají o jedné noze, kterou se přikrejou, když prší.“

„O tom nemohu pánům nic povědět,“ řekla Petronka. „Tenhle chlapec má dvě zdravé nohy, po každé straně jednu, a předce je Mouřenín.“

„Co pak jsou také bílí Mouřenínové?“ namítal někdo.

„Pánové — to je jenom povrchu!“ řekla zas Petronka — „proto že mu české povětří z tváří a rukou barvu vytáhlo. Na ostatním těle je ale posavad jako uhel. Jestli se pánům líbí — hned je o tom přesvědčím. — Kiri kari!“ zvolala pak na mne, blíže přistupujíc.

„Co že to je?“ dali se někteří do smíchu.

„To je mouřeninské,“ poučila je Petronka, kývala na mne hlavinkou, a když jsem trochu váhal, mrštila po mně významně očima. Nic se neboj — a pojď! stálo v nich zřetelně, ale já se přiblížil předce jen se strachem; mně se každá produkce protivila jako pelyněk.

„Vola dola!“ řekla nyní ke mně, vzala mě za ruku a pevně ji stiskla. Pak mě uváděla k tabuli. Odtamtud mohli na mně oči nechat. Já jen hořel a jistě jsem jako pivonka vypadal. I kmotři a kmotry u křtin začali se zvedat, neboť si byli řečí Petrončiných povšimli, a byli rovnou měrou dychtivi to divné, cizozemské zvíře v lidské podobě vidět. Sám masitý soudek — nazván hospodský — se přivalil.

„Bude-li se líbit,“ zpustila nyní Petronka — „tedy okážu vzácným pánům hostům skutečného a spravedlivého Mouřenína — tak jak v těch zemích rostou, kde může člověk o poledni rukama do slunce sáhnout.“

„Aj, toť uvidíme pravou komedii!“ zařehtal se vysmolený hlas mezi diváky, jižto se před námi do půl kola stavěti začali.

„Prosím, vzácné auditorium! tak to nejmenujte,“ ozvala se Petronka — „já to dělám jen ze zvláštní úcty, proto že pánové takovou pozornost okazujou. Budou-li nám chtít potom ně-

jakou maličkostí na cestu pomoci — my se za každou diškerecí poníženě poděkujem. A v skutku také tento mladý člověk outrpnost celé české země zasluhuje. Je to synek z knížecí krve — totiž z mouřeninské, kteráž bývá prchlá jako vařící smůla, dokud se na cizím povětří neochladí. Rodiče tohoto mladého člověka měli batálii s jistým králem, ten je přemoh' a prodal tureckému císaři za otroky. Od toho přišli....“

„Ale u všech rohatých šotků!“ přetrhnul jí explikací dílem nedočkavý, dílem hluboce bádavý soused — „k čemu tolik vejšpliky o věci, na které doposavad nic divotvorného nevidím? Kluk je jako jiný kluk — třeba můj nebo tuhle konšelův — to bychme mohli naposledy bejt všichni Mouřeníny, ani bychme o tom nic nečuli.“

„Ale kmotře — kmotře!“ ozvala se za ním sousedka od křtu. „Jak pak se to rouháte! Naše poctivé děti a Mouřenínové!“

„Jen minutku ztrpení — a hned se vám před očima rozbřeskne,“ řekla Petronka, kterouž — jak jsem s velikým obdivem pozoroval — nic pomást nemohlo. Pak se otočila ke mně — a začala mi na krku šátek rozvazovat; potom rozepla košili. „Luli buli!“ mluvila přitom jazykem, ale mnohem více povídali mi oči její.

Diváci sestrkovali hlavy jako berani, když hřmí — jiní natahovali krky jako houseři, když prší. Najednou se mi košile rozhrnula a mezi ní zaleskla se moje černá prsa.

„I hrom do toho! — Na moutě duši! — I ty moje umučení!“ — Takovéto variace na jedno a totéž thema, totiž na veliké užasnutí, ozývalo se mezi zástupem.

„Takhle — jako učiněný uhel, je posavad na celém těle,“ jala se zase Petronka mluvit a v okamžení ohrnula mi také rukávy. — „Tu máte ruce — jako havraní křídla, a kdyby tu byl někdo nevěřící, mohla bych ho celého vysvleknout, abyste viděli, že se leskne všude jako vaše sváteční boty.“

„Ty má zlatá hlavo!“ ozvala se nyní povážlivá žena, kteráž měla u křtin mladého prince na starosti — „jak pak ti lidé v té kůži vydržejí? Co pak jim není pomoci? Snad aby je dobře vykoupali, když na svět přijdou!“

„Tak — tak, paní babičko!“ dal se jí moudrý soused z plného hrdla do smíchu — „vy byste tomu dala. Mouřeninské černidlo je docela něco jiného nežli česká špína — to my známe; byli jsme také ve světě a ledaco jsme slyšeli. — Není-li pravda, ty mladá sukničko?“ obrátil se potom k Petronce a přihoupal se pádným kroče-

jem až k nám — „není-li pravda — to nejde dlouho s těla?"

„To byste mohl přesličkou drhnout," posvědčila mu Petronka. „To zbělí po dlouhém čase jenom na slunci."

Soused v jelenicích zakýval hlavou, jakoby nejhlubší mudrctví dosvědčoval, skrčil nos a sešpoulil hubu. Potom ji otevřel, naslinil si prst a přejel mi jím od krku dolů přes prsa, až kam mu rozparek u košile dovolil.

„Na moutě milou! ani se to nehne!" řekl na to, když byl prst ohledal a kolem otočil. Přitom mi koukal do očí, jako by v nich nějakou novou soustavu o hnojení hledal.

„Umí to Mouřenisko také česky?" ptal se potom důležitě.

„Ani slova, vzácný hospodáři!" odpověděla Petronka. „Kde by to byl také pochytil. On není takto na rozum padlý — ale česky není tak snadná věc. To dá hlavy lámání."

„Ať jsem ten neb onen!" zvolal soused otočiv se k ostatním. „Ta štěbetka má pravdu. Čeština je proklatě tvrdý oříšek. Nu, vždyť to víme, co se nalouskáme, když nám pan kancelářský český vejnos udělá. Aby měl člověk konskou náturu; sic ho to přetrhá. — Nu, a jak pak ty s ním diškuliruješ? — umíš ty po mouřeninsku?"

„Já rozumím trochu mouřeninsky,“ řekla Petronka — „proto že jsem rozená Indiánka.“

„Co že? — jakže?“ ozvalo se několik hlasů najednou, a oči se vyvalily, aby to indiánství poznaly.

„Jsem rozená Indiánka,“ opětovala Petronka — „a sice zrovna z té krajiny, co s mouřeninskou zemí hraničí. Mnohému z vážených pánů hostů bude to sice vrtat mozkem — leckdo si bude myslit: Jak je to možná? vždyť mluví tak dobře česky — a nemá na sobě nic jiného než co naše obyčejná děvčata mívají....“

„I bodejž do tebe hnízdo sršánů!“ zvolala kazajka mezi diváky. „Moje myšlénky! To špírtě musí mít šotka u sebe.“

„— ale já vzácné auditorium z toho hned vyvedu,“ mluvila Petronka dále, na tuto expektorací se neohlížejíc; „za jedno jsou Čechové ti nejzdařilejší potomci Indiánů, jak jsem ještě nedávno velmi učeně dokazovat slyšela — a potom jsem už od svého pátého roku v českých krajinách, a tudy jsem si jazyk už trochu oblomila. Abych vám ale ten nejlepší důkaz dala, že jsem pravá Indiánka, tedy vám okážu několik tanců, kterým se indiánské děti učejí, sotva že z plének vylezou. Vidíte — tohle máte ku při-

kladu tanec „horabora,“ který se provozuje při každých indiánských křtinách.“

A bez dalších okolků nadzdvihla si sukničku, že jí byly outlé nožky až nad kotníčky vidět — začala zpívat jednoduchou melodii, kterou obyčejně stará Bára při takových produkcích s průvodem řehtajícího bubínku zpívávala, a dala se do tance. Nožky její se při tom podlahy sotva dotýkaly; brzo se třepaly kříž na kříž, brzo tloukla jedna o druhou — brzo ji toliko jedna držela a druhá se vznášela u velkém oblouku.

Slavné auditorium v koženkách a vestách se řadou notných knoflíků zapomenulo na pivo i na pečeni, a jevilo své rozkošné obdivování rozličným vykřikováním — jakož jsou: „Ah! — oh! — hrome! — to je čamrda!“

Já stál mezi tím jako zařezaný; košili jsem měl posud rozepnutou, rukáv ohrnutý; já si ještě netroufal důkazy svého mouřeninství zakryt a čekal jsem s tlukoucím srdcem, jak se všecko ukončí. Jen tolik jsem už chápal, že bude chtít Petronka po svém tanci mezi slavným auditorium koledu dělat, jakož jsem jiné — komedianty dělat vídával. Proto mluvila prvé o dobré večeři!

Ale jednoho tance nebylo dost. Petronka se po něm pěkně uklonila — a soused, kterýž se

byl nedávno chlubil, že byl ve světě ledaco zkusil, začal svýma mozolovitýma dlaněma tleskat, až okna řinčela.

„Co pak? co pak?“ otvírali ústa někteří nezkušenější — a světem prohnaná kamizola se usmívala.

„Je vidět, že jste leželi celý čas za pecí,“ pronesl přitom s hrdostí — „a že nevíte, co jsou moresy. — Brávo! brávo!“ rozkřiknul se potom a začal znova dlaň o dlaň mlátit. — „Tak se dělá ve světě, když se člověku něco líbí.“

Později z něho vylezlo, že byl kolikrát v Praze „v tiatru“, a že viděl dobře, jak to tam páni dělali, když jim šlo něco pod fousy.

„Ať mě hejno vrabců poplaší!“ dušoval se, „jestli jim z rukaviček hadry nelítaly, tak vám plácali; a čím více ty vystrojené maškary křičely — nebo když přišla takhle ňáká v krátké vyšívané sukni — ať jsem čertův, byla-li delší nežli po kolena — a když začala své skoky vyvádět: to jste měli ten rámus slyšet! Já byl vždycky ve smrtelných ouzkostech, aby celá ta palanda s námi nespadla.“

Na pochvalu tak bystroumného a krasovědného organu, jako byla světem prošlá kamizola — a poněvadž se veškeré auditorium jaksi

rozjařilo i rozpařilo: začala Petronka ještě jeden tanec, kterýž „mulikuli“ pokřtila. Byl trochu divočejší a plný prudkých posunků.

Sedláci se rozveselili a začali samou rozkoší smích tropit, jako po Petronce melodii bručet a nohama potrhovat.

„Lala, trala!“ točil se jeden po šenkovně, luskal prstama a přihoupal se u své veselosti až k Petronce, pak i za ni, a hloupě se chechtaje, nastavoval nohu, chtěje bezpochyby k všeobecnému obveselení ten chytrý kousek vyvest, aby přes jeho ráznou botu padla.

Já dostal strach. — Petronka si toho nevšimla — takéť si toho pozadu ani dobře všimnout nemohla — tancovala, hopkovala — a už by byla přes ten osudný hnát pozadu brkla: tu mě to bodlo — já se nemohl zdržet a zkřikl jsem: „Petronko, dej pozor, abysi nepadla!“

Ona se zarazila — a veškeré auditorium zůstalo na okamžik jako nejvzácnější kabinet voskových figur; tak je moje čeština překvapila. Pak se to dalo všecko jedním rázem do smíchu. Jedni se chechtali, že se jim chtělo skutečně smát; druzí — že se zlobili.

„I ty milionský taškáři!“ křičeli někteří z těchto posledních, kteří se byli o moje mouřeninství nejvíce interesovali. „Ty umouněný da-

rebáku! — a ty mladá podvodnice! to je ten Mouřenín, který neumí česky ani písknout? Ty podvodná ochechule! — Ty jsi asi také čistá Indiánka!“

„Světoběžnice je to — daremná tulačka!“ zarochtal nyní domácí masitý soudek, „a já jim to viděl hned na nose. Ale já vás naučím z moudrých lidí si blázny dělat!“

„Ale moji vzácní pánové — poslechněte pak, prosím!“ začala nyní Petronka povýšeným hlasem, jen aby tím hlukem pronikla; „my jsme nemyslili nic zlého; vždyť je to pouhá produkce....“

Ale jemná replika Petrončina nemohla rostoucím hlukem tolika chřtánů proniknout, a ztratila se — neslyšána. I obklopili nás jako roj poplašených vosů, a zde onde začaly se nám již hrozivé tváře i pěsti okazovat.

Já se dal ouzkostí do hrozného křiku — a v koutě začalo novokřtěňátko naříkat. Jinde cinkaly sklenice, tu tloukly svalovité ruce do stolu a onde bouchaly židle o podlahu.

V tomto polo-směšném a polo-hněvném poplašení zaznělo najednou u dveří několik zvuků z flašinetlu, a hned za nimi octnul se v kole našich protivníků náš nejnovější známý s dřevěnou nohou.

„Hej, hej, sousedé! dobrého zdraví!“ zvolal přitom silným hlasem — „jakou to zde máte šarvátku? — Co vám udělala ta písklata?“ — A staré oči jeho utkvěly na nás bystrým pohledem.

My se hned důvěrně okolo něho sesypali a z obou stran se ho chytili. Ve tvářích Petrončiných ležela celá suplika. „Příteli, zastaň se nás!“ byla její hlavní myšlénka.

„Co je ti do toho?“ zahrčel masitý soudek na chromého umělce. „Hleď si svých píšťal a nestrkej prsty mezi moje hosti, abysis nemusel dát dřevěné klapky přidělat.“

„Myslíš, kvasničkáři, že se mezi nimi tak svírá?“ odpověděl stařec velmi dobromyslně. „To já znám tvé hosti líp — jakož vůbec vím, jaké brambory se jim plemení a jak u nich buchty zadarmo chutnají. O tobě to říci nemohu, tobě musím všecko cinkavými zapravit; pouhé Zaplaťpánbůh u tebe nic neplatí.“

Sousedé se dali do smíchu; jenom jeden měl ještě na nás jaksi nabroušeno.

„Blažku! nepleť se do věcí, do kterých ti nic není!“ ozval se poněkud nadutě. „Ty děti jsou podvodní poběhlíci, mají moudré, zkušené lidi za blázny a pověsili nám na nos bulíka, jakobychme byli jakživi za humna nepřišli.“

„Tyhle děti, pane konšele?“ dal se pocestný muzikant do smíchu. „I totě jsem věru žádostiv!“ — Pak si dal od samého konšela celý příběh vypravovat. Ten začal i hned hubou a rukama rozkládat, a když doklopýtal ku konci, odlehčil si notným zaklením.

„Ať mi sám rohatý postel ustele,“ řekl s hořícím obličejem — „jestli těm proklatým drobtům všechnu chuť k podobným kouskům nevyženu. Do díry je strčím!“

„Nu, nu — však nebude tak zle!“ namítal flašinetlář s dobrosrdečným úsměvem. „Pan konšel se dá obměkčit.“

„Starého čerta se dá!“ dováděl onen, pořád do většího ohně padaje. „Já jsem skála, kterou celá armáda takových starých bláznů, jako ty jsi, nepohne.“

„Ale — ale, vážený pane konšele!“ ozval se zase flašinetlář; „kdož pak bude špetku žertů tak přísně odvažovat a za trochu šprýmů hned pokuty ukládat a dírou hrozit! Vždyť to byla samá hračka — odemne vymyšlená a nastrojená k potěšení pánů kmotrů, kmotřiček a jiných vzácných hostů. Tahle dvě koťata, kterým dírou hrozíte, jsou děti mé sestry, kteráž minulý týden zemřela. Tatík byl komediantem a zlomil krk již před několika lety; já se mám teď o sirotky po-

starat. Poslal jsem je tedy napřed, aby zde vzácným pánům veselou chvíli udělali!"

Sedláci otvírali huby a my tiskli radostně ruce — novému strejčkovi.

„Starý Blažek nemůže těch kudrlinek nechat!" smály se kmotry, a náš dřevonožka se k nim přitočil jako dobrý známý s potutelným usmáním, prohodil zde onde žertovné slovíčko, a v malé chvílce navrátil se k nám s plnýma rukama buchet a pečeně, a žejbroval se s námi do kouta.

„Ale poslechni, Blažku!" ozval se nyní přísný konšel, „co pak to znamená? Proč je ten kluk jako uděný? V tom je předce nějaké taškářství zašito!"

„To je hrozně jednoduchá historie," namítal stařec. „Kluk dostal po celém těle zlou vyraženinu; doktoři ho mazali černou mastí, a ta se mu vtáhla tak do kůže, že budou muset teprva zláštní koupel vymyslit, aby ho zas opláchli. No, však já vám to vespolek ještě vysvětlím, až bude nějaká zbytečná hodina; teď musíme na veselejší věci pomýšlet. Snad abyste si poskočili — co myslíte? Paní kmotřičky se usmívají, a tuhle okolo tabule bude dost místa. Dobrých ovcí se vtěsná hodně mnoho do malého ovčince. Hejsa! — vesele!"

Mezi tou řečí byl také již svůj nástroj na stůl postavil a začal nyní klikou točit. Vyjímaje několik vřeštivých tónů z polámaných píšťal, byla to dost hezká houpavá, a v několika okamženích dupaly při ní kované boty po špinavé podlaze.

My se krčili mezi tím za flašinetlem, šeptali a bavili se pečení, kterouž nám byl nenadálý strejček přistrčil. Petronka byla zas dobrého, ba ještě snad lepšího rozmaru. V neočekávaném a tak šťastném převratu našich událostí nalezala velké potěšení, ano byla jako ve svém živlu. Já však seděl tiše, malomluvně; já nebyl na tolikeré příhody ještě uvyklý; mně šla hlava kolem.

„Vy se těšte, zatrápení caparti!“ mumlal k nám nový strýc mezi muzikou — „až se vám na kobylku dostanu! Nechat mě jako starého blázna chalupy vytloukat, a lidi hledat, kterých snad sami neznáte! Nemohli jste hned hubu otevřít? Dobře by se vám bylo stalo, kdyby vás tady byli uskřípli.“

„Nehněvej se, milý strejčku!“ prosila Petronka a hleděla naň svýma modrýma očinkama tak lahodně, že by byl musel pařez být, aby se nebyl obměkčil — „nehněvej se, milý strejčku, my jinak nemohli. Tobě jsme se nemohli hned

svěřit, také jsi toho nežádal — a že to s námi takhle vypadne, toho jsme se nenadáli.“

„Nu, a čí pak tedy jste? — mluvte, ať vím, co dělat!“ řekl stařec, přestal točit klikou a muzika umlkla. „Povídejte, ale také přitom jezte, aby si ty selské kazajky ničeho nevšimly. He, pane hospodský! nemáte tam žbánek zbytečného piva, ale které ještě na křtu nebylo; já musím dnes svým malým hostům dobrý den udělat.“

Masitý soudek vrčel a valil se ze dveří. Veliká měděná konvice byla prázdná, a on musel jít schvalně natáčet; holku, kteráž mu přisluhovala, byli hosté někam poslali. Když otevřel dvéře, vjel mu mezi nohy s hlasitým štěkotem náš Turek. Já radostně zkřiknul. Těžce padlo mi přitom ale také na svědomí, že jsem byl na věrného přítele zase poněkud zapomněl — ačkoli se při minulé starosti a bázni nebylo čemu divit! — i chtěl jsem tedy svou vinu nějak napravit. On byl skokem pod našima nohama a v okamžiku na to hryzl již telecí kost. Měl jsem z toho velikou radost; spolu se mi ale také zdálo, že byl dle svého dávního zvyku již kuchyni proslídil a někde něco na zub — možná ale také na hřbet slíznul.

„Nu, teď zde máte také svého kamaráda,“ řekl strejc — „teď začněte povídat; jsme všichni pohromadě. Ale — hej, počkejte! navlečem to jinak. Hosté se zvedají — křtiny musejí domů, s tancem nebude nic; podíváme se tedy raději do šírého světa. Někde na mezníku bude se to lépe povídat a nebude tam tolik uší. Do večera máme ještě daleko.“

V tom se přivalil hospodský, nalil z konve do žbánku a přinesl to k našemu stolu. Při tom si nás opět bystře a dlouho prohlížel.

„Líbí se vám můj páreček?“ zeptal se ho stařec, jemuž toto prohlížení jaksi nevonělo. „Chcete mi za něj něco podat?“

„Nevěděl bych!“ zasípal masitý soudek nevrle. „Však ty je tuším odbudeš — ty podvodné tuláky. Venku se již někdo po nich ptá.“

„Cože?“ podivil se dřevonožka, očima po nás mrštiv. „Kdo pak by to byl? Vždyť je tu živá duše nezná.“

„Já se jí neptal na pas, ale je to stará baba, a podle řeči mohl by tenhle tvůj páreček jí náležet.“

„Starého ďábla jí náleží!“ dal se náš nový strýc do smíchu. „Děti jsou teď moje, a kdo ví, koho ta saně hledá. Ať se přijde podívat.“

Přitom si nahnul z plného žbánku a hospodský se valil ku své kredenci.

„Honem jezte a píte!“ napomínal nás potom flašinetlář — „ať se dostaneme dál. Máte-li dobré svědomí, tedy vás už ani raráškův dědek z mých klepet nevyrve — nota bene: musí to být všecko podle práva. Či hledáte snad někoho? chcete k babě, která se po vás ptá?“

„Ne, ne — nechceme!“ prosili jsme oba najednou tak přidušeným hlasem, jako se nás pozorný stařec v režné haleně vyptával.

„Vždyť jsem vám to viděl hned na nose, sotva že se to vysmolené břicho o tom zmínilo!“ usmál se náš ochránce velmi dobrosrdečně. „Do tváři si vám lehlo celé mizerere. Nu, uvidíme, co z toho vypadne.“

Na to zaplatil, my mu pomohli flašinetl vzít na záda, on se chopil své tlusté sukovité holi, pozdravil kolem, a strkal nás ze dveří.

„Nezapomeň toho kluka vybílit!“ volal za námi ještě hlas od stolu.

„Jen mi dejte vědět, pane kmotře, až budete mít doma prádlo,“ zažertoval starý. „Já bych se u vás přiživil.“

„Vlastně bysi odsud neměl ani paty vytáhnout,“ ozval se také přísný konšel, „dokud

nám o těch svých trpaslících řádné vysvětlení nedáš.“

„Dám je, dám, vzácný pane konšele!“ usmál se stařec — „zejtra vás schvalně navštívím. Zatím že se dám panímámě uctivě poroučet — aby přichystala pekáč jahelníku, a vám přivedu zas páreček Kalmuků. — Žejbrujte se!“ postrkoval nás přitom ku předu, „a otevřete kukadla,“ doložil pološeptem — „jestli tu něco zahlídnete, čemu byste se rádi vyhnuli.“

11.

Liška na lišku.

Na druhé straně za vesnicí běžela pěkně ušlapaná pěšinka přes malý pahorek mezi bujná žitnišťata. Na pahorku stála stará planá hruška, okolo nížto se kus čerstvého trávníku prostíralo. Sem nás vedl náš nový strýc beze všeho dalšího zastavení, leda že nás po vsi několik sousedek pozdravilo. Starý, veselý flašinetlář byl tu asi velmi dobře známý a rád viděný.

„Tak! tu jsme na místě!“ řekl, když jsme došli na pahorek; „odtud se můžeme dobře rozhlídnout, kdyby nás chtěl nepovolaný nos vyčenichat. A ty kamaráde!“ doložil k Turkovi, „pěkně pozor! Ukaž, co umíš, abychme věděli, jak se na tebe spolehnout. Mně tam beztoho, když jsme se okolo hospody zahýbali, padlo něco do očí — nu, nebudu hádat, ale jestli jsem se nepřehledl, budu muset tvrdý oříšek rozlousknout.“

My mu mezitím pomohli jeho obnošenou skříni s několika tucty píšťal sundat a posadili se pak vedle něho pod strom. Turek začal ko-

lem obíhat a po několika túrách lehnul si mi k nohoum.

„A teď povídejte, kdo jste? — odkud přicházíte a kam jdete?“ začal s námi Blažek oustní protokol zavádět. „Ale!“ přitom nám dobrosrdečně prstem hrozil — „ale! to si zaznamenejte hned za uši! — ať se mi čistá pravda vyklopí.“

„To neměj starosti, strejčku!“ řekla Petronka s dětinskou srdečností. „Teď jsme tvoji a ty náš. My nemáme žádných tajností.“

Na to mu pověděla, u koho a jaký posaváde život vedla. — Starý pozorně poslouchal, špoulil hubu a kýval hlavou. Pak si dal principála a Báru jak náleží popsat.

„A ty tedy myslíš,“ počal nato zpytovat, „že nejsi dítě nebo vnouče těch lidí? — že není ten Mukotřas — nebo jak se jmenuje — tvůj příbuzný?“

„To vím tak jistě, jako že nejsem Indiánka,“ řekla Petronka. „On se k vůli mně se starou několikrát nepohoď, a pak myslil, že takový cizí sysel — jak mě laskavě jmenovával — taková přiběhlá kolčava za zlost nestojí.“

„A jak dlouho jsi u nich?“

„To nevím, strejčku! — já neuměla od jakživa počítat, a stará Bára dělala, jakobych byla u ní od narození.“

„A pamatuješ snad, že to jindy okolo tebe jinak bývalo? Jiní lidé, jiné domy —“

„Já se nepamatuji na nic — jenom na velkou zahradu, na vysoké stromy a na pěkné kvítí, a zdá se mi, že jsem tam předl lety běhávala.“

„Zahradu a kvítí?“ opakoval stařec, jako by na něco zpomínal. — „A jak pak jsi teď asi stará?“

„Já to nevím; — ale Bára myslí, že mi jde na desátý rok.“

Stařec se zamyslil — a dal si pak *moje* příběhy vypravovat. Ty neměly, dle mého zdání, ovšem nic divného a tajného; ale když jsem začal o paragrafu se zlatými okuláry, kterýž mé matce častěji peníze vyplácel a pak se najednou i v Makotrusově kabinetu vyskytnul: tu začal flašinetlář zase hubu špoulit a hlavou vrtět.

„To je zamotaná historie!“ řekl mumlavě, zakroutil si vousy a pošoupnul čepici na ucho; „ale my se dostaneme předce na nit. — Odkud pak jste to dnes vlastně utekli?“

Ale nežli jsme odpověděli, zaštěkal Turek a kvapně vyskočil. Já se vzchopil za ním a začal se ohlížet; věděl jsem v okamžení, že je tu někdo na blízku.

„Alou — alou, kočička!“ štval stařec ostražitého hlídače, a ten se pustil dlouhými skoky a s hlasitým štěkotem do polí.

Ale sotva byl na první mezi, tu se tam najednou mezi osením něco zakmitlo — něco člověku podobného, pak se to vztyčilo; byla to ženská postava — my poznali Báru. Chtěla se totiž od zadu po kolenou k nám připlazit a poslouchat; ale Turkův nos jí pokazil koncept.

Odhodlaně postavila se tedy na nohy a mířila po nás očima. Pes přestal hafat, vyvedl okolo ní několik skoků, zatřepal ocasem a vracel se k nám.

Stařec se pozvedl a začal si nenadálou návštěvu prohlížet. Jasné, dobromyslné čelo jeho se poněkud zamračilo — hluboké vrásky hýbaly se na něm jako pobouřené vlny.

„I bodejž do toho —! tedy mě předce oči neklamaly!?“ mluvil přitom jako sám k sobě. „Ona je to v skutku — ta stará sova — ta kousavá fena! Ale jen pojď — já ti ukážu zuby.“

Bára se teď skutečně blížila, a my se tlačili k starému flašinetláři. Musím se vyznat, že mi srdce hezky zostra klepalo. I Petronka jaksi bojácně koukala.

„Co tu děláte?“ zpustila pak na nás, Blažka si ani nevšímajíc. „Je to poslušnost? Je to vděk

za moje namáhání — za moje starosti? Nevíte, co jsem vám poručila? Myslíte, že jsem starý blázen, abych za vámi běhala? — Já řku — proč jste nezůstali na začátku lesa?“

Asi tolik, nebo ještě více otázek vypravila jedním tokem ze sebe; ale my neodpovídali a krčili se pořád k novému strýci. Tak nastalo malé pomlčení, až je konečně Blažek sám přetrhnul.

„Milá, zlatá ženo!“ začal polo-usměvavě, ale hezky jadrně, „nejsem-li sám opilý, tedy bezpochyby tvoje vzácná osoba někde u čepu ležela tak dlouho, až jí mázdra na oči padla. — Co to mluvíš k těmto dětem, do kterých ti nic není? Proč nejdeš svou cestou a nehledíš jinde svých šejdů? A nebo proč jsi obcházela jako hladová kuna okolo hospody a nevešla do šenkovny, a nehlásila se k těmto kuřatům před očima celé vesnice? Bezpochyby jsi měla strach, že by ti mohli kůži vyklepat — a nebo že bysi v železích uvízla? — Já řku — moudrá ženo! proč se sháníš po dětech, ku kterým žádného práva nemáš?“

„Drž hubu — ty vyzáblý, vyhladovělý skokane!“ vyjela si na něho Bára. „S tebou nemluvím. Či myslíš, mrzáku, že budu podle tvé hloupé palice pískat jako tvé rozvrzané píšťaly?

Děti jsou moje a půjdou se mnou. Nezdržuj mě — ať jsme do večera pod střechou.“

„Tys velmi šprýmovná osoba!“ usmál se stařec, „a kdybysi byla o něco mladší, byl by z tebe dobrý paňáca. Škoda jen, že nemám teď kdy tvé nápady poslouchat. Jdi svou cestou — abysi přišla pod střechu, nežli někde uvázneš.“

„Jak? — ty se opovažuješ —? ty mně chceš odpovídat?“ rozčepejřila se na něho stará tak jedovatě, že jsem se věru ulekl. — „Jdi ty sám — táhni a hledej si pelech, chromý kostlivče! — o moje kroky se nestarej. Ty děti jsou moje, a ty mi je nezadržíš — ty ne! Či neznáš mě?“

„Oh, moje paměť není děravá!“ odpovídal stařec s veselým usmáním. „Ty jsi starý drak! Ty jsi bývalá markytánka, které se jistý mladý voják líbil, který ale nechtěl do hrušky kousnout, protože to byla trpká plánice. Ta štvala tedy proti němu desátníka a šikovatele — a ti ho strkali a hryzli, až bláhovci mozek pomátli, že vzal nohy na ramena — a dvoubarevný kabát zahodil.“

„Kdo se tě ptá na ty staré škváry?“ obořila se zase Bára. „To jsou písničky pro tvou rozklíženou drnkačku.... ale —“

„Vím, vím!“ smál se dřevonožka pořád veseleji. „Ale je tu jen o to, abys viděla, že tě znám, ačkoli teď jinou larvu nosíš. Ostatně

jsme se od těch časů arci ještě několikrát viděli. Víš —"

„Nic nevím — nic!" zmátla mu ona další řeč; „teď k tomu není kdy. Teď vím jenom, že mi lezeš do konopí, z kterého ti obojek upletu, jestli z něho hned svou dřevěnou kelku nevytáhneš! — Pojďte, koťata!" doložila pak naostřeným hlasem k nám trnoucím, a již již po nás sahala.

My sebou trhli, jakoby nás bylo šídlo píchlo, a dali se do křiku. Dřevonožka se rozpálil.

„Zpátky, dračice!" zvolal přitom a udeřil Báru pěstí tak silně do prsou, že bolestí zakňučela a na několik kroků odlítla. — „Zpátky! anebo tě rozšťouchám, že ti kloub v kloubu neuvízne. Podej mi mou trnovku, Tondíku — tak! — a teď pojď, hladová feno, máš-li chuť."

„Ty — ty se opovažuješ?" sípala Bára, oči jí hořely, huba jí klapala a ruka se zatínala do prsou, kde to poráně bolelo — „ty mě tlouci? — ty plesnivý komisárku — mne?"

„Já tě utluču!" obořil se flašinetlář, sukovitou holí nad hlavou potřásaje — „nedáš-li pokoje. Táhni za nosem — aby po tobě ani památky nezbylo."

„Dřív ti zakroutím krk!" rozkřikla se zdivočilá Bára a rozběhla se na něho s pozdviženýma

rukama. Kostnaté prsty její vypadaly přitom jako křivé hřebíky. Mířila starci zrovna do tváří.

Ale ten se hbitě uhnul a začal svou holí manevrovat. Točil jí před sebou jako vycvičený šermíř, tak že se mu nemohla stará na tělo dostat, nechtěla-li něco na hlavu nebo přes nos utržit. Hůl jenjen fičela. Stará i starý přitom křičeli.

Mezi to začal také Turek štěkat, nevěda, co se vlastně děje, a ku které straně se má přivrhnout. Ale přirozené puzení a bezpochyby že měl ještě na jazyku chuť po telecí kosti, jakéž byl u Báry nepoznal, přitlačil se k Blažkovi.

„Alou! chyť ji — ks, ks — chyť ji!“ štval ho tento, a Turek se postavil skutečně do pozice, že začalo být staré ouzko. Já sám už myslil, že jí někam zuby zatne.

Bára zaklela a ucouvla.

„No? sklapla ti chuť?“ vysmíval se jí Blažek. „Dobře děláš, beztoho nic nepořídíš. Jdi svou cestou, nežli tě modřinami posypu. Byloby tvé kůže škoda.“

Bára stála chvíli bez řeči a hryzla se do pysků. Vztek jí lomcoval.

„Víš-li co —“ začala potom, a já se podivil, jak okamžitě ty své tváře přívětivě vyhla-

dila — „abys neřekl, že jsem tvrdohlavá: rozdělme se o ty děti. Ty si nech kluka a dej mi holku. — Pojď, Petronko, pojď!“ obrátila se potom lísavě k děvčeti. „Nezapomínej, co jsem ti slibovala, že budeš jedenkráte velkou paní.“

„I dej si hubu na petlici a nenamáhej se!“ odbýval ji Blažek. „Můžeš-li z někoho velkou paní udělat, udělej ji ze sebe, abys nemusela s cizími dětmi kramařit. Teď udělám *já* z holky něco — a to bude něco řádnějšího, než aby byla Indiánkou a před hloupým lidem skoky vyváděla. Rozumíš?“

„Ale měj pak rozum, Blažku! — co pak můžeš z ní udělat?“ namítala stará, začínajíc melodii mírnější. „Vždyť se sám sotva protloukáš! K čemu takové přívěsky a darmožrouty?“

„Jen proto, abys ty neměla všechnu zásluhu, že jsi se o ně starala!“ usmál se stařec. „O mne ale neměj strachy; však ono to půjde i s těmito přívěsky, a myslím, že se tuze dlouho s nimi nepovleku. Budu jim hledat rodiče.“

Stará se začala chechtat.

„Rodiče? — Hi, hi! nu hledej, hledej! Klukovi tuhle snad něco opatříš — ale holce? hi, hi! ta by se ti poděkovala, kdybys ji chtěl k tatíkovi dovest. Toho už dávno žáby schroupaly. Vždyť je to dítě mého nebožtíka syna.“

„Mělas ty syna? — I podívejme se, co se člověk doví. Nu, div by to nebyl — tyťs byla veliká milovnice mužského pohlaví; ale tys pravila prvé, že máš také k chlapci právo? Což aby tvé právo k holce bylo také takové? Jak to dokážeš, že jsi její babička? To bych já mohl spíše přisahat, že jsem tě asi před sedmi lety viděl, jak jsi s malým děckem z cizího domu se kradla. Víš ještě? — byla tam pěkná zahrada — já ležel za plotem v chládku, a zkřikl jsem na tebe — ale tys letěla, jakoby ti byl hlavu zapálil — a já nemohl se svou dřevěnou ženou za tebou —“

„Nu ano — ano, viděl jsi!“ rozkřikla se Bára, an se byla již dříve několikrát marně přičiňovala, řeč jeho přetrhnout — „viděl jsi, ale to nebylo tohle děvče — dej si jen říci, Blažku! — vždyť předce víš, že jsem ti odjakživa přála....“

Stařec se ušklebil a kroutil si šedivé kníry. To dělal, když se mrzel nebo hodně veselil.

„Vím, vím!“ řekl přitom — „já býval před lety tvůj mazánek — já se ti říkaje do srdce zarýpal; proto jsi se tak starala, aby mě jako desentéra chňapli. Čertová podšívko! — nedopaluj mě nadarmo a jdi svou cestou, nebo si zavolám právo na pomoc a pak se budeš ošívat. Já

řku — co to znamená, že je kluk na celém těle černý?"

„To znamená mou dobromyslnost — že jsem ho chtěla před otcovým hněvem ukryt. Mluv sám, kluku, — neměl jsi strach před výpraskem?" vyjela si na mne.

Já nemohl zapírat. — „Měl — měl!" vyjektal jsem ze sebe.

„Tu to máš tedy na míse, nevěřící Tomáši!" mluvila Bára dále — „a abys viděl, že to s tebou i s těmi škvrňaty dobře myslím, povím ti, že klukova otce beze mne nenajdeš."

„Je-li pak možná? Oh, ty moudrá prorokyně! Ale jen si nelam hlavu; než projedem několik jarmarků, jsme u cíle."

„To se můžeš dlouho potulovat! — Pojď sem, já ti něco povím!" doložila a kývala na starého hlavou, jakoby mu po straně něco svěřit chtěla.

„Co chceš, starý hade? Jen ven s tím — tady předevšemi. Já se bojím tvých tajností."

„Protože máš hlavu plnou červotočiny!" rozhorlila se Bára opět, sáhla rychle za ňadra a vytáhla kožený váček. Když ho pootevřela, blýskalo se z něho stříbro, jakoby je byl z mlíka vyndal. — „Bojíš se také těchle? A — vidíš, dubová palice! takových mám několik! Kdybych

k tomu děvčeti skutečně kus srdce neměla, mohla bych s Pánem Bohem odejít a hlavu pokojně uložit; ale to nechci! — Holka je moje — je dítě z krve mé — já bych ji jednou ráda celou do stříbra posadila. To chci.“

„Anebo skrze ni sama peníze vyšejdit, a konečně, až si stříbrných klasů nasekáš, jako otupělou kosu ji zahodit nebo zfrejmarčit?“ opíral se starý. — „Nechceš *to* spíše?“

„Ale člověče! — pro živé umučení, jsi tak tuze hloupý nebo poctivý, že moudrému slovu nerozumíš? Kdybych chtěla, cos právě vyklohnil, holku jen za kosu — myslíš, blázne, že bych si nemohla jinou opatřit? Svět má bídy, že prodá dítě od prsu mateřského. Ale já se nebudu pro cizí krev trmácet. Proto měj rozum a udělejme mezi sebou pokoj. Teď se nemusíš bát, že bysi musel do trpké plánice kousnout; jsme oba vyšeptalé hnáty a budeme se držet jenom rozumu.“

„Co tedy chceš, věčný pokušiteli?“ ptal se Blažek po nějakém váhání. „Mluv bez pohádek! Já nemám času ani chuti klubko tvých řečí teprva rozvinovat.“

„Tedy poslechni — abysi poznal, že ti chci nahradit, v čem jsem ti snad jenom pro tvou tvrdohlavost před lety ublížila, jak pravíš. Dej si věc rozložit, a pak si vyber, co se ti zalíbí.“

*

S těmi slovy ho vzala důvěrně pod paždím a vedouc ho několik kroků stranou, začala mu důležitě vypravovat. Trvalo to hezky dlouho, a stařec pokojně poslouchal.

„Jen aby se nedal strýc omámit!“ řekla mezi tím Petronka ke mně. „Nedá-li pozor — ona ho dozajista ohne. Já jí už nevěřím ani slova, a měla bych velikou chuť vzít nohy na ramena a podívat se, jak to jinde vypadá. Ale stará je v stavu letět za námi a nepustí nás z klepet.“

Já bych to byl arci také raději viděl, kdybychme už byli někde přes hory a doly bývali; ale proti proudu od jakživa těžko plavat a ještě tíže hlavou zeď prorazit; nám nezbývalo tedy nic jiného nežli tiše čekat, co asi nový strýc nad námi rozhodne.

„Dobře, všecko dobře, moudrá osobo!“ zaslechli jsme ho nyní mluvit, an se Báře vymknuv, zase k nám se kolíbal — „a já ti za všechny ty noviny pěkně děkuju, ačkoli bych je byl snad i bez tebe vyslídil. Ale do spolku s tebou se nepustím —“

„Co že ti napadá!“ zkřikla stará a div že ho dračím okem neprobodla.

„Ticho — ticho, stará karabino!“ odpovídal dřevonožka velmi vážně. „Já jsem starý voják

a nesednu hned na lep. Kdo mi za to stojí, že je všecko pravda, co mi povídáš? O tom se musím dříve přesvědčit; pak uvidíme, bude-li co ze spolku. — Hejsa, děti! hejbejte se — ať se dostaneme pod střechu. Co nevidět máme noc na krku.“

„Ty — ty se tedy chceš proti mně opovážit a vojnu mi vypovídat?“ začala opět stará hněvivě sípavým hlasem, a tvář její vypadala při nastávajícím soumraku jako larva čarodějnice. „Ty plesnivý krtku! — ty drátěný mužíku! ty uděláš, co já chci — a kdybych měla přitom hlavu ztratit.“

A jako rozsápaná vlčice přiskočila s těmi slovy k starému, jemužto jsme nyní flašinetl na rameno vzít pomáhali, a padla oběma rukama na tu hvízdavou skříni, vychvátila nám ji a pozvednuvši ji jako hračku do výšky, mrštila jí tak silně o hrušku, až to v ubohém skladě píšťal zarachotilo, a když se truhlík zvrátil, skočila mu jako šílená vzteklice ještě na dno, až to zachrastilo.

„Tak, bídný píšťalníku!“ řičela přitom. „Teď můžeš jít na vejdělky, abysi měl co chroustat i s těmi trpaslíky!“

„I bodejž do tebe kopa hromů — ty zlořečená čarodějnice!“ rozsápal se nyní náš milý

dřevonožka, vida před sebou tak ohavný konec svého řemesla a slávy. Přitom se sháněl po své trnovce. — „Já tě zmaluju, že na tobě bílého místečka nezůstane, kam by ďábel své drápy zaťal, až pro tebe přilítne — ty hanebná vražednice!“

Ale stará se mu jen chechtala a uskočila z rány. Její vráskovité tváře krčily a příčily se přitom, jako by na nich potměšilá škodychtivost vyznání své víry psala.

„Vidíš, plesnivý patrone, že jsem ještě žena, která má hlavu i ruce hned pohotově a ničeho se tak snadno nebojí! Rozumíš? Nyní ti mohu ty dvounohé drobty nechat na krku; však ty bys je brzo setřásl, aby tě neujedli“ — (my se začali strachem zase k němu krčit); — „nyní jsem jista, že je zas brzy dostanu. Abys ale poznal, přeražený kanone, že jsem měla v skutku od jakživa srdce z másla, tedy se podívej a poslechni!“

Přitom vyndala zase plný váček a začala jím cinkat.

„Tohle bude naše společná kassa, když vezmeš rozum do ruky a pokoj semnou uděláš.“

Starý se zamyslil, a podíval se na nás.

„Nemějte strachy, děti! — dokud se tyto mé ruce pohybujou, nesejde vám ani vlásek

s hlavy — já vás nedám! Seberte mi ty nešťastné třepy!" mluvil dále, hlavou po roztlučeném flašinetlu hodiv; „podíváme se doma, jak to vypadá. Abychme ale zatím zuby nesušili, dám si je tuhle od té poctivé ženy namáčet. — Pojď sem, zlatoušku! a dej mi ruku. Zkusím to, jak umíš slovo držet."

Stará vycenila dásně se zříceninami zubů, přiskočila jako na drátku a plácla svou suchou rukou starému na dlaň, až nás to u srdce bodlo.

Opět jsme byli v jejích drápech; aspoň jsme se toho báli.

12.

Národní báchorka, jen že se trochu těžce vypravuje.

Je večer, a tu se dobře povídá. I já dostávám dnes chuť něco povídat. Je to snad reprodukce nebo památka z mladých let, kdežto jsem báchorky, čili jak jsme tenkráte bez krasovědného rozsudku po sprostu říkali: *pohádky* miloval.

Povím tedy něco. Není to sice nic nového, jsou to spíše věci známé, obnošené, čili po recensentsku: oklepané, ale přitom předce věci takové, že se o nich ještě mnoho, velmi mnoho povídat musí, nežli všem všudy tak do krve a tuku vlezou, že bude všecko povídání zbytečné. To prý bude již asi za deset let! — tak jde alespoň temná pověst. No, uvidíme. My — to jest: já a moje povídací důstojenství — my bychme tomu byli rádi; ale posud jsme trochu nevěřící.

Abychme ale od věci daleko nezabíhali, začneme už raději povídat. —

Před lety byl v Čechách živ člověk a ten měl dva syny. Otec byl starý Jelínek, synové mladí Jelínkové; mladší Filip, starší Jakub. Ale ten Filip neměl vlastně žádného filipa. Proč? to se hned dovíme.

Když trochu dospěl a se vycvikal — to jest: když ho v českém městečku nečeská metla tak dalece ošlehala — (v závorce musím podotknout, že byl starý Jelínek velmi moudrý otec, a že chtěl, aby si jeho Jelínkové rohy otrkali, protože prý jemu samému všude překážely) — když tedy Filip jakožto základ svého budoucího štěstí věděl, co je „ein Hauptvort“ atd. — jestli tomu také rozuměl, nemohl jsem posud vypátrat — poslali ho do latinských škol.

Do latinských škol! — Rozkoší mi srdce hopkuje, když ta tři slovíčka dobře rozvážím. V těch je obsaženo veškeré tajemství lidského určení, bez nich není kusa zdravého rozumu, krůpěje radosti.

Zeptejme se tisíců jejich vychovanců, a všickni nám budou tu písničku zpívat. Jenom někteří daremní rejpálkové budou při té otázce nosem a rameny pokrčovat. To jsou duše, kterým nic nevoní, a kdyby to z kaditelnice samé moudrosti přicházelo. Ti chtějí mít pořád ještě něco — něco zbytečného, jakž ostatní svět praví. Ti pořád

skemrají a skuhrají a hledají, jakoby se chtěli kamene mudrců dodělat.

Takový rejpálek byl také náš mladší Jelínek. Tomu nebylo dost na latinské gramatice, *institutio ad eloquentiam* mu nepostačila, a řečtí auktoři mu nebyli ani slaní, ani mastní. Hned v *prvních* školách uchopil se něčeho, co právě jako rohama proti jeho povolání trčilo — totiž nešťastné *češtiny!*

Bylo to brzy po oněch — Bohu díky že již minulých — časech, kdežto se některým hlavám v království českém po dlouhém spaní konečně zdáti počínalo, že by měly na české půdě a v českém povětří také po česku myslit a myšlénky své po česku pronášet. To prý pak budou nejjasnější a nejprospěšnější myšlénky! Blázínkové! jakoby musel mít člověk k svému spasení jasné myšlénky! — anebo jakoby nemohl člověk tloustnout, i když nemá pražádné myšlénky? Můj Bože! tohoť vidíme každý den živé důkazy — a naši staří nebyli v tom ohledu žádní pošetilci, když pravili, že mnoho myšlení působí jen hlavy bolení.

Za oněch časů byli ale takoví lidé ještě vzácné byliny, rostli v osamělých sklenících a málo kdo o nich věděl; když ale někomu do

očí padly, tuť bylo divení a ohledávání, jakoby se pravý div byl vyskytnul.

Někteří se o tyto pořídké výstřelky na ouhoru české národnosti také upichovali, a jakoby jim na široké cestě velkého světa překážely, byli by je rádi zase zmařili, a když nešlo zmaření, nastalo utrhování a ousměšky.

Mezi tato podivná stvoření vrhnul se také — nevím jakou nešťastnou planetou — mladý Jelínek.

Najednou mu bylo, jakoby na celém světě, na zemi a na nebi, nic neviděl a neslyšel nežli češtinu. Když měl rozbírat Caesara, četl plesnivého vousáče Veleslavínu, a když se měl cvičit ve čtyrčlánkových periodách latinských, vypisoval si průpovídky ze škvar Komenského — ano jednou se zapomněl tak dalece, že maje přinest řeckou elegii, vypracovanou v rozměru Theokritském: blázínek české trochey podle pravidel Puchmayerových přivlekl!

Co se mohlo s takovým člověkem počíti? Jak se mu mohlo přát, jak shovívat, an tak svévolně proti svému povolání čelem běže, dělal, co vedle něho skoro nikdo nedělal? — Spolužáci se mu smáli, učitel ho týral — a jeho vlastní přátelé? — ach, to je na celé věci to nejzábavnější!

Dvě léta před ním študoval jeho bratr Jakub, maje se vlastně nazývati Filip, neboť ten měl v skutku filipa.

To byl docela jiný človíček, v tom nebylo ani žílky z bratra mladšího. Tomu byly knihy latinské nadevšecko, mimo svá skripta a explikace neznal ani boží písmeno.

A proč by se byl také o něco jiného staral? — On toho nepotřeboval, a mohl být předce dokonalým juristou — jakož to později také dokázal.

A tento moudrý, opatrný človíček byl spolu nejhlavnější protivník bratra Filipa, počeštěného — čili jak mu po bratrsku říkal: pokaženého študenta. On byl jedovatě, časem i uličnicky vtipný a hryzavě satyrický; on si dělal z ubožáka terč a nastrkoval ho i jiným, aby po něm šípy svých ousměšků stříleli. On měl rozsáhlé známosti, a těmi ho přiváděl o pověst rozumného člověka Oh, byl to zlý a škodný nepřítel, zvláště pro hocha, jako byl Jelínkovic Filip. To bylo dobrotisko z první třídy, měkká, poctivá duše, vřelé, upřímné srdce — pravý český blázínek.

Ale — bude se mnohý ptát — odkud pak toto bratrské protivenství povstalo? Proč seděl Jakub Filipovi na kobylce?

První příčina tohoto chování pocházela z dětinského věku. Jakoubek měl z oněch časů mnoho za ušima napsáno, ale Filípek za to nemohl. On byl otcův i matčin mazlíček. Jakubovi tuze mnoho nepřáli. Proč? Ty můj Bože! proč mívají rodiče jedno dítě radši nežli druhé? Proč se nemohou někdy bratří a sestry vystát? To je tajemná hračka přírody, kterouž ani ta nejnovější filosofie, ani ta nejstarší morálka nevysvětlí. Dosti na tom, že to je.

I my se tu nemůžeme rozbíráním příčin zdržovat a držíme se jen skutečných událostí, a ty povídají, že měl Jakub na Filipa hned za chlapectví s kopce. Kde jen mohl, tam ho pošťuchoval a klofcoval, tam na něho sváděl a žaloval, a tyto štilce a klofce přenesl pak také do pozdnějších let; nemohlť mu je sice pak tělesně rozdávat, ale poděloval ho jimi duševně, a to také bolelo — oh, a jak bolelo!

Národní záležitosti a věci vlastenecké, ježto tenkráte vlastně jenom v několika knížkách spočívaly — ty byly Jakubovi již proto sůl v očích, že si v nich bratr liboval; on by je byl sice i jinak za nebezpečné hlouposti považoval, ale bratrova k nim láska roznítila v něm nenávist.

A s touto nenávistí uměl dobře operovat — budoucí advokát jevil se v něm, když ještě ani

nevěděl, jak římský paragraf vypadá — a touto operací dal se konečně i otec omámit. Liška Jakub vyšpehoval jeho slabou stránku.

Starý vrtěl hlavou. Vždyť dal kluka předce jen proto na študie, aby českou halenu vysvlekl, a on se do ní teprva jak náleží upínal!

To nemohl starý pochopit, i mrzel se, a mrzel se ještě víc, že mu to Jakub donášel. Ale tu nemohl svého miláčka omlouvat. To byla svévole, zlomyslnost, maření času, podkopávání všeho štěstí!

„Jaký to proklatý nápad!“ divil se moudrý Jelen. „Co chce ten kluk s tou češtinou? Vždyť za ni nedostane, co by za nehet padlo! Kdyby chtěl být sebe mizernějším škrabákem — pomůže mu k tomu čeština? V tom klukovi jsem se proklatě zmejlil!“

Nato šlo hřímavé psaní do Prahy. Filip se ho lekl; ale čeština byla jeho milenka, byla jeho první láska, a kdo ví, co to znamená, ten pochopí, že se nedal milovník tak snadno zastrašit. Ano, pravá láska tím více roste, čím více překážek nachází — a tak se dělo i Filipovi. On se uchýlil se svou milenkou z posměvavého, tejravého světa do tiché samoty a zahořel pro ni tím prudčeji a pevněji.

Potom psal otci — psal to krví srdce svého.

Brzy na to přijel domů. Otec mumlal, škaredil se — Filip rozkládal; ale starý mladému nerozuměl, to nebyly věci pro mozek v tak dávnoletých předsudcích vyprahlý; byla tu však také matka, a ta počala obě strany mířit.

Ach, matka je předce jen skvostná věc! Třebas i někdy hlava její nepostačila: srdce její dá za to desaterou náhradu.

A takž to bylo i u Jelínkové.

Ona sice Filipovi nerozuměla, když jí své srdce odkrýval; vlast, národ, vlastenectví, mateřský jazyk, národní vzdělání — to všecko bylo před jejíma očima jako divné a posud nevídané nádobí v dílně čarodějné; ono se lesklo a třpytilo, ono se jí také líbilo, avšak nevěděla, jak se ho chopit a co s ním začít. Což jí bylo od jakživa do vlasti a národní osvěty? — vždyť uměla dobré knedlíky vařit a vlněné punčochy plest; což potřebuje řádná hospodyně víc — že ne?

Ale Filip mluvil tak pěkně a tak do srdce, a při tom koukal na ni tak poctivě, že mu ráda uvěřila a pak i starého na víru obracet začala. Ale otec byl praktikus; ten nechtěl ani slova o příměří a pokoji slyšet, dokud mu synáček svatosvatě neslíbí, že té hloupé češtiny nechá a jak se patří svých latinských kněh se uchopí.

Filip ho poslouchal s pukajícím srdcem, slze mu stály v očích; — to nemohl přislíbit. Ale za otcovými zády stála matka a dávala mu tajné znamení, kývala hlavou a spínala ruce, jen aby přislíbil. A Filipovi se třásly rty a on sliboval, že si bude latinských kněh pilně hleděti.

„Takhle trochu — když je po chvíli, když budeš mít všecko ostatní už v pořádku,“ ozvala se nyní Jelínková, chtíc oběma stranám vyhověti — „to se můžeš na to vlastenectví podívat, když si na něm už tak zakládáš — vždyť my ti nechceme všechnu radost zapovídat; a ta vlast, je-li v skutku taková hodná osoba, jak jsem z tvých řečí vyrozuměla, tak že si dává i „matko“ říkat — ta se nebude také hněvat, když jí pořád na krk nepolezeš. Spíše bych myslila, abysis hleděl toho osvětlování — to může být věc užitečná; svíčky jsou nynčko drahé; a kdyby byly ty knihy za nějaký pakatel, mohl bys je také brát; já sama mám takhle za dlouhých večerů nějakou kroniku ráda. Ale tu češtinu — vidíš, milý hochu! to má otec předce jen pravdu — tu nech; s tou dojdeš sotva k prvnímu pilíři na silnici, a tam budeš potom stát jako sloup.“

Starý vrtěl hlavou, nevěda odkud na jeho mnoholetou polovičku tak najednou svatý duch přišel, že mluvila o věceh, o kterých předtím

v celém domě ani zmínky nebylo a kteréž mu v uších zněly jako arabské báchorky „z tisíce a jedné noci“ — ale v původním jazyku; a začal potom sám kázati.

Filip měl dobrou náturu a tiše poslouchal. Konečně odešel zase do latinských škol, a z hluboka si oddechnul, když se mohl v povyku hlavního města se svou láskou v tichém příbytečku ukryti.

Ale za půl léta nato dostal starý Jelínek toto psaní:

„Vysoce milovaní a nade vše ctění
rodiče!

Od svého nejoutlejšího věku pokládal jsem sobě za svatou povinnost, abych Vám dny života vezdejšího pravým synovským chováním osladil, a protož mi to nyní jako těžké břemeno na dětinské srdce padá, že Vám hořkého pelyňku nalévati musím. Náš Filip — o že může býti syn a bratr tak zlomyslně zaslepený a neslyšeti upřímné prosby a varování rodičů a toho člověka, jenžto s ním pod jedním srdcem ležel! — náš Filip vězí posud ve své vášni tak hluboko, že všecko své studium zanedbává, a neobrátí-li se hned na jinou cestu, při examenech na čisto propadne. Již nyní o půlletních zkouškách utržil něco, co bude muset opravovat — a kdož ví,

zdali to opraví, an mu ta nešťastná čeština celý mozek plete? Pak by bylo po študiích, po Vašich starostech a nadějích, peníze budou na zmar vyhozeny. Protož bych myslil — neboť se nechci ještě vší víry o jeho srdci a hlavě odřeknout — abyste ho, jen k vůli jeho vlastnímu štěstí, přitom arci také k vůli své cti, pod mou dohlídku postavili. Já budu o něho jako pravý bratr pečovat; raději si utrhnu na čase a budu nad ním bdít; jen ho odevzdejte do rukou mých — a přede vším: neposílejte mu ani krejcaru, kterýž by mohl dle vůle své vydávat. Já se přičiním —" a tak dále.

Důvtipný čtenář bude již beze vší pochyby vědět, jaké to psaní bylo, i když je zde až do konce neopíšu.

Starý Jelínek je vztekem žmolil, a kdyby mu byl Filip v prvním okamžení do rukou padl, bylo by to s jeho mladým hřbetem — na vzdor že jej skrze sedm latinských škol pronesl — smutně vypadlo. To bylo nějakého klení! — a co pláče z matčiny strany! A z toho všeho vypadlo konečně, že se učinilo podle vůle Jakubovy, a ubohý Filip přišel do mučírny.

Ale dobře se mu stalo — proč nebyl chytřejší! Jakub psal o něm pravdu; on měl v skutku při exameně ostudu — a všeho toho byla jenom

ta bláznivá čeština příčinou. Ta ho celého zkazila.

Tak alespoň povídal vlastní bratr; tak to donášel i Filipovým professorům, u nichžto se velmi pokorně na jeho chování vyptával, spolu i na jeho zaslepenost ztěžoval — a tak to říkali posléz i sami professoři, jimžto bylo všecko jako meč do srdce, co po latinsku neznělo. Protož začal jeden kde jen mohl vlastencujícího žáka špičkovat, druhý ho do krve tejral a třetí mu pro rozmanitost nadal bláznů, nešetře ani těch několik jiných horlivců, jižto se osmělovali zaprášený jazyk vyklepávat.

Blázna Filipa to všecko bolelo — a blázen Filip si nedal dost dobrý pozor; neohradil se dost pevným štítem proti zbrani professorské — myslil, že půjde do boje poctivého — a dal se zaskočit.

Následkem jistého propadnutí při zkouškách padl Filip do rukou bratrových. Jakoubek ho vzal nyní pod svůj plášť; vykázal mu koutеček ve svém příbytku, přistřihl mu ztravu a všecko vydání, a vedl i dohlídku na jeho knihy i papíry.

O, to byly pro ubohého dobráka hrozné dny! On se neuměl opřít, nýbrž trpěl, mlčel a hryzl se do pysku.

*

Přitom ale věšel také hlavu, školní knihy viděly se mu býti hnusnými strašidly, a jiných nesměl doma mít. Chtěl-li se potěšit, musel do cizích míst zalézat — a těch nebylo tenkrát v Praze mnoho, kde by si byla některá jemu podobná česká duše stánek rozbila.

Někdy v něm začala ovšem také žluč kypěti. Tu se chtěl bratrovi opírat. Ten se ale postavil před něho s ďábelským úsměchem, a ptal se ho jen: chce-li ještě někdy dům rodičů svých vidět? tedy aby dělal, co mu rozumní lidé poroučejí; nechce-li, aby si svých pět švestek sebral a nikdy více neříkal, že se jmenuje Jelínek, že je ten a ten a co více tak hezkých věcí.

Filip na to nikdy ani neodpověděl — nemohl. Duše jeho byla přitom vždy jako kleštěmi sevřena. Mlčel, obrátil se, a hodil všecky knihy pod stůl; jen když přišla examina, musel je vzít před bratrem zase do ruky, seděl u nich, koukal do nich; ale duše jeho byla — daleko, daleko, za hranicemi vší matematiky a filosofie, a když předstoupil konečně, aby vydal oučet z celoročního počínání, tu — — — ani neceknul.

Když se to Jakub dověděl, zapálil se v hubené tváři a radostně se usklebil.

Potom řekl Filipovi: „Zejtra se ode mne vystěhuješ, propadlý filosofe! Moje dohlídka nad

tebou je v koncích. Hleď, abysi zapomněl, že máš rodiče a bratra; neboť nikdo z nich nebude se k tobě více hlásit. Avšak arci — — o to není strachu, že na ně nezapomeneš; není-li pravda? tvoje pamět je už dávno mázdrou potažena — sic bysi nám nebyl tuto hanbu udělal."

Filip se na něho ani nepodíval; mlčky sebral svých pět švestek a odstěhoval se k mladému člověku, s nímžto si byl nedávno známost učinil — a kterýž byl také kousek českého blázínka. Potom vzal do ruky hůl a putoval k domovu. Chtělť ještě jednou, a sice osobně s rodiči pojednat, chtěl si odpuštění vyžádat a slíbit — — co by slíbil, to ještě nevěděl; on dělal jen, co mu srdce poroučelo; jak a co z toho vypadne, o to se nestaral.

Ale doma vrazil hlavou na trdlici.

Pan jurista Jakoubek byl zatím rodičům všecko jak náleží vysvětlil — ve psaních byl už arci také mezi rokem důkladné zprávy o chování a prospěchu bratrově zasílal — a takž tedy starý Jelen na zkaženého Jelínka velmi hněvivě zanevřel, ano když nešťastného mudrce přes otcovský práh vcházeti spatřil, začal se po své španělce shánět, a když ji, samým vztekem slepý, hned nalezt nemohl, přivítal ho několika pohlavky a vystrčil ho ze dveří.

Hoch dobrák to ztrpěl; vzal to jako pokutu za neposlušnost k rodičům — pak odešel za městečko, lehnul si za poslední zahradou na trávník a — dal se do pláče.

Pod večer se přikradl zase k domovu a počíhal si na matku. Ta ho přitiskla k srdci — do dlaně mu vtiskla váček s penězi, a ubohý, při zkoušce propadlý mudrc podkasal pak roucho své, ježto vypadalo jako sedřený „Gehrok", setřel prach s naklobaných bot, okázal domu otcovskému záda a navrátil se do Prahy, k svému novému příteli.

To byla veselá kopa a sklad dovádivých nápadů; přitom srdečná, upřímná duše. Povolání svého byl chudý studiosus; co ale vlastně dělal, nebylo rozhodnuto. Jeho lehká mysl nemohla se dát tak ukovat, aby byla dlouho u kněh a zvláště u jeděch a týchž vydržela; bylo to jeho neštěstí, ale on si nemohl pomoci. Z latinských škol zaběhl do technických, potom se zatoulal na půl léta k muzice, z muziky se pustil na čtyry neděle do malířství, a když se k němu Filip přistěhoval, chystal se právě do preparandy.

Čeho se Filip chytí? — nebylo ještě rozhodnuto. On se posavád kotácel jako na vlnách — sem tam, sem tam, a nevěděl kam na břeh skočit.

„Vidíš, můj zkřesaný filosofe!" řekl k němu tedy přítel a spolu obyvatel komůrky, kdežto se ani na patě otočit nemohli, když do ní druhou postel vtěsnali — „vidíš, ty bysi mohl se mnou se zapřáhnout. Ve dvou se nám to snad oběma lehčeji potáhne, a kantorství není tak chatrná věc, jako by se mnohému hlupáku snad zdálo. K čemu bysi ještě jednou ty zaprášené Řeky probíral a nebo ty suchopárné cifry louskal? Pojď, budeme raději preparandovat; a budou-li nás lidé při tom tuze pokoušet, vylejem si zlost na hlavách okalhotěné mládeže, až se nám do rukou dostane."

Filip se nedal dlouho pobízet. Onť býval odjakživa rád povolný — až na svou lásku, ale v lásce bývají také jiní pravými berany — a nyní byl zvláště jako měkké proutí, ježto se pod opatrnýma rukama pěkně ohýbalo.

A mimo to — učitelství! — toť bylo právě takové místečko, po jakém mladý vlastenec toužil. Tak mohl nejspíše oživující pramen srdce svého rozlit a rozstříkat; tak mohl nejlépe jemným plamenem prsou svých jiné zahřít, oči jim otevřít, hlavu osvítit a do spolku národních pěstitelů je uvést!

I zahořel Filip pro tu myšlénku — a to tím vřeleji, an se tím svému příteli také jaksi za-

vděčil. A to držel nyní za svou povinnost. Přítel se o něho staral — skoro jako bratr o bratra — ale ne, toho podobenství nesmím u Filipa užívat, k němu se nehodí a také by mu nerozuměl; o bratrské lásce nedalo se s ním ani promluvit; — nejlépe řeknu tedy, že se o něho staral, jako pravý přítel. Sám nic neměl, a předce mu všecko opatřil; běhal a šukal, až měl opuštěný Jelínek co chroustat a čím se odívat.

Život obyčejného preparandisty poskytuje málo romantické rozmanitosti; a Filip nebyl teď v skutku nic jiného. Že měl v žaludku prach z několika latinských škol, to neokazoval, to nebylo na něm ani pozorovat; udělal se z něho takový sprostáček, jako bývá sto jiných mužíčků, jižto na vesnickou školu čekají.

Z těch časů nemohu tedy o milém Filipovi nic důležitějšího oznámit, nežli že se pořád hlouběji do své milé češtiny zakusoval — že ji věrně, ale tenkráte již i trochu pozorněji a skrytěji jako své robátko choval a hejčkal. Ona byla jeho útěcha, naděje a síla na trnaté pouti života. Ale on se jí neblýskal; on byl z oněch duší, kteréž neumějí povyk dělat a rekruty verbovat — zvláště když měly pro tu svou lásku již nějakou mrzutost; kteréž ale proto předce věci české často vřeleji milují, nežli ti největší křiklouni.

Pak musím doložit, že mu právě ta jeho tichost a dobrota, ta skromnost a povolnost tenkráte ku štěstí sloužila; zalíbil se představeným a chytnul dost brzo učitelství v malém městysi.

Radost jeho byla veliká. Nyní byl svým pánem — a mohl své milé, dlouho v koutečku srdce svého ukrývané záměry ve skutek uvádět! A v radosti své psal také domů. Doufal, že se rodiče udobřejí, když doslechnou, že to syn k něčemu řádnému přivedl. I těšil se na odpověď; ale těšil se hrozně dlouho — nadarmo.

Teprva po několika letech zastavil se žebřinový vůz před jeho domkem s malou zahrádkou, a s něho slezla obstárlá matrona. Když vešla přes práh, přicházel jí kantor naproti — a zkřiknuv divným překvapením, spráskl na okamžik ruce. Potom je zase rozepnul a padl matroně okolo krku.

Byla to jeho matka.

„Přicházím k tobě důvěrně, synu můj!“ pravila stařena mezi pláčem — „přicházím jako vdova —“

Ale dobrý Filip jí nedal dlouho bědovat, nýbrž vykázal jí rychle pěkné místo v srdci svém i ve své domácnosti. Ona byla často a bolestně na něho zpomínala, často jej i oplakávala, věříc někdy slovům manžela, tvrdícího, že si kluk

celý život pokazil. Když ale konečně starému Jelenu oči zatlačila, nemohla se déle zdržet, nýbrž popustila uzdu mnoholetému toužení a vydala se k dítěti, jemuž byla odjakživa největší díl své lásky věnovávala.

Na té cestě tlouklo jí ale nejednou srdce velmi nepokojně. Bylať vdovou — byla však také chudou vdovou; neobyčejné nehody smetly skoro všechnu majetnost v domě starého Jelínka, a co ušetřily oheň, neouroda, pád dobytka a jiné romantické příhody v jednotvárném životě venkovského šosáka: to shltnula posléz těžká nemoc, kteráž ho, již již schudlého, dlouhé časy klíčila.

Přicházela tedy k dávno nevídanému synovi, aby nalezla outočiště na svá stará kolena; i nezklamala se ve své naději. Nalezlať syna, jak si ho byla myslila; ba nalezla ještě více — totiž upřímnou dceru nevěstu, jelikož pan učitel mezi tím svůj mládenecký stav byl proměnil a z počestné i vůbec vážené panny udělal paní učitelku. To byla nejznamenitější proměna v jeho tichém životě. Láska stala se libodechým kořením skromných dnů jeho.

K matce choval se Filip, jakoby se mezi nimi jaktěživo ani toho nejmenšího nedorozumění nebylo přihodilo. Ona mu byla zase tou milou

matkou, kteréž jako dítě tak rád na klíně sedával a později celé své srdce otvíral.

I nezrostla mu z toho škoda. Podivnou náhodou či během nevyzpytatelných osudů, jakové se v životě i nejobyčejnějších lidí přiházívají, umřela matce stará teta a udělala jí dědičkou hodného jmění svého, jelikož tu bližších přátel nebylo, a když konečně i stará Jelínková oči zavřela, odkázala zase všecko svému Filipovi.

Ale za štěstím chodívá i neštěstí, a tak se přilíply i na to pěkné dědictví rozličné nehody.

Hlavní osnovatel jejich byl pan advokát, Jelínek *senior*. Na počátku neměl ovšem pro chudou matku ve svém domě ani koutečku; když ale přišlo tetino dědictví, tu začal hned na hodinách své synovské lásky rafičku z jedné ku dvanácti postrkávat; matka nechtěla však na ty hodiny už ani pohlednout.

Pan advokát zaťal zuby, pošoupl na nose zlaté brejle a zamumlal: „Však ty mi předce neujdeš!“ Myslil totiž dědictví, a v skutku začal také po matčině smrti s bratrem soud, chtěje ze své strany stejného práva k pozůstalosti dokázat.

I začal to kroutit dost obratně, vyhledával nejpodivnější zatáčky; ale poslední vůle ze-

snulé matky byla tuze jasná, byla tuze určitě vyřknutá, pozůstalé jmění jí vším právem přislušící — nemohl tedy proti dědici nic svést, leda že mu vrchovatou nádobu žluče a pelyňku navařil a z jiné strany ho podrýpnouti si umyslil.

Tato jiná strana bylo Filipovo vlastenectví. Na oko zdá se arci, že by člověk pro tuto krásnou, přirozenou a spravedlivou věc nikoho týrat nemohl; ale každá věc dá se na ruby obrátit, a tuť se vyskytne i na té nejsvětější něco, z čeho zlomyslná duše zlý výklad udělá, anebo zkázyplnou léčku uplete.

A něco takového uměl pan advokát!

Jak jsem již podotknul, pojal Filip manželku, a ta mu darovala dcerušku; sama po několika letech umřela, a on rozdělil potom bohatý poklad své lásky mezi jediné dítě a tu — nešťastnou češtinu. Z těchto dvou tak rozdílných věcí udělal si vlastně jenom jednu, a ta byla jeho ustavičná myšlénka. On pěstoval dítě své jako pěstoval jazyk — všecko stejně, s neunavenou péčí.

Přičiňoval se — dnem i nocí o tom přemýšlel, jak by ze své Jaroslavy řádnou Češku a horlivou vlastenku utvořil, i kojil se posléz sladkou vírou, že se mu dílo jeho povedlo. Aby se pak neporouchalo — ano již proto, že by ono

samo v jiných rukou si bylo zasesklo a zuvadlo — aby se tedy ve své dokonalosti uchovalo a svými ctnostmi také jiným prospělo: ustanovil pečlivý otec, že drahý svůj poklad jinému nesvěří, nežli poctivému Čechu.

Chtěla-li to také sama Jaroslava, o tom historie nic neříká; ale povídavá pověst šla o tom dost daleko a široko, i vykračovala si při tom tak hlasitě, že se i k uším advokáta Jelínka donesla, kterýž je pilně na všechny strany nastrkoval, hledaje, kde by co na bratra vyslídil. A na tomto Filipově ustanovení, „že dá svou dceru jen vlastenci“, založil prohnaný paragrafista svůj bratrský pláneček. Byla to utěšeně zapletená síť; člověk s kusem vtipu mohl by z ní napsat veselohru, že by byla k popukání. Snad se o to někdo pokusí; já to zde napovím.

Toho času vyšel z Pražské káznice mladý — flamender . . . . ne, ne! toho času nechlubila se ještě Pražská čeština tímto přespolním slovíčkem, majíc jiných domácích stejného valoru v zásobě; — byl to mladý karbaník, několikkrát postížený při falešné hře a konečně jako na rozmyšlenou do chládku strčený.

Advokát Jelínek potřeboval takového subjekta a jeho pomocníci mu ho přivedli.

Byl to mladík dobře urostlý, tváří zajímavých — když by se byla barva ze žalářního puchu setřela; ústa byla pěkně rozštípena, oči uměly podivné hry vyvádět: brzo se kroutily jako v hluboké pokoře, brzo laškovaly jako hraví holoubci.

Advokát si ho pozorně prohlížel.

„My jsme tedy Ludvík Schwarz?“ zeptal se ho konečně. „Co hodláme nyní počít?“

„To se dovím bezpochyby od milostpána,“ řekl mladík neohroženě.

„Tak, tak! — ale co, kdyby se to ode mne nedověděl? Jak potom?“

„Svět je veliký; někde nějaká cestka pro mne zbyde — a kdybych se měl trním protloukat.“

„A což kdyby byla tuze příkrá — nebo skluzká, a ona se nám zase noha smekla? — he?“

„Tedy upadnu na nejvejš tam, kde se dobře vede a odkud právě přicházím. K vůli rozmanitosti to také neškodí.“

„Bene, bene!“ kýval advokát hlavou. „On se mi zdá být moudrý chlapíček, a takovým rád pomáhám. — Neměl by dobré, řádné živobytí předce raději nežli to protloukání-se trním a roštím?“

„Inu — proč pak ne?“ usmál se káranec. „Zvláště je-li s tím také kousek veselosti spojeno.“

„Veselosti dost; tu si můžeme sami plnou měrou připravit. — Umíme číst a psát?“

„Já měl jednou tu hloupou myšlénku, že jsem několik směnek podepsal, a živá duše nebyla by nic poznala, kdybych se nebyl sám rozpustile prozradil.“

„Ah tak, tak!“ ušklebil se Jelínek *senior*, mnul si hubené ruce, přešel několikráte po prstech přes pokoj a zastavil se konečně zase před samým mladíkem. — „Dovedeme být vlastencem?“

Ludvík Schwarz vyvalil oči, potom na krok ucouvnul a dal se konečně do smíchu. — „Co je to, pane doktore?“

„Neznáš ta zvířata? — Nu, však já tě navedu a oblomím, máš-li smysly pohromadě.“

„Jen jestli to není nic hloupého? — pak bych se tím nerad zabýval. Člověk tratí renomé.“

„No, kus bláznovství to je — ale nám to způsobí mnoho vyražení. Především se musíš dát překřtit. Ludvík Schwarz — to by nám překáželo. Z toho musí být nějaký Vojtěch nebo Jan, k tomu za přídavek nějaký Jaroslav nebo Babihněv, a ze Schwarze uděláme Černého. Tak budeš mít už alespoň *kus* larvy vlastenecké.“

„Ah, teď milostpánu rozumím!“ dal se káranec do smíchu. „Milostpán chce ze mne vysoustružit takového blázna, jako jsou ti, kteří se té češtiny ujímají? Slyšel jsem o nich, slyšel. Ale k čemu to?“

„Co se na to ptáme? — Ve světě jsme nahnilý kůl, a my chceme z něho pěkný zdravý strůmek udělat. To má panáček na výběr. My ho opatříme jídlem, pitím, obydlím — vší tělesnou potřebou; ale on bude za to nástrojem v rukou našich.“

Mladík se malou chvílku rozmýšlel, potom slíbil věrně dle vůle advokátovy se zachovati, a za čtyry neděle jel překřtěný Ludvík Schwarz v interesantní osobě nově ukovaného vlastence Jana Branislava Černého z Pražské brány zrovna do městečka, kdežto Jelínek *junior* učitelem byl.

Objevení-se mladého šviháka v osadě, kde soused o sousedu ví, kolik hrachů do hrnku dává, a každá matka ouplný rejstřík všech možných nápadníků pro svou dceru drží — tam bývá takové objevení jako ohnivá kometa. Okamžitě padne z ní paprslek do každého domu a způsobí rozmanité povídky.

Jan Branislav Černý vydával se za pocestného statkáře kdesi z Krakonošovy zahrady, jemužto se okolí městečka nad míru zalíbilo,

a za čtyřiadvacet hodin byl známý se všemi honoracemi — tedy ovšem také s učitelem Jelínkem, jemužto se arci hned jako vlastenec a horlivý ctitel všeho národního snažení prezentoval.

Bláhový Jelínek byl radostí celý bez sebe. V městečku oral již tolik let pořád neúrodnou půdu — a jestli z ní časem něco vystřelilo, bylo to jen chmýří, někdy nějaké polní kvítečko, které zase hned uvadlo. A tuhle se mu objevila najednou skvostná růže, vybujnělá ze země vlastenecké, zavlažovaná rosou vlasteneckou — ubohý dobrák plesal rozkoší, i zotvíral brány srdce a domu svého. Tu našel konečně duši, s kterou mohl promluviti, před kterouž mohl prsa svá odhaliti a mnoholetý sklad svých myšlének rozprostříti!

Z brusu nový vlastenec mluvil s ním o počátcích Puchmajera, o Hněvkovském a o bratřích Nejedlých; pak vzal do prádla Českého Hlasatele — vůbec byl se pan Černý své rolli jak náleží přiučil, neboť tehdáž nebylo ještě hlavy jako korec veliké potřebí, chtěl-li si do ní člověk o českých záležitostech všecko vštípit, a beránek, jako byl Filip, nechal se snadno na porážku vést.

A jakž plesal ubožák — — jenom se mu nikdo nediv, a raděj se hodně hluboko do tehdej-

ších smutných časů a do stavu osamělého vlastence zamysli; co ho nyní potkalo, mohlo se mu státi, i kdyby byl cvikanější býval, nežli tak dobrá, poctivá, lehkověrná, snadno chytlavá česká duše kdy býti mohla; — jak zaplesal ubožák, když pozoroval, že se mladý vlastenec přítulně k jeho Jaroslavě má! Z toho mu zrůstala nejkrásnější naděje. Tuť měl najednou, co si dávno přál; tu měl ženicha, že lepšího už ani dostat nemohl. A když mu konečně pan Černý i v skutku vyznal, že Jaroslavu miluje, a když i tato oči klopíc něco podobného šeptala: tuť zavejsknul jako dítě a dal jim s uplakanýma očima své nejlepší požehnání.

Neptal se, nezpytoval dlouho, jako obyčejní prozaičtí otcové dělávají, může-li ženich dceru jeho i pořádně uživit; vždyť byl statkář (jak povídal) a vlastenec: tedy nesměl o něm pochybovat, tomu mohl svou blaženost svěřit.

A Jaroslava? — Ty milý Bože, to bylo nevinné, nezkušené stvoření, a pan Černý byl hezký muž a uměl hubou i očima mluvit, že by se bylo dívčí srdéčko rub na rub obrátilo. Ta mu věřila z celé duše.

Ženich se vytasil nyní se svatební smlouvou, kterouž měl z vypraktikovaných rukou svého nového tvůrce a pána, paragrafisty Jelínka star-

šího, a Jelínek mladší podepsal ji beze všech okolků — a byl v pasti. Sám posud jen svého milého kantorství se drže, nesáhnul k vůli vlastnímu pohodlí ani na krejcar znamenitého dědictví, chtěje jím budoucí cestu jedinému dítěti svému pohodlně vystlati — a nyní je hodil do chřtánu šejdíři, kterýž ho mimo to ještě o dražší poklad, o samé dítě okradl.

* * *

Není-li pravda, to je veselá historie? Oh, ono to přijde ještě veseleji a rozkošněji. —

Když bylo po svatbě, kterouž arci tchán sám vystrojil — pan ženich se blýskal přitom jen posledními dvacetníky, které se byly ze skříně advokátovy do jeho kapsy přestěhovaly — klepalo třetí den na to, hezky zrána, něco na dveře. Filip, ještě jako v sladkém opojení, že se mu důležitý plán života tak pěkně povedl, zvolal veselým tónem své obyčejné: „Vejděte!“ a hned na to vyskytla se na prahu figura advokáta Jelínka — zlaté brejle, bílý šátek a jeho popelavý pláštík.

Filip nechtěl ani svým očím uvěřit — ale ovšem, poznati ho konečně musel, toho milého človíčka, kterýž byl tak mohutně mezi loukotí osudního kola jeho sáhl, že se zpříčilo a na

kantorství ho zaneslo. Nežli se ale zpamatoval, jak by měl uvítat člověka — toho jediného na té zemské kouli, ku kterému snad nějakou hořkost cítil — již ho onen předešel.

„Jsem tu dobře u pana Filipa Jelínka, pastora *minorum gentium loci?*“ ptal se paragraf, sladince hubu našpouliv.

„Aj, aj, pane Jakube Jelínku, jehožto další titul neznám,“ odpověděl Filip polo hořce, polo dobrosrdečně (neboť byl šťastný, a ve svém štěstí byl by celému světu nepřátel laskavou tvář okázal) — „navlíkla mi ta hromádka let, co jsme se neviděli, tak podivnou kukli, že nemůžeš druhorozeného syna otce svého poznat?“

„Já jdu vždy rád přímo a jistě, pane učiteli, a nemohu zbytečnými ceremoniemi drahý čas mařit,“ odpověděl Jakub. „Do syna otce mého mi teď nic není — proto ho zde také nehledám; mám toliko s tchánem jistého pana Černého co jednati.“

„Ten jsem já,“ řekl Filip, bolestně i nevrle se od něho odvrátiv. „Co se líbí?“

„Tak, tak — no těší mě, těší. Račme tedy dovolit!“ šklebil se paragraf, a odloživ čepici, hledal bez dalšího pobízení židli, na kterou pak hromádku svých kostí složil. — „*Iste dominus* Černý je také kus vlastence — jak doslýcháme.“

„Je celý, řádný vlastenec!“ odpověděl Filip trochu pohoršeně. „Chtěli bychme ho snad rodičům ze srdce vytrhnout?“

„Nestál by nám za kleště; také nám jeho vlastenectví nepřekáží.“

„Ku podivu! — a snad se u pana Jelínka ani nedovolil, aby směl vlastenčit?“

„I dovolil! Pan Jelínek, doktor veškerých práv a zemský advokát, o tom ví a těší se z toho,“ doložil paragrafista, brejle si pošoupnuv. „Tentýž Hromoslav nebo Pivomír, či jak se notnou porcí vtipné soli pokřtil, je obratný jonák, který se ve světě neztratí, a páně učitelova dceruška bude pro něho tak jako rozená — že ne? — nu a ženicha vlastence bude ona asi také těšit. Popadl si tučnou kost, kterouž bude moci hezky dlouho ohryzovat.“

„Jak to, pane doktore veškerých práv, myslíte?“ zamračil se Filip.

„Aj, což není bohatá nevěsta pro ženichovy zoubky hodná pochoutka? — a paní dcera má své tisíce, jak vidím,“ mluvil dále, a sáhnuv za ňadra vytáhl balík písemností a z těch pana Černého svatební smlouvu. — „Totě předce páně kantorovo mínění a písmo — jak?“ ptal se na to, kolkovaný a svědky potvrzený papír ze vzdálí mu okázav.

„Jak přichází tento papír do těchto rukou?“ divil se Filip.

„Z pouhé špekulace,“ ušklebil se Jakub. „Pan vlastenec Pivotluk — *respective* páně kantorův milý zeť, doslechl, že jsem kus pozorného juristy, a že je takovýto papír u mne v dobrých rukou.“

„On tedy pana doktora skutečně zná?“ divil se kantor ještě víc.

„Jakž by neznal? Či jsem to již neřekl? Mně se má vlastně poděkovat, že dostal tučnou nevěstu. Já mu o ní pověděl.“

„Ty?“ zkřikl dobrák a hrozným zděšením na tři kroky ucouvnul.

„Aj, aj! což je to něco tak hrozného, že se pan kantor leká, jakoby mu o krk běželo? Ano, já. Takové případy náležejí k mé praxi — anebo spíše k mým libůstkám. Dílem z uznalosti, dílem z chytrosti dal mi potom pan zeť tento papír, abych celou věc ku konci přivedl.“

Ale Filip ho už neslyšel. V uších — ano celým tělem a veškerou duší hučelo mu ještě bratrovo: „Já mu o ní pověděl!“ a nevýslovné jakési hlasy, děsivé tušení prorývaly hlubinu prsou jeho. Tu chvíli se mu zdálo, že z toho manželství — že z jeho nadějí nic dobrého býti nemůže, an všecko od bratra pocházelo. Od té chvíle — —

Ne, nemohu stav duše jeho až na tenké žilky malovat; nebudu každý záhyb toho měkkého, šlechetného srdce jako listy kratochvilné kroniky převracet a bolestné rány jeho zvědavým zrakům na odiv stavět — nemohu! jáť bych musel péro do své krve namočit a někdy bych třeba hodnou — kaňku udělal. Při takovém písmě nemůže člověk za ruku stát.

Zevrubné vylíčení ponechávám příštímu básníku dramatickému, který snad z toho všeho již jmenovanou veselou komedii urobiti chuť dostane. Já musím povídání své jednoduše ukončit.

Filip Jelínek upsal své dceři všechen po matce zděděný kapitál; co měl na hotovosti, hned ženichovi vysázel, co leželo na ourocích, muselo se arci teprva vypovídat. Bratr paragrafista si to všecko na ouřadě tak patrně vyjednal, utvrdil a pojistil, že mu ani halíř uklouznout nemohl.

Později teprva, když byli už mladí manželé dávno odjeli, dověděl se kantor, že ho měl šibal ve vlastenecké larvě za blázna, že ho oklamal a okradl. Sám pan bratr udělal si potěšení, že mu to jedovatými slovy oznámil, dokládaje, že takovým pošetilým a spolu nebezpečným třeštílkům, jako pan kantor býti ráčí, podobná lekce neškodí, a že by byl už jednou čas, aby se pan kantor na cestu moudrosti vypravil a příklad

z vlastního dítěte si vzal, kteréž prý o té celé hře vědělo a jakožto chytré, do světa se hodící děvče k napravení blázna otce obě ruce k ní propůjčilo.

To byla hluboká, ukrutná rána do prsou poctivého Čecha, a celé srdce jeho se zbortilo. I uzavřel je před zlým světem a stranil se lidí, jakoby za každým obličejem zrada číhala; ani ve škole se na duši nepodíval. Ty dny měly děti pravé posvícení. To bylo šeptání a breptání — učitel je ani neokřikl, buďto mu zaléhaly uši, anebo byl daleko — daleko v myšlénkách.

Při tom se však varoval někomu si postěžovat; vždyť by mu bylo při tom bývalo, jakoby musel svou největší hrdost na pranýř postavit a vlastenectví dát ukamenovat.

Po nějakém čase mu psala Jaroslava, a chtěla manžela svého omlouvat. Vyznalať sice podvod, kterýž byl *na něm i na ní* zpáchal, ale sváděla to všecko na strýce advokáta — a milovanému teď muži odpouštějíc, chtěla i otcovo odpuštění vyprosit. Ale otcovo srdce bylo zvráceno a slova její nenašla brány do něho.

„Ty jsi dítě Belialovo, ne moje“ — psal jí; „ty jsi ve spolku s ošemetníkem, kterýž podvrátil víru mou v člověčenstvo; podrž, čeho jsi dobyla, a nakrm se stříbrem peněz mých, ale po krvi

srdce mého se nikdy více neptej, to je šťáva jedovaté byliny.“

Od té chvíle nikdy více o své dceři neslyšel; později chtělo ho srdce bolestí a touhou sevřené arci někdy pohánět, aby se po ní poptával; byl by to ale musel učinit u bratra, a při té zpomínce bylo mu vždycky, jakoby na něho smrt sahala; tak zůstal beze vší vědomosti, ale podivno! — také se nikdo po ostatku věna jejího nehlásil. Jak je byli dlužníci složili, leželo posavád v rukou ouřadních.

Z druhé strany zahral si podivín osud ještě jednou velmi rozmarně s nešťastným kantorem a poslal mu nové dědictví z příbuzenstva nebožky ženy. Byla to divná příhoda, jakáž někdy i nejobyčejnější živobytí lahodně protkává. Ale peníze byly jako semeno všeho zlého, co milého Filipa za posledních časů potkalo.

Panu advokátu Jelínkovi převrátil se zase žlučí žaludek, i začal prohnaný paragrafista nové pletichy příst, a tenkráte z nich povstal hodně tlustý provaz. Že měl kantor o kolečko víc, to mumlali sousedé už dávno; teď se jim ale zdálo, že měl celé hodiny jaksi zmotané, a tu nebylo tedy těžko patrný důkaz naraficit, že je řečený Filip Jelínek už od kosti neschopný, aby hlavy domácích beránků ještě déle lineálem přiklepával,

ano slavný ouřad usnesl se dle důmyslně provedeného návodu pana doktora veškerých práv také na tom, že není ani mocen statku svého bez veřejného pohoršení spravovat, a protož byl dán s malým platem na odpočinutí a jmění jeho postavilo se pod kuratorství bratra advokáta.

To byla poslední rána na ubohou lebku poctivého Filipa; od té chvíle churavěl, malomyslněl a stal se pravým dětinou. Teď se na něm teprva vyplnilo, co mu byl bratr mermomocí již dříve před celým světem na krk pověsil. Teď nevycházel skoro ani z domu, a celé zaměstnání jeho záleželo v novém, posud nevídaném zpytování českého jazyka, a když na něho časem jasná chvíle přicházela, anebo když ho k radostnému napasení bratrského srdce jednou za čas pan advokát navštívil: tu ho vehnalo zoufanlivé hoře do mučírny, a v takovémto okamžení stalo se konečně jednou . . . . .

13.

Aliance starých nepřátel.

Právě asi tak dlouho, jako jsem tuto národní báchorku povídal, četl náš dřevonožka v kusech papírů, ježto před ním na starém, sprostém stole ležely.

Bylo to v příbytku tohoto toulavého umělce, našeho nového strýce — v malé, nízké jizbě, v dřevěném baráku, v blízké vesnici, kamž nás byl za tmy vespolek dovedl. Tenounká svíčka ve viklavém plechovém svícnu kmitala svým plamenným jazejčkem na stole; v krbu praskala suchá louč a podle něho stál hrnek vlažné vody s jakýmsi přídavkem; tou mě Bára nyní celého umývala.

Před tím byli jsme se ještě jednou najedli, neboť Bára sehnala k večeři, co jen vesnická hospoda, to mamidlo unavených poutníků, ze svých boků vysypat mohla — zahoustlé pivo, proležený sýr a půl bochníka samožitného chleba; mimo to našel strýc ve staré truhle i kus buchty s povidly.

Já se nechal tiše mýti a koukal na starého. Ten četl a četl; brzo vykřikoval podivením, brzo tloukl pěstí na stůl a klel, tu zas někoho litoval a bručel — slovem: abychme najednou věděli, co

jeho starou duší tak lomcovalo, povíme: že četl denní rozjímání a poznámky kantora Jelínka, ježto mu byly dnes ráno v lese před našima očima z ňader vypadly.

Ptáte se, jak se dostaly dřevonožkovi do rukou? — My museli povídat, jak se nám celý den vedlo, a tuť byla příhoda s bláznivým kantorem — jak jsme ho jmenovali — věc velmi důležitá. Bára nás poslouchala, dala se do smíchu, plácla si suchou dlaní o dlaň, a pak z ní vylezlo, že, když za námi do lesa přišla, nešťastného kantora s obnaženým krkem, zesinalou tváří na zemi nalezla — a kolem plno papírů.

„Na počátku chtěla jsem ho nechat ležet, jak ležel,“ vypravovala svému novo-starému společníkovi. — „Nebyl to žádný žert; kdyby mě byl někdo při něm napadnul, mohlo se to smeknout, jako bych ho byla chtěla obrat — v takových pletkách jsem honěna. Smetla jsem tedy jen papíry, neboť by je byl beztoho vítr zanesl, a člověk neví, k čemu se někdy několik řádků hodí — a pak jsem chtěla dále za těmi škvrňaty; ale nohy mi jaksi vázly. Vrazilo se mi do nich kus outrpnosti s ubožákem, kteréhož, jak se mi zdálo, trápil člověk, pro něhožto jsem sama nohy na ramena vzít musela, chtěla-li jsem mrzutostem uklouznout. Pak mi padla na srdce jeho včerejší

večeře; — i odhodlala jsem se, že něco pro něho učiním. Začnu ho tedy třít — trochu kapek mívám vždycky při sobě, a někomu žilou pustit je mi hračka — slovem: šťastně mi otevřel oči. Byl ale jako u vidění a nevěděl, co se to s ním bylo stalo. Já mu to arci nemohla pověděti — kdož by si byl pomyslil, že s ním ta naše koťata takovou operací měla! — a řekla jsem mu jen, jak jsem ho nalezla. On se zamlčel a sklopil hlavu. Mne neznal a já se neprozradila. Potom si začal na sobě oblek pořádat a šátek zavazovat. Já koukala, jak se mu ruce třásly. Na to mi stiskl ruku a šel. Já také. — Každý jinou stranou. Ale po několika kročejích se obrátím; nešťastný copánek si klekal za křoví a spínal ruce. Modlil se — to jsem i z dálky poznala, a zastavila se na tak dlouho, až zase povstal a tiše do městečka se navracel.“

„A kam jsi dala jeho papíry?“ ptal se flašinetlář nemálo zvědavě.

„Ty mám tuhle,“ řekla stará, z ňader je na stůl kladouc. „Můžeš do nich trochu nahlídnout; já strčím zatím tohle kotě v kalhotech do jiné kůže.“

Pak začala se mne Mouřenína svlíkat a dřevonožka se pustil do čtení. Nemohlť arci listy jako jednou šňůrou přehlídnout, protože byly, vyjímaje některé malé sešitky, přeházeny: předc ale

poznal tuze dobře, o čem se tu jedná. A čím déle četl, tím dychtivěji se do toho zakusoval. Konečně tím ale hodil na stůl a vyskočil se židle.

„Ne, to aby všichni čerti vydrželi!“ zvolal všechen rozpálen a začal se točit po světnici. „To je prazlořečené darebáctví! A ten ubožák — to milé jehně — je-li jen polovička pravda, co tu napsal — a jakž by nebylo! vždyť je na každé literře krev a slzu vidět — tedy zasluhuje ten jeho pan bratr, aby ho koňmi roztrhali, do kola vpletli a upálili! A já starý osel! Já se toulám po světě, hnízdím se dlouhý čas tak blízko něho, snad jsem i někdy za jeho dveřmi svou kočičí muziku dělal — a nevím, neptám se — — ale arci, jak pak by mně mohlo napadnout, po tolika letech a takhle —“

„Ale člověče!“ skočila mu do toho Bára, když byla jeho naříkání už dost dlouho s podivením poslouchala — „co pak se ti stalo? Tyť sebou vrtíš jako v noci na Filipa Jakuba!“

„Ano — Filipa a Jakuba!“ volal zase dřevonožka — „vrtím sebou, protože se mi celý nový svět udělal, a protože si přeju, abych mohl ten starý spráskat. Pojď sem, rachotino — kluka nech, však on ještě zbělí — a poslechni, že ti odpouštím, cokoliv jsi mi učinila anebo ještě učiníš. No, není to kus nového světa?“

„Já ti ještě nerozumím," řekla Bára, převlíkání Mouřenína právě dokonávajíc; načež já se i hned k Petronce přitočil, kteráž tu zatím na rozložené slámě, naší dnešní posteli, seděla a na všecko bedlivý pozor dávala.

„Pro tyhle papíry ti odpouštím — rozumíš?" odpovídal Blažek. „Je to rozkošná historie o bratrské lásce, a já v ní nalezl také kus vlastního života; teď ale bohdá k ní jiný konec napíšu — anebo nestálo celé mé živobytí za špetku tabáku. Poslouchej."

A na to jí začal — pokud se mu to z roztroušených listů kantorových dělat dalo — vykládat o bratřích Jelíncích, o jich dětinství, o studiích, o pozdějším životě, až se dostal k vlastenci ženichu.

„Kdo ten dareba vlastně byl, nemohl jsem dosaváde nalezt; ale tolik by mohl z každého řádku i slepý poznat, že se advokátovým návodem a přispěním k němu pod cizím jmenem vkradl, a jestli mě všecko nemýlí, byl to tentýž Schwarz, kteréhož tu ošizený otec tak proklíná — —"

„Kdo že?" zvolala Bára, s celou duší poslouchajíc, i vypoulila oči a ustrnutím nemohla bezzubé dásně zavřít.

„Nějaký Ludvík Schwarz — tak se přiznává alespoň dcera" — dokládal stařec, nad jejím

ustrnutím se pozastaviv. „Ale u všech rohatých! — neříkali také *tobě* jedenkráte Schwarzová?"

„Říkali, říkali!" zvolala stará, a skočila od stolu a semotam chodíc mumlala: „Ludvík Schwarz a ten Pražský paragrafista — ano, tak mi to žaloval — pod cizím jmenem — něco o češtině — žádné pochybnosti — on to byl."

„Kdo?" divil se nyní stařec, a podepřev si hubu o dlaň, upřel zrak na ústa její.

Bára se před ním zastavila.

„Blažku!" řekla k němu — „já ti něco povím, ale nesval se pod stůl a také se na mne nesataň. Mně jde beztoho stará mozkovice kolem a pod žebry začíná mě cosi šimrat a cosi mi šumět, jakoby to byla pohádka o věčném řízení. — Ten Ludvík Schwarz byl můj kluk."

„Co že?"

„Můj vlastní kluk — tak dobře vychovaný, jak jen matka mého druhu své dítě vychovat může. I držel se u mne až k dospělejším letům, a musím říci, že mi byl při živnosti hezky k ruce."

„A jeho tatík?"

„Kdož pak bude nyní na takové zbytečnosti myslit! Nemáš dost na tom, že jsi přišel klukovi na stopu, který se po mně Schwarz jmenoval?

Jak povídám — dlouho jsme se hezky snášeli, až jsme se jednou trochu ostřeji nepohodli, a on mi zaběhl do světa — že se na svou ruku protluče. O to bylo arci hej! — já ho také nechala; že se neztratí, to jsem věděla. Za jedno byl kluk k světu podobný — a pak jsem ho dobře obrousila. Neměla jsem tedy o něho strach. Já držela tenkrát malý obchod se sklem, a když to někdy vázlo, hrála jsem na pannu a růži. Asi tři léta na to slyším, že si můj Ludvíček jaksi nohu podvrtnul a do chládku spadl, potom zase, že se mu vede dobře, že se vylízal, a poněvadž se mi po něm také trochu stýskalo, neboť jsem měla kluka ráda: tedy jsem se konečně odhodlala, že se po něm ohlídnu. Po nějakém čase našla jsem ho v Praze — ale sotva že jsem ho poznala. Byl celý sešlý, zedřený, jaksi ztrápený; mně pukalo srdce. Bídně se protloukal; dohazoval, donášel, třel nouzi, a k tomu ke všemu měl ženu a dvě děti na krku. Co mě ale nejvíc bolelo — že se na mne ani nezasmál, ba že se mě skoro štítil. Ale já se ho nespustila, a on mě musel uvést do svého hospodářství. Na mou duši, starý brachu! ty jsi na knížecím zámku proti mému synovi; holé stěny, prázdná podlaha a k tomu na bídné slámě nemocná žena a dvě hladové děti. Já měla peníze; on se jich

ale hrozil, jakoby byly prašivé; jenom když se na svou sklíčenou ženu podíval, dychtivě po nich sáhnul.

Obětuj, matko, obětuj! zvolal přitom; bude to obět za tvé hříchy. Totoť je anděl, kterýž mě na cestu spravedlivosti obrátil, ačkoli sám při tom zahynul!

Já mu nerozuměla a nemohla z něho dostat, kde tu osobu sebral. Ona sama také nemluvila; dílem byla dlouhou nemocí tak sesláblá, že ji mluvení obtěžovalo; dílem jí leželo něco na srdci nebo na svědomí — a to jí také mluvit bránilo. Ale tolik jsem předce pozorovala, že as bývala hezká i řádná holka, a že se jmenovala Jaroslava —“

„No, tu to máme!“ zvolal dřevonožka, jenž tak horlivě poslouchal, jakoby se to spasení jeho duše bylo týkalo; „dcera Jelínkova se také tak jmenovala — tu to stojí nejméně stokrát! Žádná tedy pochybnost! jenom už povídej.“

„Já se ničeho nedomakala. Jenom třetího dne — byly jsme samy dvě doma, děti jednou zase nasyceny spaly a Ludvík odešel po svých šmejdech — tu se mi zdálo, jakoby mi nemocná něco svěřit chtěla. Já jí domlouvám, hezky se k ní nahnu, ona se zas trochu nazvedne — začne kdesi cosi o svých dětech, abych je neopouštěla

a jednou je k dědečkovi dovedla; — v tom ale padla zase nazpátek, začala strašlivě odkašlávat, potom polkla několikrát povětří, hekla a — bylo po ní. Já seděla vedle mrtvého těla.

Když přišel Ludvík domů, tu jsem měla teprv kříž. Dal se do řvaní a chtěl si hlavu o zeď rozrazit; já ho měla co zdržovat a chlácholit. Konečně se vrhnul na umrlou, a zůstal celý den a celou noc vedle ní sedět; ani se nehnul. Já se musela zatím o děti starat; jedno bylo asi roční, druhé dvouleté. Druhý den vstal, oblékl děti a šel s nima z domu. Dřív mi ale řekl, abych mu dala na snídaní; chtěl se rozkurážit, jak povídal. Teprva po poledni se navrátil, ale bez dětí. Tváře jeho byly palčivě zarděny, oči se mu leskly jako ze skla, a přitom se chechtal, až mi srdce trnulo. Byl napilý, to bylo patrno. Dobrou noc, anděle! začal na to k umrlé mluvit, a šťastnou cestu! Uchystej mi zatím pěkné místečko, neboť doufám, že se shledáme, až se docela očistím.

Já ho chtěla přivest na jiné myšlénky, on mě ale popadl divoce za ruku a škubnul mnou až k samé mrtvole. — Co tu koukáš, moudrá sovo, kde tahle světice leží? osopil se na mne. Podívej se na ni. Ona mohla být živa v zemské rozkoši, kdyby nebylo tvého daremného syna —

kdyby nebylo této zatracené ruky bývalo! — (to myslil ubohý svou pravici) — já ji okradl, já jí zavřel bránu otcovského srdce; ale poklad vlastní lásky její byl tak veliký, že mě celého zatopil a mou duši novým životem naplnil. Oči moje otevřely se paprskem její milosti a srdce moje očistilo se pramenem její neskončené trpělivosti. Já složil velikou přísahu do rukou jejích, že se odřeknu chytrosti tohoto světa, že nesáhnu po statku otce jejího, kteréhož jsem oukladně dobyl; ona pak se uvolila, že bude se mnou trpět, aby spadla vina s hlavy mé. Ale Bůh mě porazil ve hněvu svém a tebe vysvobodil z tohoto bídného oudolí. — A po těch slovech uvrhnul se opět na umrlou a začal strašlivě naříkat.

Mně bylo přitom, jakobych ležela na nožích. I chtěla jsem tedy smysly jeho na jiné věci obrátit a ptám se ho, kde nechal děti. — Co se ptáš *ty* po nich? vyskočil a obořil se na mne. Chtěla bysi z nich nástroje k svým hříchům udělat? Neptej se po nich; ty nejsou tvoje — ty jsou moje a *její* — slyšíš? — její jsou! — Pak se obrátil zas k umrlé: Neměj o ně starost, ubohá ženo! ty jsou dobře zaopatřeny; já je dovedl k *němu* a sáhl jsem mu do duše. Počíhal jsem si na něho, když byl sám ve své hříšné dílně — on se ulekl mé návštěvy. Já po-

stavil děti na zem, spustil zámek a stoupnul si potom před toho proklatého paragrafistu. — Co prej chci? — Tvou duši anebo štěstí svých děti. Matka jim umřela — tedy budeš *ty* o ně pečovat. Já se odřekl peněz tvým návodem zasloužených — to víš a dosti pelyňku jsi proto sežral — a půjdu teď, abych učinil pokání za vinu svou. Ty budeš zatím o mé děti pečovat. — Pozbyl jsi, člověče, rozumu? on tu na mne; ale já zas: Teprva ho pozbudu, budeš-li se zpouzet, a touto rukou tě uškrtím. — Chlap chtěl ke dveřím, ale já ho chytil za krk, že zůstal hned jako chrpa. — Ani z místa! jsem zoufající tygr — jsem rozdrážděný ďábel u svého mistra. Ty se budeš o mé děti starat — slyšíš? pořádně starat. Já musím nyní do světa, abych se očistil v tísni života. Až se vrátím, budu své děti od tebe požadovat. Mysli na to s hrůzou a zbledni, kdykoli by ti napadlo, že neuděláš, co od tebe žádám! — Ha, ha! jak tu stála proklatá, hněvem a strachem scvrklá duše — a k tomu ke všemu — ha ha ha! musela si sednout a dát mi kus papíru, že mé děti dostala — oh! já vím, že jsem jednal s pekelným chytrákem — ha, ha ha!“ —

Bára stála při celém svém povídání u prostřed jizby a křičela, pitvořila se při tom tak podivně, že nám až jakousi ouzkostí srdce klepalo. Teď

se ale zdálo, jakoby jí byl dech došel, i zamlčela se, sklopila hlavu a svěsila ruce.

„Nu, a co se dělo potom?“ ptal se dřevonožka po malé přestávce.

„Nešťastný kluk hodil se potom ještě jednou na mrtvé tělo, jektal cosi jako modlitbu — pak vyběhl ven. Nechal mě u mrtvé samotnou — a já ho od té chvíle neviděla,“ řekla stará polotemně, hodila sebou na slámu a skrčila se, tváře na kolenou ukrývajíc, jakož dělávala, když ji něco hryzlo.

„Z toho ze všeho je patrno,“ začal dřevonožka po nějaké chvíli rozkládat — „že je lidský život divná pletenice z rozmanité příze, a láska že se tím proplítá jako zlatá nit. Dcera toho samého člověka, kteréhož tvůj kluk ošidil a ty dnes ráno zkřísila, zamilovala si toho šejdíře konečně tak, že ho na pravou cestu přivedla. Přitom chtěli alespoň trochu napravit, co bylo zkaženo, odřekli se tedy věna a protloukali se životem na vlastní ruce. Dále je patrno, že jsou děti tvého syna vnoučata kantora Jelínka, a že mají roztomilého strejčka. Jen kdybychme už věděli, co s nimi udělal? Ale hrome! co mi to zatřáslo mozkem? Ty malý syslíku — Tondo! nepovídal jsi, že dostává tvoje matka peníze — — poslyš, stará! Což aby to bylo s touto historií nějak spleteno?“

„Myslíš, blázne, že mám mozek ze řepy, aby mi to nenapadlo?“ pozvedla stará k němu hlavu.

„Ale kluk mluví o matce a o tatíkovi!“

„Hlouposti! Moje Petronka musela také o bábě mluvit — a předce sám Bůh ví, kde její bába hnije. — Ale včera jsem to měla všecko vědět!“ zvolala opět Bára najednou a hněvem zajiskřily se jí oči — „když mi ten vyzáblý paragrafista do rukou přišel! Já bych se mu byla zavěsila do týla, že by ho byla choutka přešla poctivé lidi strašit a z teplého hnízda vyhánět.“

„Mlč, stará — mlč!“ prohodil dřevonožka. „Co se stalo, muselo se stát — tak je to dobře, a všecko najde svého konce. Však ona nám ta advokátská liška neuklouzne a my se ji dostaneme na kobylku.“

14.

Vida, vida! — moje škoda začíná se ztrácet.

Ah! — ten se vyfik'! Kdo pak? — Náš včerejší strýc dřevonožka Blažek.

Druhého dne časně ráno, sotva začaly vlaštovky na slaměné střeše šveholit, vězel už v čistém modravém kabátě vysloužilců, v ruce liskovku.

„Cože? Tys byl desátníkem?“ divila se Bára, soudruha mladších let si prohlížejíc.

„Nu, což je to tak velké zvíře, aby ho člověk nezmohl?“ usmál se Blažek. „Kdyby nebylo tyhle kmotry bývalo (při tom uhodil na dřevěnou nohu), bylby se snad zlatý třapec na mém boku houpal; ale kdož ví, zdaž by s ním moje veselá mysl nebyla uletěla. Dobřeť je to, jak to je. Tak je celý svět mým revírem.“

Sotva se počalo rozednívat, byli jsme už na cestě do městečka, odkud jsme včera asi tou samou dobou upláchli. Šli jsme hezky zostra; zvláště pod náma — totiž pode mnou a Petronkou — nohy jen jen tancovaly, neboť ze včerej-

ších rozprávek — (kdyby se byli staří nadáli, že se *mne* ku konci tak dotknou, snad by je nebyli před námi ani vedli) — z těch rozprávek tedy vysvítalo, že se bude dnes hra vyvádět, při kteréž také nějakou rolli ulovím.

Blažek tu znal každou pěšinku, a tak jsme se octnuli v městečku, sotva že se tam po ulicích první ranní život hýbat začal. — Blažek neměl už ani stání. Na zdařbůh ptal se hned první osoby, kterou jsme potkali, kde učitel Jelínek zůstává.

„Ten?“ podivila se ženská, s nůší na zádech po polní práci jdouc. „To se dejte tamhle nahoru, do té uličky — tam vám k němu každé dítě okáže; jestli ho už neodvezli.“

„Kam pak?“

„I do Prahy — do toho domu, kam blázny zavírají,“ doložila žena a šla svou cestou.

Starému Blažkovi spadla leknutím brada.

„To je dozajista zas nějaký zlořečený kousek od pana advokáta!“ zvolal potom a zaťal pěsti. „Ale já mu ten jeho koncept přejedu, že nebude vědět, kam hlavu strčit.“ — Potom se obrátil k Báře. „Ty stará! je-li pravda, co ta osoba kvákala, tedy to s naším přítelem už zle vypadá, sice by chytrý advokát nedával tak na jevo, že ho chce dát mezi blázny zavřít. To

musí být už své věci tuze jist. Možná ale také, že se jenom na své nestydaté pletichy spolehá, a že by se dala celá věc převrátit, kdybychme kantora do rukou dostali. Víš-li co? Ty máš koně — podívej se, co dělají. Jsou-li v prezoně, hleď, abysi jiné opatřila; já musím Filipa odtud odvest — ať si ho pak ode mne kleštěmi trhají.“

Stará nás vyprovodila až k Filipovu domku; tam si prohlídla okolí a cestu, a odešla do hospody, kde jsme včera Makotrusa i s kabinetem v pasti nechali.

Na předsíni zastihli jsme učitelovu starou služku, mnoholetou svědkyni jeho utrpení. Ta se Blažka jaksi lekla, nemohouc se nadít, že by příchod člověka ve vojenském kabátě něco dobrého znamenal. Když ji ale upokojil, žalovala mu, jaké pronásledování starý pán trpí, a že je předc nevinný jako beránek — ano že je od včerejška docela jiný, nežli poslední léta býval, že považlivě rozpráví — jen že je smutný. —

A v skutku byla včerejší událost celou jeho bytost zvrátila. — Když jsme vešli do světničky, seděl u okna a hleděl do zahrádky. Náš Blažek ho pozdravil, on vstal, a teď stáli oba staří hezkou chvíli naproti sobě a mlčeli.

„Filipe!“ začal konečně starý voják tichým hlasem — „nemáš ve své paměti místečka, kde

bysi mou podobu nalezl? Já arci trochu sešel; bouřlivý život hodil na mne starší larvu, nežli jaká mi snad v skutku náleží; ale srdce mé ještě nesestárlo a to zůstalo, jak bylo, když jsme spolu v Praze do preparandy chodili. Jelínku! což pak ještě svého Blažka, toho veselého blázna, neznáš?“

Překvapený stařec poslouchal s celou duší — nyní sebou trhnul a radostí se třesa zkřikl: „O můj Václave!“ — a padl dřevonožkovi okolo krku. Tak se drželi oba staří dlouhou chvíli a hlasitě plakali.

„My jsme zplesnivěli, viď, Filipe? — ty sice ne tak jako já — ty vypadáš o dvacet let mladší“ — řekl konečně Blažek — „ale to je všecko jenom povrchu — jenom na kůře, jádra se nic nedotklo. Co *tebe* za ten dlouhý čas potkalo, to už vím, bratře! a doufám, že se veselého konce dočkáme. O sobě nebudu teď mluvit; můj celý život leží v tomto kabátě, v této liskovce, v dřevěné noze a v roztlučeném flašinetlu. O tom později. Teď si musíme o tvém bratru pověděti.“

„Mluv o mých hříších,“ řekl Filip mírně — „ale o tom člověku se nezmiňuj.“

„Neměj strachu, já tě nebudu sužovat; jen to bych rád věděl, zdali ho zde ještě napadnu?“

„Mně se zdá; neboť jak jsem včera doslechl, chce mi poslední bratrskou lásku prokázat a dát mě — do blázince. Proto se tu ještě zdržuje, aby všecko do pořádku uvedl.“

„A ty se můžeš přitom usmívat? Ty to můžeš snášet?“

„A což mám nyní, v pětapadesátém roce ještě počít? — *Tam* nebude hůř, nežli mezi moudrými lidmi; tam snad pokojně umru. Beztoho mě na tento svět už nic nepoutá.“

„Tak?“ zvolal Blažek. „Já tedy nejsem nic? — a to ještě o jiných věcech ani nemluvím! A moje děti tuhle — ty nejsou také nic?“

„Tys arci mnoho — tys jako nově nalezené zahřívadlo života mého,“ řekl starý přítel a tiskl mu ruku — „tebe jsem měl mít po boku, a střely nepřátel nebyly by našly cestu k srdci mému; — a tohle jsou tvé děti?“ doložil a opřel o nás oči své.

„Teď jsou moje,“ řekl dřevonožka; „ale rád bych, abys jim také ty kousek srdce daroval. Myslím, že při nich oba zmládneme. Nu, pojďte sem, koťata — pojďte! Nezalízejte do kouta!“

A my přikročili až k samému kantoru. Tvář jeho byla tak laskavá, a ty malé černé oči hrály mu v nich tak tichou radostí, jako když jsem ho poprvé v našem kabinetu spatřil — jen že se

mi zdál nyní mnohem starší a sešlejší; zato ale nebylo na něm památky po včerejším vyjevení, kdyžto nás krutěbolestnou zoufalostí v lese polekal — o ne! dnes to byla tichá, míruplná obloha, včera těžkým mrakem potažená a divými blesky rozoraná. Důvěrně hleděli jsme mu do očí.

On položil ruce na hlavy naše a bystře na nás hleděl. — „Hezounké děti“ — řekl přívětivě — „hezounké; ale jeť mi při tom, jakobych je byl už někde viděl.“

V tom přišla stará služka se zprávou, že se někdo po nás ptá. Byla to Bára, přicházející od Makotrusa.

Principál slavného kabinetu čekal včera dost dlouho i dost mrzutě, brzo-li se hrození včerejšího nezvaného hosta vyplní a slavný ouřad své drabanty vyšle; ale ještě se v pokoji nasnídal, potom i tiše poobědval — pan doktor veškerých práv buď na celou věc zapomněl anebo chtěl zdánlivé přátele bratrovy včera jenom zastrašit. Zato však odhodlal se sám Makotrus smělou ranou mrzutý svůj stav převrátit; šel na ouřad a dal si průvodní své papíry podepsat. I podepsali mu je bez okolků, a hospodský musel i se svým podomkem ouřední podpis rešpektovat a koně i s vozem z klatby pustit. Makotrus mohl nyní každou minutu odejet; že mu však odpole-

dne žbánek zachutnal, odhodlal se čekat, až dostane od staré společnice aviso.

Bára promluvila teď potají několik slov s Blažkem, a ten se přihoupal na to k učitelovi.

„Starý brachu!“ začal a chopil ho za ruku — „pomysli si, že jsme zas mladí hoši, a dělej, jako jsi tenkráte dělával — to jest, poslouchej kamaráda. To víš, ten ti radil vždycky dobře. Především seber všechny své papíry, pak vezmi kabát a čepici — neboť musíš na několik dní z domu. Tvoje stará tu dá zatím pozor.“

Staré dobrotisko se divilo i chtělo něco namítat.

„Nevěříš mi?“ pokračoval dřevonožka. „Či chceš mermomocí s tím darebákem, *salva venia* s panem bratrem se tahat, procesovat a teprva u doktorů a kněží atestace hledat? To bysi věru zasloužil — ale ne, nebudu se zlobit, a povídám ti krátce: ty musíš být na suchu, nežli se tu povodeň strhne — ačkoli budu všemožně hledět, abych ji obrátil a panu advokátovi na věky věkův stavidla zarazil. Prosím tě, poslechni a odejdi s touto dobrou ženou a s těmito dítkami; já přijdu za vámi co nevidět.“

Starý přítel nechal sebou vládnout. Dřevonožka promluvil ještě s Bárou, a ta nás vedla potom přes malou zahrádku nazad okolo městečka,

a za posledním stavením čekal na nás Makotrus. Tam jsme sedli na vůz a jeli tou samou cestou, kudy jsme byli ráno pěšky přitáhli.

Byl roztomilý den; sluníčko se na obloze jenjen jiskřilo. My — totiž Petronka a já — byli veselí jako pravé děti. Historie se nám začínala líbit, i byli jsme žádostivi, jak vypadne. Starý Jelínek nevěděl, jak se do nenadálých poměrů hodit, a mlčel; pak se nás ptal, jak se jmenujem, a oddal se zas myšlénkám. Bára měla na kozlíku co Makotrusovi vykládat, a Turek — můj Turek prováděl veselé skoky podle vozu.

Asi za hodinu dorazili jsme k březovému háječku.

„Zde počkáme na přítele Blažka!“ řekla Bára, kteráž si byla dnes tu nejpřívětivější tvář nastrčila. — „Tu je milo pobyt, a dřevonožka se sem snadno dohoupá!“

I vypřáhla koně, a my se rozhostili pod lupenaton střechou na mechu. Nám dětem bylo tak volno, že nám srdce hopkovalo a nohy poskakovaly. Dováděli jsme, až se i dobrák učitel pousmál, ačkoli ještě mnoho nemluvil; Bára přivlekla z vozu chléb a uzeninu, kterouž byla v hospodě ulovila — neboť dnes byl pro nás jako svátek — a Makotrusova láhev musela to splachovat.

„Jezte a píte, milý příteli!“ pobízela Bára starého kantora, když se byli rozsedli — „a shoďte všechny trampoty. Nyněko jste mezi lidmi, kteří s vámi srdce rozdělí. Jen vesele!“

„Děkuji vám, přátelé!“ řekl stařec — „a věřím rád slovům vašim, neboť jsou neobyčejná hudba v uších mých; ale srdce moje ztuhlo v žalosti tak silně, že teď ještě neumí radosti se oddati.“

„Aj, co bylo, to bylo — a je to tam!“ odpovídala Bára. „Každý z nás měl svůj podíl hořkosti; ale lidská moudrost je musí umět osladit.“

„Pěkně řečeno, pěkně!“ kýval starý hlavou. „Byla jste, milá ženo, vždy tak moudrá? — Mně se zdá, že jsme spolu již jednou mluvili?“

„Mně se to také zdá — a přála bych si, abyste měl ve své paměti, anebo aspoň ve svém srdci nějaký kouteček, kde bych se mohla uhnízdit.“

„Já se vám musím přiznat, milá ženo — semnou se děly věci, jimiž pamět moje trochu seslábla, zvláště tyto poslední dny měl jsem zase divné nápady — nu, nesmíte se divit —“

„I vždyť já se nedivím! Kdo má takového bratra — — ale nechme toho a promluvme o ně-

čem jiném. Já vám nesu pozdravení od osoby, kterou jste už několik let neviděl.“

„*Já* neviděl několik let žádného — alespoň se nepamatuji —“

„Ale ta osoba měla vás v paměti a v srdci až do poslední chvíle — a litovala, čeho se, ač nerada, byla dopustila; neboť byla nevinná, a jenom váš bratr ji má na duši — tak jako jejího muže a vás samého.“

„Pro milý Bůh, ženo! o kom pak to mluvíte?“

„Což vám opravdu srdce nic neříká? — Neměl jste žádnou dceru?“

Stařec hluboce vzdychl a zakryl si tvář oběma dlaněma. A stará začala nyní obratnými slovy malovat, co byla v domácnosti syna svého shledala; mluvila o lítosti, o zbožném, poctivém, ale schudlém životě obou manželů, jak raději v nouzi břadli, nežli aby byli na nepravý statek sáhli — a jak ubohá Jaroslava v rukou jejích skonala s tou žádostí, aby nevinným dítkám jejím odpustil.

„Dítkám?“ opakoval stařec, a ruce mu sklesly a po tvářích bylo mu dva potůčky slzí vidět. — „Dítkám mé ubohé Jaroslavy? — a kde — kde jsou?“

„To zvíme, jak mile se náš dřevonožka přihoupá,“ řekla Bára. „Ten vyšel právě i stran těch věcí na zvědy.“

V tom se ozvala na blízké cestě veselá písnička z chraptivého hrdla, a za několik okamžení stál Blažek mezi břízami. Tvář jeho byla denním parnem do tmava zarděna a zářila vnitřní rozkoší.

„Hejsa, lidičky!“ volal, liskovkou v povětří švihaje. „Vystelte cestu k srdci samým kvítím, neboť přichází radost — velikánská radost! — Ah, dobře, že tu máte něco na zub; samým spěchem zapomněl jsem v městečku štací udělat. Dejte sem flašku! — tak! — to chladí! A nynčko, nežli přijde raport o mém pořízení, mluv ty, stará! — a pověz, kde si vzala tuhle berušku — tu svou Petronku? Je to ono škvrně, s nímžto jsi z Mirotic utíkala, když jsem ležel za plotem panské zahrady?“

„Nu“ — řekla Bára a ušpoulilá hubu — „teď není kdy k vejtočkám a oklikám, je-li pravda? Abych tedy pověděla, co a jak — já začala tenkráte kumpanii tuhle s naším principálem — mimochodem musím podotknout, že mu chtěli kabinet už prodat a že jsem ho musela vyplatit — “

„Ou, ou, stará feno!“ zahučel mezi to Makotrus. „Kam to běžíš s cesty? Vzácné vrchnosti ptají se na moudřejší věci.“

„Aby tě neubylo, panáčku z másla!“ zachechtala se Bára, a pak se obrátila zase k Blažkovi. — „Že byl náš kabinet trochu zedřený a délkou času nic lepšího na něm přirost nemohlo: musela jsem hledat novinku, kteráž by byla celému harampátí pomohla. I napadlo mi, abych z kusu obyčejného českého masa něco cizozemského vysoustružila. Dělali jsme produkce právě v městečku, jak povídáš. Já byla u panské zahradnice, proto že mi docházelo koření, bez něhož nikdy nebývám. Tam si hrálo na trávníku děvčátko sotva tříleté, a to se mi líbilo. Já se dám se zahradnicí do řeči, dobře jí koření zaplatím — a ptám se, má-li více dětí. Ona, že nemá, že není ani tohle její, že je má na vychování od starého pána, kterýž jí každý rok jistou sumu přináší. To byla právě voda na můj mlejn. Tady nezarmoutíš matku, pomyslím si — a druhý den byla holčice moje. Vylákala jsem ji ze zahrady — — no, no, bláhová! co vřeštíš?“ obrátila se nyní k Petronce, kteráž hořce plakat začala. — „Měla jsi se u mne zle? Mně se zdá, že líp nežli bysi byla u té zelinářky mívala; beztoho nebyla tvoje matka!“

⁂

„A kde tedy byla moje matka — kde ji najdu?“ zvolala Petronka bolestným hlasem.

„Tu již arci nenajdeš; ale já ti za to opatřím několik jiných srdcí, která tě budou tak jako matka milovat!“ zvolal Blažek a vzal Petronku do náruči. Potom začal vypravovat, jak se mu dělo u pana advokáta.

„Šťastně jsem ho zastíhl, když chtěl už na ouřad. Měl plné ruce papírů. Bezpochyby svoje šmejdy. Já řku, aby počkal — všecko bez okolků jako se sprostým pletichářem — že přicházím od Ludvíka Schwarze. Měli jste vidět, jak koukal! Chtěl se usmívat, chtěl upírat a hrozit; ale já hned: I vždyť se známe, ty jsi ten a já jsem ten! — a nyní jsem začal rozkládat o bratrovi, o dědictví, o dceři a o ženichu, pak o dětech a o dychtění po cizím statku. Potom začnu: Tys včera už také něco o blázníci prohodil, tak jsi ve svých daremnostech slepý; ale já ti povídám, abysi všeho nechal. Důkazy proti tobě mám v ruce, tvé vlastní psaní k bratrovi, psaní jeho dcery, vyřknutí svědků — všecko máme v rukou a dáme to advokátovi, jestli sám kuratorství nesložíš. Mimo to musíme vědět, kam jsi Schwarzovy děti dal. — On se ještě usmíval, ale pysky se mu třásly a modraly. Bezpochyby se ostýchal veřcjného škandálu, pak si snad zpomněl na

poslední rozmluvu se Schvarzem: obrátil tedy řeč, a když prý chce bratr mermomocí do zkázy, že ho nebude déle ostříhat, a děti že dal na vychovanou — chlapce jistému kramáři Kolínkovi, děvče panské zahradnici v Miroticích.“

Já při tom vykřikl, jako by mě byl u srdce bodnul, a zůstal jsem celý u vyjevení. Chlapec u kramáře Kolínka byl jsem já — děvče u panské zahradnice byla Petronka, tedy moje sestra!

Při scénách, ježto mezi námi všemi povstaly, když Blažek povídání svoje dokončil, pomahávají si novelisté tak, že řeknou: To nelze popsat — k tomu lidské péro nestačí — to ať si laskavý čtenář sám vymaluje. Já se tomu vždy smával, a sám přicházím nyní do stejného případu. Co mám o naší radosti pověděti?

Starý děd se smál a plakal, vinul nás k srdci, líbal nás a hleděl nám do očí, do tváří, aby v nich nějakou podobu nebožky matky vypátral. My s Petronkou se objímali a skákali radostí — teď nám nebyl na celém světě nikdo roveň. Stará Bára se točila jako na obrtlíku a křičela: „Nemůže být ze mne prorok? Neřekla jsem včera, že je Petronka dítě mého syna? moje krev? — A proto se mi u té zelinářky také tak líbila!“ — pak vyprošovala odpuštění pro svého nešťastného Ludvíka, a Blažek

volal: „Všem budiž odpuštěno — všem! Vždyť se modlíme: Jakož i my odpouštíme svým vinníkům!“ — a při tom točil čepicí. Makotrus práskal svou srnčí nožkou a Turek dělal kotrmelce. —

A můj otec? Ach, ten ubohý byl ten tam! Po tom nebylo žádné památky; ten činil snad ještě za pletichy mého pana strýce tuhé pokání. Bůh mu pomoz! — — Za matku jsme se pomodlili.

* * *

To je kus mého života — od prvopočátku mých nehod, až když se na mne štěstí poprvé usmálo. Nebe moje zatemnilo se od té chvíle sice ještě několikrát, a já bych mohl ze svých dospělejších let ještě strakatějších obrazů podati; já bych mohl ještě jiným způsobem okázati, jak se mi čeština všude mezi nohy pletla, jakož jsem i na počátku podotknul; ale dřív budu poslouchat, co mému posavadnímu povídání řeknete. Jestli jsem se zmýlil — tedy ovšem umlknu.

Slasti a strasti cestujícího Čecha.

(Psáno roku 1837.)

„Jakže? — Mermomocí? — Nikoliv; a kdybyste mě ubičovali, nechci o důvodech ani slyšeti! — A kdyby důvodů bylo jako ostružin, žádných byste předce ze mne nevynutili — žádných!“

Těmito slovy Shakespearova miláčka, starého, tlustého Honzíka Falstaffa, jsem se vám již již opříti chtěl, an jste na mne doráželi, abych povídal, co jsem na cestách svých zkusil.

Já ničeho nezkusil! — Nevěříte mi? Cesty moje podobaly se až dosaváde jen prvnímu vylítnutí mladého ptáčete; a což se při tom přihoditi může povídání hodného?

Či myslíte, že může? — I při prvním třepetání outlých peroutek může se ptáčeti přihoditi, co je potěší nebo zabolí? I při prvním zasednutí na keř mimo hnízdo může opeřenec očkem sotva otevřeným k slunci pohlédnouti a zobáčkem ještě zažloutlým nad kvítkami zacvrkati?

Nuže, tedy *může!* — I budu povídati, ale na vaše zodpovídání.

Konalit nedávno i *jiní* mezi námi cesty a to *další*, i snad k větší zábavě a s větším

prospěchem; a předc nám o nich nepověděli! — Proč? — Myslí, že by nás rozprávkou, a byť i krátkou a prostinkou nepotěšili? Či putovali se zavřenýma očima a zacpanýma ušima? Aneb chtěli jen sami těžiti a nás na ladě nechati? Čili kvítka, po lučinách dalekých natrhaná, teprv urovnávají a svazují, aby nás pak spanilou kytkou překvapili?

Nu, buď již jak buď! — My se vždy toho nejlepšího nadějeme. Snad že jen skrovného větérku — slabého dechnutí bylo potřebí, aby se již již doutnající jiskra v živý plápol zňala? — I bodejž by tedy všecka moje slova jen *jediným takovým dechnutím* se stala! — pak bych nebyl ani nadarmo cesty konal, ani na zdařbůh strasti a slasti svoje objevil.

Snídaně.

(Článek na přemýšlenou našim hostincům a krčmám dedikovaný.)

Měli jsme na začátku měsíce září 1836, slunce však pálilo parnem červencovým a k nesnešení vytápělo ulice Pražské. Těžko bylo mezi tou kamennou směsicí domů oddychovati, a to tím tížeji, an se pověst o asiatské vražednici — o nemilosrdné choleře roznášela.

I těšil jsem se na zejtřek, doufaje, že pod šírým nebem, ve vlnách čerstvého povětří se zotavím a okřeji. *Mělť jsem na čas Prahu opustiti.*

Jitro přišlo — ale jitro mlhavé. Ulice tonuly v dýmu a smrdutém výparu, v němžto se již hasnoucí lampy jako smutné pochodně vzdáleného pohřebního průvodu míhaly. Mrtvo bylo ještě po městě, kdo za denním chlebem přes práh nemusel, pečlivě se choval v uzavřeném obydlí.

Kam se děla moje krásná včerejší naděje? — Těsně musil jsem se v dostavníku krčiti; místa bylo sice v hojnosti, ale i chladného ranního větru nebylo na mále, a před tím neočekávaným soudruhem cesty své, letní oděv maje na těle, teskllivě jsem se v koutečku ukrýval.

Aj, to bude cesta veselá! — Ze šedých mraků sypal se drobný déšť jakoby nejhustějším sítem, a celá krajina kolem jakoby neprohledným závojem zastřena ležela. Venku, mimo vůz, nebylo na celý den velkého vyražení očekávati — a to mě nemálo bolelo. Ušlať mi malba krásného i nekrásného vůkolí, a jakýžto ouplný obraz poutí svých měl jsem pak podati, nemaje kde bych osoby své sestavil? — Avšak vždyť jsem nevyjel, abych pouhé krajiny ohledal, abych živá města proběhl a mrtvé zříceniny prolezl! — *Lid, lid*

jest heslo moje, a při vyobrazení jeho se mi snad odpustí, bude-li někde vůkol něho slabší stafáže. Musímeť si již nějak pomoci.

Z venku obrátíme pozornost svou do vnitřku vozu. Avšak tuť musím opět něco z ničehož tvořiti, jakoby se bylo všecko proti mně zpiklo, aby se mi předmětu k cestopisu nedostávalo!

Jediný vedle mne seděl pocestný, a slova jsem od něho ještě neslyšel, tvář jeho ještě ani nezahlídl. V plášť až pod nos ukrytý vedle mne v druhém koutě spočíval.

Začalo se rozbřeskovati. — Slabý úsvit objasniv stěny drkotajícího dostavníku, objevil mi poněkud i tvář mého soucestovatele. Byl to mladík tvářnosti velmi půvabné, ačkoli ubledlé, ba jako zmrtvělé.

Patrnoť se na ní mnohé i těžké utrpení jevilo, výrazu jí dodávajíc mužnějšího, nežli jeho věk byl. I nemohlť jsem bez upřímného soucitu chvilkami na ty bledé tváře a modré oči, jakož i na pěkné, malé rty pohlédnouti, jež hustá snědá vousiska zatemňovala.

Plášť jeho byl ze sukna velmi pěkného, a na hlavě měl polskou čepici s těžkým stříbrným třapcem a sobolovým okrajem.

Mrzelo mě, že jsme oba až posud jako němí vedle sebe seděli; i mrzelo mě to tím více, že

jsem sám jak do řeči se dáti nevěděl. Onť, jakoby se v duchu po dalekých krajinách toulal, oči neodvráceně v protější kout dostavníku upíraje, mne si ani nevšímal.

Na rozprávku o *povětrnosti* již mnoho vtipných šípů se vystřílelo, i dosavad slova *„dnes máme hezký den“* za terč ousměchu slouží. Avšak děje se jim křivda — těm slovům nevinným, a často přitom sám takový vtipálek zbraň jenom na sebe brousívá.

Povětrnost jest jako sám sebou se nahazující začátek — v přírodě ležící příčina vší rozmluvy v besedách i na cestách, a toliko *na tom* záleží, jak se jí užije. — „Jak se máme?“ ovšem na místě prvním stává; ale hned po této otázce slyšel jsem již muže dosti rozumně dokládati: „Dnes máme pěkný den!“ a několik těchto slov nepatrných vidělo se mi pak bráti na sebe podobu zrna horčičného, zrůstajícího v keř veliký, na nějžto i nebeské ptactvo se slítává.

„Dnes nás nebe trpělivými býti naučí!“ prohodil jsem tedy konečně soudruhu mlčícímu, oknem okázav na krajinu deštěm zataženou. „Dnes nám bude mrzutou zkoušku přestáti.“

Soudruh můj poněkud hlavu nadzdvihnul. Zdáloť se, jakoby z hlubokého snění vytržen, teprv se zpamatovati musil, že k němu kdo promluvil.

„Nebe nás od početí až do skonání zkouší,“ řekl pak na to hlasem tichým a líbezným.

„Ale je to věc zpropadeně nemilá, že nám aspoň toho dne ferie nedává, když se na ně z celého srdce těšíme,“ usmál jsem se, hodně již promrzlý ještě tužeji do kouta se tiskna. „Takového dneška jsem se včera nenadál!“

„Člověk nemá se na nic těšiti,“ odpověděl mi soudruh můj opět velmi krátce; ale mě zamrzela jeho filosofie. V teplém plášti zahalený také bych ji byl dovedl, avšak s tělem překřehlým podlehal jsem více lačnému žaludku, než mudrujícímu rozumu, a nemohl jsem ani tak nad sebou zvítěziti, abych se byl aspoň *na snídani* netěšil.

Jsoutě věru v životě lidském okamžení, kdež dobrá snídaně myšlénkou nejutěšenější bývá; a takové okamžení přepadlo mne, když jsme se ke *Středoklukům* blížili. Tamť se na cestě do Karlových Varů první zastavení držívá, a co se zatím koně přepřahují, pocestným času k snídaní se popřeje.

Rychleji se tu po ní snad ještě nikdo nehnal, jako tentokráte já — člověk nefilosofický. Ani déšť napořád trvající, ani blátivý dvůr kroky mé nezastavil; udatně jsem se až na práh hostinské světnice dostal. Na prahu jsem se však poněkud zarazil.

I napadloť mi, zdali již který matematik tu práci na sebe vzal, aby všechny všude cestopisy spočítal, jež od několika dvaceti roků Evropu zaplavily. Tuším, že je to počet bez konce. — Mnoho se tu lhalo, i mnoho pravdivého řeklo; známáť věc, *že se i na nás nezapomnělo* — avšak péro bývalo větším dílem ve žluči omočeno a podoba naše tak zpotvořena, že nás bylo s těží poznati.

Chudobu jsme viděli na oněch obrazech při prvním kročení na mezník český, *nečistotu* při prvním vstoupení pod střechu českou. *Lenivost*, *tupost*, *zarytost* — a jak se všecky ty krásné sestry jednoho rodu, *surovosti*, jmenují — to bývají ti spanilí geniové, jichžto nám zvláště po sousedních krajinách za věčné průvodce udělovali, a krev moje horoucím klokotem vířila, kdykoli jsem takto hanebně zkažený otisk tvářnosti naší uviděl, i byl bych se vždy rád na nejvyšší místo ve vlasti postavil a hlasem všepronikajícím zahřměl: „Ejhle, tak o nás píší — pomstěme se; ale pomstěme se šlechetně! Skutky ušlechtilými světu dokažme, že lhou pisálkové a na cti utrhají kmenům národu největšího!“

Zvláštní muka — trápení *neobyčejné* by se vymysliti mělo na cestopisce, kteří ledva krajinu proletnuvše, o krčmu zavadivše a na tvář ne-

známou pohleděvše, úsudky o *celém národu* pronášejí. A, bohužel! tak s námi jednali u příležitosti nejedné!

Obcuj s národem, v žalostech i radostech jej pozoruj, tajná i veřejná jeho přání zpytuj, síly jeho skoumej, mravům, jazyku a historii jeho se přiuč — *a pak o něm piš!* — jinak se velice prohřešíš na věci nejsvětější, jež udržuje člověka na zemi v důstojnosti lidské — *na cti národní!*

Toto i jiné, méně více známé, připadlo mi na mysl, když jsem na prahu ranního našeho outočiště, Středoklucké hospody, stál.

U prostřed dosti nízké a nevelmi prostranné světnice spatřil jsem kulatý, dubový stůl, na jehož jedné polovici hromada čočky na přebrání a nepochybně i na dnešní oběd uchystána ležela — na druhé straně měli jsme k snídani zasednouti. Sotva tři kroky od nás, vedle okna, seděl u chatrnějšího stolku vysloužilý voják — toulavý po vesnicích krejčí — a mezi strakatou směsicí ostřížků jako pán vládu veda, druhý rukáv do nového kabátu hospodářova všíval. Před námi u dlouhé tabule roztahovalo se několik dýmajících vozků v modrých halenách, vedle nichžto žena uplakané robátko převinovala; za námi, u kamen, pokašlávala bezzubá stařena, pod námi pak a nad námi seděla i hemžila se taková

hejna černých much, že by je ani za přestupný rok onen pověstný hrdina nebyl potloukl, jenž dle pohádky na pasu nosil: Sedm jednou ranou!

Avšak toto vše mohlo i k romantické okrase hospody sloužiti; ano i dýmu a páry, jež mě tu zadusiti hrozily, byl bych se odhodlaně bez reptání nalykal: ale *že mladá, hezká hospodyně skoro ani slova nemluvila a ledabylo se otáčela* — blátivá podlaha, poletující kolem slepice, slídící pes a *špinavá děvečka*, jež nám po kávě přinesla vody v půlpintové nádobě — to mě předce poněkud popudilo.

Se strachem očekával jsem, brzo-li soudruh můj na české hospody láti začne — neboť vím, co cizinci umějí, a na soucestovateli poznával jsem vždy patrněji, že je cizinec. Ten však skoro ani okem vůkol nehodiv, jen sklenici vody vypil a na kousek cukru balsámu si nakapal. Nemocnická snídaně! Kávu daroval služebné dívčici, promluviv jediné: „Chce panenka?"

Ale já jsem zaplesal! — O mého omylu! — Ze rtů cizincových české slovo? — Znělo ť, jakoby je byl Polák promluvil. Od toho okamžení stal se mi soudruh ještě půvabnějším, a každé hnutí jeho cosi důležitého obsahovalo. Dle jemných způsobů, dle drahých prstenů, skvostného prádla

a plné, pěkné tobolky dalo se o znamenitém vychování a stavu jeho souditi.

Snídaně ani drahá ani laciná nebyla; já však na to málo dbal — jáť jenom líbeznou stránku hostince chtěl mermomocí vyzpytovati, avšak se mi to arci s naplněným žaludkem povesti nechtělo. A kdožby *raději* nežli já pochválil, cokoliv se po Čechách vyskytá?

Mámeť krásné, čisté hostince po vlasti, a milo jest do nich vkročiti; ale proč jsem *jinak* uspořádaný právě na silnici napadnouti musel, kdežto se denně roj cizinců do Varů a do Prahy jedoucích zastavuje? — Jak snadno *jediná snídaně* může péru uštěpačnému zavdati příležitosti k zprznění celého života našeho!

Čistota i ochota nejsou věci předrahé, aby se v každé hospodářství uvesti nedaly; jimiť se dům zmáhá — bez nich i v nejsilnějších základech se rozpadá. Vy pak, správcové a učitelové, jimžto naše upřímné stezky spíše k uším se donesou — vy byste o dvou těch věcech, jakož o článcích *nejdůležitějších* s národem jednati měli. Vámť lidu vedení od let nejoutlejších až do věku šedivého svěřeno, vy máte pomáhati, aby se národu vašeho ráz pořád krásněji a utěšeněji vyvinoval, a jmeno české se všech stran se lesklo na obloze domácí i na cizokrajné, jakož

i v skutku oči nezávistné ze záře jeho všudy se radují, a ústa pravdomluvná chválu jeho hlásají.

Karlovy Vary.

Byli to plačtiví dnové! — Mrtvo bylo na zemi a deštivo na nebi; sotva že jsem tou rozkošnou, mezi lesnatými vrchy a skalami se kroutící kotlinou proběhnouti mohl, kdež na obou stranách po skromné říčce *Teplé* dosti ouhledné domy stojí, vůbec *Karlovy Vary* nazvané.

Protivný osud mě stíhal, hned jak jsem v Praze na dostavník sedl. Smutná cesta — a nyní to smutné přebývání! — Společnost, k nížto jsem se v Karlových Varech chtěl přidružiti, nemohouc na mne déle čekati, v ten den mi z Varů odešla, kteréhož mě tam vůz před půlnocí k „A B Cedě“ dovlekl. Nyní jsem se na živém hřbitově baviti mohl, jak se mi líbilo.

Na živém hřbitově? — Všechny tři tisíce přívětivých Karlovařanů mi odpustí, že mě bolestné zasesknutí na tak poetické pojmenování jich „kolébky a hrobu“ přivedlo. Co jsem ale měl v zoufalosti počíti? — Na ulicích prázdno, mezi stromořadím nelidno a na louce mrtvo! Pod sloupením u kouřícího se „varu“ a v prostranném saloně u „mlýnské lázně“ sotva několik

vlekoucích se osob s pověstnými koflíky. V hostincích a po kavárnách jako vymeteno; se čtením zde ubytovaných žurnálů — s Pražskými, všeobecnými a Pruskými novinami totiž — je člověk i slabikující brzy u konce, patnáctikrejcarovou šťávu z páleného kávového zrní také do sebe napořád líti nemůže a k hrání biliáru sotva kdo se vyskytne. — Kdožby si nezoufal?

Ale snad mě dostavník v nepravé místo zavezl?

Račíte se mejliti, pane zoufalče! — Jen o dva nebo tři měsíce pozdě vás na pravé místo dovezl.

Tedy máme v skutku jen jediné Karlovy Vary po Čechách?

Po celém světě jen *jediné;* anebo chcete-li, také *dvoje.*

Skřivan jarní píseň zazpíval; stromoví se v květné roucho obláčí. Mlhy rozptylují se na pověstném „Jelením skoku“, pod ním ale shlukují se mráčky, první vítané sbory časných hostů. Avšak vstupme sem, když se letní obloha na krajinu usmívá! — Aj, živé divy! Tisíce přerozdílných postav hemží se před žasnoucím okem. Za ranních hodin ta tíseň okolo varů — ubohé dívky, sotva że do koflíků nalévati postačí! — A jaký to šumot, jaká to směsice rozličných ja-

zyků! — Jediná frančina a lahodné zvuky *Labického* hudebního sboru zdají se býti vše pojícím pásmem. — A pak před polednem, po jídle a po divadle! —V českém, saském a polském sále, na louce, na findlatérských procházkách, horem dolem veselotvární Frankové a žvaví Prusové, síla mluvných Polanů — spanilých dívek, nalíčených fiflenek, ctihodných matron pěšky, ve vozech a na koních — aj, člověk aby se aspoň rozpětil, aby všecko uviděl a všecko poslechnul. — To jsou *první* Vary Karlovy.

Listí začíná žloutnouti, vlašťovky odtáhly, pět tisíc hostů s oblehčeným měšcem opustilo blahodějná zřídla, kdež aneb neduhů pozbyli, aneb veselůstek užili. S toužebnými zraky hledí za nimi lidumilovný měšťan, rtům jeho uklouzne: „Brzo se navraťte!“ pak uzavírá zelené okenice a řady pokojů, a v utichlém domě začne tolary přepočítávati, jichž mu cizinec natrousil. — Vypravuje se stará pověst o těch tolarech. Když prý zima vršiny kolem Karlových Varů stříbrem kadeří svých osýpá: začnou dole v osvětlených sálech a na „městské střelnici“ zvuky zníti k radostnému tanci — a tolárky se rozlítnou!

Já se k té době nenahodil. S uzavřenými, dvou- i trojřadovými okny stály tu domy pod mlhou podzimní, byloť na počátku *druhých* Varů Karlových.

Jeť Karlovařan přítulný, za příčinou zisku na obsluhu zvyklý; děvčata jsou hezká, hovorná, v mravu společenském uvyklá — krajina vůkol i při skonávání leta plna vnady, plna půvabnosti: a předce jsem se mezi tím vším veseliti nemohl!

Slabý sluneční poblesk prodral se konečně závojem hustošedých mraků. Byloť to jemné usmání matky v hoři nad osiřelou dcerou pohřížené; mně právě vítané — mně, jenžto jsem se veseliti nemohl.

Ale chtěl jsem se veseliti! — Ven tedy, pod šíre nebe, tamo snad naleznu, co by mě na domov, na vlast, na Čechy upomínalo; neboť tady, kam se obracím, v cizině se nacházím. V Čechách — a předce v cizině! — Jakž bych se mohl veseliti?

Slavné, zdravotné oudolí — pověstný památníku otce vlasti české! Kdyby nyní povstal tentýž otec pečlivý, radostným obdivem by nad tvou tváří, nad tou velebenou po všech končinách, zaplesal, avšak i slzu si utřel z oka vlídného.

„Jsou to *moje* vary — *české* vary?“

A v duchu jsem zaletěl do Teplic, do Františkových a Marianských lázní; ale brzy muselo se oko odvrátiti žalostně — ani tam, ani onde české tváře a českého jazyku!

V myšlenkách na jiný svět zanešen, bral jsem se s pravého břehu na levý, v tichou osamělost, a jen dvě postavy mě z onoho světa zase v tento zemský strhly: známý šedivý houslista, jenž na konci „louky" u malého stolku Mozartovy a Plejelovy kousky hrává — a na protějším břehu, pod listnatou střechou, u skaliny plné nápisů, spolucestovatel můj z Pražských měst.

O silný javor podepřen, stál tu s rukama založenýma, s hlavou sklopenou, s očima na skalinu opřenýma, kdež byl na památku svého uzdravení čacký Polan veřejné díkučinění a Karlových Varů oslavení vytesati dal. Potom oko jeho na jiné řádky sjelo, jimiž horlivý krajan pobízel i v dálce otčinu milovati, a hluboký povzdech vyvinul se z ňader ušlechtilého mladíka.

Stál jsem vedle něho, aniž mě zpozoroval.

„Já tě na věky miluji, vlasti má!" zašeptali rtové jeho.

„I já miluji otčinu — vaši jako svou!" promluvil jsem tiše ruku k němu vztáhna.

Milostně spočinulo zarosené oko jeho na mně — ruka jeho uchopila ruku mou — jediným stisknutím odhalily se duše naše.

„Já však také dívku miluji!" zvolal na to hlasitě, a tvář mu zahořela panickým plamenem.

„O tom později promluvíme“ — usmál jsem se; „budu snad moci také o nějaké pověděti! Zatím vlasť i láska zdráva buď!“

„*Mośći dobrodziéju* — zlatý panáčku!“ ozval se najednou za námi hlas ouzkostně volajícího člověka. „Pospěšte domů — *ach nie mogę już!* — na pana strejčka — sahá smrt!“

Byl to člověk — *młody* ještě — v polském národním šatě, s tváří poněkud sprostou, ale dobrosrdečnou, kterýž k nám těžce oddychaje přibíhal.

„*Dla Boga, co śie to dzieje!*“ zkřiknul soucestovatel můj, a jako blesk u člověka volajícího se octnuv, za prsa jej popadl. Smrtelná bledost polila mu líce; na celém těle se třásl. „Mluv — co se stalo? — Mluv, Ondruško!“

„*Ach, prędko, prędko — Mośći dobrodziéju,*“ odpovídal tento. „Pan strejček po vás touží — oči se mu zatahují.“

A v tom se dal do hořkého, hlasitého pláče. Spolucestovatel můj ho pustil, a přeletěv po mostě jako šíp, pískem posypanými stezkami, přes louku, brzo mi před očima zmizel. Nešťastný posel běžel s nářkem za ním.

Sotva že jsem to všecko pochopil, tak náhle a na kvap byl se ten kratičký výjev začal i ukončil. — Z vroucích pocitů a vysokolétajících

myšlenek vytržen, vracel jsem se velmi prosaicky do města.

Toho človíčka s nelíbeznou novinou byl jsem již někde viděl! — Ale kde? —

Teď to vím! — Na kozlíku lehounkého kočáru, před nímž jednou řadou žapřaženo jelo čtvero bujných dlouhohřívých polských koníků. — I vidím ho ještě — tu vážnost po celé podstatě, tu obezřelost zamodralých očí, tu sílu v levici, v níž držel oprati, a tu mrštnost pravice s dlouhým, praskavým bičem — i seděl tam vousáč pan Ondruška, jakoby celé království vezl; ba dle soudu jeho vezl ještě více než království, totiť neznal — dobrodince měl ale na živu, a ten mu nyní dražším byl než království.

Vážný, stříbrovlasý stařec seděl v kočáře. Vzezření jeho budilo úctu a lásku, jakovými srdce lidské před nešťastným šlechetníkem zahoří. Stařec ten ani oka pozdvihnouti, ani tvář proměniti, ani ústa otevříti nepotřeboval, a předce na něm byly celému světu patrny veškeré příhody života jeho — zápas ušlechtilého, lidumilého a vlastimilovného srdce, v těžkých, všezachvacujících dobách.

A mladík seděl vedle něho — živý, omladlý obraz jeho! — byl to spolucestovatel můj.

Mezi hostmi poznamenán byl stařec na lázeňském listě: „Pan Řešovský z Vídně,“ vůbec ho nazývali panem baronem. Jáť na něm půvabnějších stránek nalezl, a obraz i jmeno jeho vepsány jsou v srdce mé písmem nezrušitelným.

Šel jsem do divadla. — Ta jediná památka byla tu zbyla po letní rozkotané slávě, a ta jediná byla tu nyní mou útěchou.

Jeť zevnitř dosti neouhledné, uvnitř dosti obstaralé stavení, kdežto Thalie Karlovarká sídlení své zvolila. Divil jsem se, že větších péčí na místo neobrací, jež předce veliký díl zdejší společenské zábavy zaujímá. — Jakž medle hodí se zašlá, otřená barva po stěnách, chudobný nábytek lóží — a kolem ta půlzlatová, potlučená zrcádka s plechovými svícny, v nichžto za slavného osvětlení lojové svíčky blikají — jak se hodí odřené, potrhané a nevkusné dekorace před společnost nejvzácnějších rodin ze všech úhlů světa?

Nejlepší, co mi se v tomto chrámku smíchu a pláče býti vidělo, byl orchestr. — Herci za měsíců lázeňských všemožně se vynasnažují, zpěvohry prováděti nebo frašky se zpěvem, na hry vážné hostům, pouze po obveselení bažícím; mezi těsné stěny uzavírati se nechtívá; i musíť tedy žáčkové a mazánkové Melpomeniny deklamator-

ské rejdy, boření kulis a otloukání podlahy na čas odložiti, až se cizinci pomalu do všech úhlů světa roztrousí, a na jeviště pak nic jiného nehledí než oči Karlovařanů. Mne právě to štěstí potkalo, že jsem několik tak nazvaných činoher spatřiti musel. Byly to věru hořké pilulky; ale jak si pomůžeš, když ti doktor proti dlouhé chvíly sladších podati nemůže aneb neumí? — Mělť jsem veliké potěšení, vida první po Čechách cestující společnost na vysokém stupni umělecké dokonalosti!

Dnes tu slavili památní po vlasti naší den — korunovací zeměpána. Divadlo bylo slavně osvětleno, diváků hojnost. Ředitel divadelní, známý *Lutz*, držel zvláště zhotovený prolog, v němžto zvučnými slovy mnoho *„von der Böhmen Lieb' und Treu'"* pověděl, a pak se provozovalo *„die Belagerung von Solothurn."*

Já mezi davem s libostí poslouchajících a jenom desítník na pozemí platících měšťanů přitlačil se na stěnu, zamhouřil oči a obíral se myšlenkami, kterých se od několika let ani zprostit nemohu. Jsou to bláznovské myšlenky — ale jako vábivé ochechule mne obskakují.

Udržela-li by se po Čechách společnost českých herců? — A jakýž by z ní prospěch vznikl v *probuzování národnosti*, jakáž pomoc k *zušlechtění chuti a mravů*, jakáž cesta

k *rozkvétání jazyka?* — A nebyl-li by to platný, výnosný prostředek k *žádoucímu rozmáhání se života literárního?*

Ach, kdožby se o tom přesvědčiti, anebo *mne* na dráhu postaviti mohl, na níž bych cíle těkavých snů dospěv, radostného přesvědčení nabyl?! —

Hrčení bubnů a třcpetání trubic odpovědělo mi na vzdechnutí moje a probudilo mě z myšlenek; hlasité *Vivat* rozletělo se po divadle. Bylo po hře — bylo po ní jako v letě o šesti hodinách.

Venku se nám jiné podívání strojilo. Končilť se památní den pěknou illuminací. Na radním domě, výškou a délkou celého stavení, hořela ve světle mnohobarevném písmena F. A., na vrchu „tří křížů“ plápolal veliký bengálský oheň, i zdvihla se z něho k výsostem veliká povětrní koule, celá jakoby královská koruna planoucí, dole pak skrze množství sešlého se lidu táhli dlouhou řadou domácí střelci, jich libozvučná hudba a zářící pochodně.

Jesti to neobyčejné podívání — v Karlových Varech hemžení se lidu a hořící světla pozdě u večer na veřejné ulici. Ve svých větším dílem ještě dřevěných, ačkoli zevnitř pěkně ovrhnutých domech majíť zdejší obyvatelé velikou příčinu,

vážiti si ticha, jakovéž obyčejně po celý rok s večerem nad jich oudolím se rozprostírá, a s ohněm co nejopatrněji zacházeti učí se od maličkosti. Běda, kdyby zde jednou zuřící živel rudá ramena svá roztáhl! Zde by nebylo pomoci, aby svět zaplakati nemusil nad hromadou popele a uhlí.

Řada střelců táhla po celém městě, pak se do střelnice vrátila, kdež se slavil bál. Již jsem řekl, že jsou děvčata Karlovarská — hezounká; avšak jsou i švitorná, vědí o dvorném a způsobném chování, a tancují, jakoby měla křídélka. Napořád se měnící společnost osob urozených i sprostých činí je již od let nejoutlejších tak líbezně ohebnými, že se k nim i člověk cizí na první okamžení s radostí přátelsky nakloní.

Labického skočné a houpavé — provozené Pilným sborem — v uších mi dosaváde šuměly, an jsem o půlnoci k tichému příbytku pospíchal.

„*O Bože mój — o Bože mój!*“ úpělo tu najednou vedle mne, když jsem se okolo rohu na most zatáčel. „O já člověk *nieszczęśliwy!*“

Na zemi, na chladné dlažbě, válel se ubohý Ondruška, vlasy sobě rva a jako zoufalec rukama okolo sebe hrabaje.

„Příteli — co jest? — Vstávej!“ zvolal jsem lítostně a ouzkostně. — „Ondruško, milý jonáku, co se ti stalo?“

Avšak mými otázkami zdálo se, jakoby Polanova bolest teprva průlevu byla nalezla. I začal řváti, že mi strašno býti počalo, a s nesrozumitelným rykem na dům okazoval, kdež pán a *dobrodziéj* jeho bydlel. V zoufalosti byl se od stavení na mnoho kroků po dlažbě odvlekl.

I přiskočím k domu. Dvéře byly otevřeny. Pohnutí jakési panovalo po celém domě. Na schodech ještě lampa hořela. Já rychle nahoru. Nahoře potkám domácí paní se služkou. Obě si utíraly uplakané oči. Já okolo nich do dveří — nikdo mě v pokoji nezpozoroval.

Blízko u prahu stál domácí pán — u lože bíle potaženého vážná postava v rouchu kněžském, ruce majíc k nábožné modlitbě sepjaté. Na stolku hořely dvě veliké voskové svíce. Na loži natažen ležel stříbrovlasý stařec s hlavou na zad skloněnou, s tváří ubledlou. Pravice jeho spočívala ještě jakoby k věčnému požehnání na hlavě mladíka, jenž levici jeho křečovitě ke rtům tiskna, bez vlády a bez duše vedle něho na podlaze klečel.

Ubohý můj spolucestovatel! — V cizím kraji musel pohřeb vystrojiti krvi příbuzné.

Liberec. Psací tobolka. Fridland.

I měl bych velikou příčinu, zanevříti na všeliká přísloví. — Nemohu si pomoci. Zdáť mi se ale, žeby mnohých mrzutostí na světě ani nebylo, kdybychom těch mrzutých přísloví neměli, neboť by se ty mrzutosti přiházeti nemusily, aby se mrzuté přísloví splnilo.

„Člověk míní, Pánbůh mění.“ — Velmi těšitelné, avšak i velmi mrzuté!

Já chtěl do veselých přívětivých *Sas* — a ejhle! najednou se od západních pomezí naší milé vlasti u východních octnu! „Cestovatelé“ čili pánové, jimžto jsem v Karlových Varech bratrské „sou“ (sou-cestovatelé) předložiti chtěl, odjeli mi, jak jsem již pravil, nežli mě dostavník s trudomyslným Polanem do lázní dovlekl, a já měl milosrdným nebesům co děkovati, že jsem ještě aspoň nalezl vozu do Teplic jedoucího. Stalť se mi outočištěm v zoufanlivé osamělosti mé.

V osamělosti? — Ba! — I zajímavý Polan s milým Ondruškou mě opustil. Plakaltě jinoch citlivý dlouho na hrobě otcovského přítele svého, pana Řešovského, až pak se najednou vzchopil, a jakoby tajnou mocí — toužícím srdcem nebo zlým svědomím poháněn, stání tu déle neměl.

„Spatříme se ještě, příteli, věř mi!“ pravil ke mně. „Loučím se s tebou, abych poslední květ pozemských blahostí svých uchránil, a pak se s ním radoval v tvých krásných Čechách!“

I musil jsem ctíti tajemství jeho, a nechal jsem se do Teplického vozu zabedniti, aniž mi povědomo bylo, kam se nově získaný přítel ubírá. I nechtěl jsem tedy také věděti, kam já pojedu, a na zdař Bůh do vozů přichystaných sedati jsem si umínil. — Vezte mě, kam se vám líbí! —

Ach, ach! osudové se šeredně na nevůli mé pomstili! — Utěšenou, požehnanou krajinou jsme jeli — to je pravda! — ale měhoděk! jaký to čarodějník tropil se mnou žerty? — Jsem-liž to doma — mezi pilným, přičinlivým, schopným rodem slovanským? Hranice české jsem dosavad nepřejel — to vím. — Uši natahuji, oči otvírám, ale po Slovansku ani památky! — „*Böhmen*“ — jenom „*Böhmen*“ se kolem ozývá.

Ajta! — tu zaznělo po česku jmeno osady! — Ach, jeť to pouhé jmeno, po slovansku přikrojené okénko, z něhož tváře cizí vykoukají. A smějí se tváře tyto — smějí se vesele; neboť kolem směje se hojnost věcí na ně. I zanesl jsem se v duchu do krajin, kdež okénkami tváře české vykoukají, a bylo mi pojednou, jakobych samý pot a mozole viděl a žádnou veselost. I začalo mě v očích

cosi šimrati a páliti; z prsou pak se mi hlasitý žalm vyvinul:

„Z hlubokosti svých těžkostí
Volám k tobě, o Pane!“

Přátelé moji vědí, že zpěvák nejsem; tenkráte jsem ale jako *Lablache*, jako *Bernadotti* zpíval, tenkráte jsem pravý div dokázal! — Sám totiž vozka můj zarazil cvičení svoje s třípramenným bičem, naklonil dlouhé ucho pod širokým kloboukem, a když se dokončil zpěv můj, přívětivě zuby vyšklebiv obrátil se ke mně s pochvalou: „*Tos is a schins Gsangl!*“

„Dejž Bůh, aby se také na nebesích zalíbil!“ vzdechnul jsem, a otřesen silnějším vozu drkotáním ven vyhlídnuv, spatřil jsem, že do *Liberce* vjíždíme, čili — *sit venia verbo* — do *Reichenbergu!*

Byloť jen jediného kroku potřebí, abych se byl přesvědčil, že mě bohaté průmyslné město v lůno čili mezi zdi své přijalo. I učinil jsem jej. Vkročil jsem do hostince.

Ejhle! v prostranné, avšak dosti neouhledné světnici s učazeným dřevěným stropem seděli tu muži pověstní — bohatí soukeníci. Jakási pánovitost, pochodící z vědomí veliké zámožnosti, a milá sousedská prostota, jevící se ve tváři a slovech, obraz oněch časů mi tu kolem vykouzlily, kdyžto

v středním věku města říšská ještě na pány hrála. S potěšením bylo poslouchati hovor o věcech domácích i veřejných, a rokování mužů o všech dílech světa.

Já tu neměl známé duše, a po cestě utrmácen, seděl jsem v koutečku nemluvný, na rozkoši přestávaje, kteráž se mi uchem do srdce vlévala. V pravo popisoval kdosi Filadelfii a Boston, po levé jiný Kalkutu a předhoří dobré naděje; okolo nich smáli se dnešní divadelní hře a za nimi vypočítávali cenu vlny a indiga; u prostřed světnice pak honili se okolo billardu, nad nímž na každém rohu jednoduchá lampa nevelké záře vydávala, dva statní hráči, na jejichž do modra pobarvených rukou viděti bylo, že jich všedního dne k něčemu jinému potřebují, nežli k prohánění pěti kuliček. — Dnes ale měli neděli.

I díval jsem se na to všecko zajisté okem pozorným; ale aj! — brzo vše vůkol mne jiné a jiné tvářnosti a podstaty nabývati, vše jako v chumelici motati se a převraceti začalo; buďto že jsem umdlen oči zamhouřil a — *snil*, anebo je nad obyčej vyvaliv — u *vidění byl.*

Octnul jsem se totiž v jiných *českých* městech naší české vlasti — s jistotou dokládati se nemohu, byla-li to Hora Kutná, Čáslav, Písek, Klatovy, nebo Rakovník s Táborem a Přelouč

s Bohdančem, jelikož podoba napořád se měnila, tu jedinou známku stálou na sobě nesouc, že *české jmeno* měla — nevím zkrátka, kde jsem byl, ale v Liberci jsem na tu chvíli nebyl. A protož i vůkol vše jinak vyhlíželo. Nadarmo jsem tu chtěl 1200 soukeníků, 500 tkalců a 300 punčochářů sečísti; nadarmo jsem po millionech se ohlížel, do roka probíhajících rukama pilných dělníků; neviděl jsem ani tu pohodlnost ani rozkoš vezdejšího života; neslyšel jsem ze všech končin krásnou pověst, jakož mě to všecko v Liberci potkalo, a začal jsem se v duchu tázati: *Proč to i jinde nenalezám? Proč to i jinde nevidím?* Čili tuto, v místech *českého jmena*, tupější hlavy myslí a lenivější ruce se hýbají? Přisám Bůh! to jsem říci nemohl a nesměl, a bychť i rozeným těch míst nepřítelem byl; neboť vtipné, pracovité, dobrosrdečné a mírné plémě má v nich bytování své, ale od mnoha časův na neduh postonává, proti němuž toliko *národní osvěta*, počínající hned *v prvních a nejmenších školách* i vedoucí až *v tajnou svatyni všeho umění*, platného léku poskytnouti může.

I zarmoutil jsem se v duchu, a nevím věru, jakých nelibých obrazů bych v tomto svém zármutku byl ještě viděl, kdyby mě posléz nastávající vůkol tichost a sklepníkova slova, promlu-

vená ke mně ze všech hostů nejdéle tu sedícímu, ze snů a vidění mých nebyla vytrhla.

„Musímť Vašnosti zejtra ráno časně zbuditi,“ omlouval se tentýž, vyptávaje se, nebylo-li by libo jíti spat? — A já poslechl hlasu jeho, on pak dostál slibu svému. —

Liberecký dostavník do Fridlandu jest vozíček velmi lehounký a za tři hodiny na místo dojíždí. I seděl jsem opět samoten — vyjmu-li kněze řádu sv. Františka, v nábožných myšlenkách pohříženého a do romantického *Haindorfu* putujícího — i seděl jsem nevelmi vesel pod nebem rozplakaným.

Sáhl jsem do kapsy pro tobolku, památku po soudruhu mém na cestě z Prahy, po trudomyslném Kazimírovi. Při loučení, an jsme se bolestně jeden druhému z náručí vinuli, nevím jak mu vypadla, a já ji choval jako drahou zástavu, že se opět shledáme.

Obsahovala dopisy od rozličných rukou a z rozličných časů, i zvláštní poznamenání mladého Polana ze života mocně se vlnícího. Nejznamenitější byly dopisy dívky, jež se Lidmila podepisovala, a listy v Pánu zesnulého strýce Řešovského.

Psala dívka mezi jiným:

„*Já se s Tebou loučím!* — Horké slzy kanou mi po horoucích tvářích, hlava mě bolí —

nevím, jak dny příští přečkám. Miluji Tě! — Ach, jesti to chudé, chladné slovíčko, Kazimíre můj! — „*miluji Tě.*“ Tebou se život můj zňal, Tebou duše má se počala, Tebou jsem poznala, že *živa jsem* — a jasně otevřely se v lásce mé i oči moje, i vidím i cítím, *proč* živa jsem! — *Tebe opustiti musím* — to nyní povolání mé. — Slzeti budeš, vadnouti bude mysl Tvá, neboť vím, že miluješ dívku svou, i milovati budeš daleko vzdálenou; ale v této bolesti své nezapomeneš na povinnosti starší a světější, a žehnati budeš lásce dívčí tak srdnaté, že rozloučení se od milence sama zvolila. — Otcovského dobrodince svého zarmoutiti nesmíš. Šlechetný jest, to vím; prosba mileného a milujícího bratrovce vymohla by na něm, žeby se odřekl naděje, jakovéž v Tebe skládati uvyknul; ale směla-li by se dívka chudá, cizí — pouhá herečka — nadíti, že by ji vždy vznešený hrabě Řešovský s radostí v domě svém uvítal? — Nebyl bys první sice, jenž v zápalu mladistvé, oblažující lásky, anebo v zanětí prchlé, oslepující vášně dívku z Thaliina chrámu k Hymenovu oltáři uvedl — já však nechci býti z oněch, které snad později na ochotnost ženichovu naříkaly. — Loučím se s Tebou, ale duše má bude okolo Tebe se vznášeti, lásky mé květ neuvadne nikdy. Miluj mě, jakož milujeme oplakané

v hrobech přátely — a v náručí jiné — nikoli! nikoli! to si nesmím na mysli představiti — to nemohu napsati!“

Slzami byly řádky tyto zkropeny, patrno bylo, že se přečasto čítaly.

Jiný, pozdější lístek téhož písma zněl takto:

„Plesám i velebím osud lásky své! — Snad i obraz nešťastné dívky provází Tebe nyní, jinochu drahý! O, by se vznášel před Tebou a jako ochranný cherub rány zachycoval nade drahou hlavou! — Se setníkem Křepinským setkala jsem se, a jeho sestrou doufám že k Tobě dojde toto pozdravení mé. — Časy uplynuly, změny veliké staly se; ale srdce moje dosavad k Tobě lne — i nevím, jak se ukončí boj jeho. Dosaváde Ti *tykám*, Kazimíre! — Není to pouhá láska, Kazimíre můj; jestiť to i hrdost dívčí, statný Polane! — Slyšelať jsem o hrdinství Tvém, a duše moje plesala. I plesám opět v pomnění na Tebe, ačkoli Tě snad nikdy více nespatřím — nikdy více!“ —

Nejposlednější dopis starého Řešovského obsahoval toto:

„Poslechni toliko srdce svého; na mne se neohlížej — na starce nad hrobem stojícího. Játť vypil života číši až na dno, více hořkostí než sladkostí v ní shledav, i nechci, aby se Ti vedlo

jako mně. Pevně se uchyť kotvice, na níž jediné života Tvého štěstí se snad ještě udrží — já Tebe nekárám; já Ti přeji jasných, milostných dnů. Vyhledej Lidmilu svou — doufáš-li v srdci jejím ochranného outočiště po přestálých bouřích nalezti; aneb našel-lis ji, pospěš s ní k churavému strýci, aby Ti požehnání dal.“

Tu jej nesou! —

Pohřební průvod vlekl se před námi z malého, nízkého domečku, an jsme do Fridlandu vjížděli. Temně zněly rohy k smutnému zpěvu, hlasitý ozýval se pláč. — Jesti to tiché — mrtvé, ačkoli dosti výstavné město — ten znamenitý Fridland! — O památném zámku nemluvím, jelikož mi tenkráte času nezbylo, kroky své zatočiti k vysokému vrchu.

I nebyloť mi volno v tomto nehlučném, dle jazyka, obyčejů, dle prodeje a koupi napolovic cizím městě. Obloha se vyjasnila, slunce se rozesmálo — do vozu sedaje, Bohu jsem děkoval, že jsem se již jednou ke krajině té zády obrátiti mohl. Z hluboka oddechnul jsem si pod širým nebem!

Hořelice.

Poslední ves na českém pomezí jest *Ebersdorf.* — V ní jsme zastavili u malého můstku.

Podivný to můstek! — Zábradlí jeho jest dopolou černými a žlutými — barvou rakouskou — odpolou pak černými a bílými prouhami — barvou pruskou — omalováno; před ním a za ním vyzdvihují se mýtní klády, tak též na rozdíl opruhované. U můstku po naší straně stojí nevelmi vylíčený domek, z něhož vykročil, s krátkou dýmkou v ústech, nevelmi přívětivý člověk a s nevelmi velkou vlídností mýto vybíral. Pak jsme mu ještě každý — tři totiž ve voze sedící — dva dobré groše na dlaň vysázeti museli, poplatek totiž osobní, kterýž se skládati musí z každé hlavy, ve voze jedoucí přes meze.

Jeďte! — Brr! — opět stojíme, ale za můstkem. Z pěkně obíleného a vkusně vystaveného domu vyšel pruský výběrčí, dlouhou dýmku v ruce nesa a velmi vlídně nás vítaje. — Opět mýto — opět dva dobré groše za hlavu!

A takto hlavu svou za čtyry groše vykoupiv, octnul jsem se na půdě Prusko-Slezské — v *Lužici*, někdejší to částce koruny české, pradávné vlasti slovanské.

Bylo-liž divu, že mi tu Kollárovo: „*Stůj noho! posvátná místa jsou, kamkoli kráčíš,*“ na mysl připadlo? — Stálť jsem na hrobech národu bratrského, na hrobech dávno již ve prach a popel rozpadlých, o nichž jen smutná píseň zní!

Seidenberg jest první pohraniční městečko a od našeho *Ebersdorfu*, jak již povědíno, jen kratičkým můstkem odděleno. Nedávno bylo vyhořelo; z rumu a zřícenin ale již opět hezká pořadí domů povstala, dosti ouhledné a prostranné náměstí působíc; jenom zde onde ještě hromady zedníků mezi neovrhnutými stěnami, tu a tam kupy tesařů na nepobitých střechách bylo viděti.

Pilně otáčeli se ti pracovití *modrouškové* pod božím podzimním slunéčkem! Avšak prosím *je* i naše slovozpytce za odpuštění, že obratné Slezany — (neboť v Lužici o *Lužičanech* tu již málo kdy zmínka se stává) — že tedy *Slezany* dle jich oblíbené barvy tak podivně jmenovati se osměluji. Jeť ale věru pro příchozího z Čech i podivné podívání na ty modré řady přičinlivých dělníků! Doma jsme uvykli hleděti na třídu pracujících jako na směsici rozličných, spíše světlejších barev — na kožené, plátěné spodky, na šedivé kazajky; za slezskými hranicemi člověka neuvidíme, aby aneb kalhoty, aneb kabát, aneb aspoň čepici tmavomodré barvy na sobě neměl, a za dnů svátečních hemží a modrá se to po tamějších osadách jako husté na poli chomáče větrem se pohybující charpy.

O silnicích pruských — a mezi nimi o pověstné z Vratislavi do Berlína — často mnoho

dobrého jsem slýchal, i nejednou o tom očitě se přesvědčil; takéť ona ze Seidenberku do Hořelic běžela před námi jako vyměřená rovina, jako pěkným kamenem vydlážděný a pak ohromným železným válcem urovnaný, uhlazený pruh, jejž po pravici hojné hromádky žulového, drobně utlučeného kameniska, po levé stezka pro pěší a z obou stran pěkně se dařící stromořadí vroubí.

Jeloť se to jako po stole!

Na podívanou okolí nejbližší málo rozmanitosti poskytovalo; toliko v dálce před námi osamělá, kuželovitá, **1304** Pařížské střevíce vysoká hora „Landskrone" tmavozelené týmě vypínala, a za námi Krkonoše se modraly. Ale to vše znal jsem již dosti dobře z časů dávnějších, a protož pohodlně si hově v krytém voze, obrátil jsem očí od světa zevnitřního a sám s sebou i s nejnovějšími příhodami v duchu jsem se obíral.

Jakési tajné soucitnosti kouzlo kázalo mi napořád myšlenky mé na Kazimíra řídití; i nemohlť jsem obraz jeho z mysli vypuditi, a co jsem byl v mladíkovu tobolku nahlédnul, celá jeho bytost, podoba i osudové ještě zajímavějšími býti se mi viděli. Zpomnělť jsem si na slova jeho v Karlových Varech: „Já tě na věky miluji, vlasti má — však také dívku miluji!" — a poznal jsem, že neuvadly na tváři jeho růže pouhým utrpením

jinocha otčinu ztrativšího, nýbrž i strastmi nešťastné lásky zkoušeného hrdiny.

I litoval jsem to srdce polské — avšak mrzel jsem se také, že se tak nepozorně, tak vášnivě, tak — abych řekl — *nehodně* zadalo. Milenkou jeho *herečka!* — Já zajisté *miluji* stav herecký, jakož miluji všecko, co v život umělecký zasahá; prost jsem blbých předsudků, s jakovýmiž dosavad lid zakrnělý šilhává na miláčky Thalie a Melpomeny; i vážím a ctím herce a herečky, dokud mě sami, vlastní osobností, k pocitu jinému nepohnou: avšak předce vždy smáti nebo mrzeti se musím, kdykoli zahlídnu motýlka z cizích sadů okolo nalíčené divadelní růžinky se třepetati. Jeť to vždy oněm křidélkám věc trochu nebezpečná, nebo aspoň hodně lechtivá, ačkoliv ubohé růžinky samy za to nemohou.

Avšak směl-li jsem *Lidmilu* postaviti v jednu řadu s obyčejnými herečkami? Nejevil-li se z dopisů jejích duch dívky *neobyčejné?* — Tolik vroucnosti a předc i tolik studené odhodlanosti! S krvácejícím srdcem, třesoucí se, v duchu ji před šlechetným milencem prchati vidím; mroucí, ale bez nejmenšího znamení bolesti rve šíp lásky z mladého srdce. Postava její jako živá vznášela se přede mnou; dívka vysokorostlá, v nábožné důvěře oči k nebi obrácené, křížem na prsou pře-

ložené ruce, ubledlé tváře — tak jsem v duchu vyobrazil si Lidmilu.

Silné hrčení kol probudilo mě z hlubokého snění; jeli jsme po tvrdé dlažbě z okrouhlého kamení. Z obou stran domy plné zeleného réví a bohatých hroznů okolo dveří a oken nás vítaly; za domy kynuly krásné zahrady. Rozkošné vidělo se mi předměstí Hořelické, jakož vůbec veškeré okolí jedinému, krásnému sadu se podobá, jímžto řeka „*Nisa*“ tiché vlny valí.

Na levém břehu, od paty dosti vysoko se pnoucího návrší až k temenu jeho vyvstávají a hromadí se *Hořelice*. Vjezd do města tedy poněkud příkrý jest, nežli se vůz jako k srdci těch výstavných budov na temeno vrchu dokolotá, kdež i hned podivný ráz měst slezských — strakatina domů — cizinci do očí padne. V Čechách obyčejně na žluto, bledě zeleno, vůbec jen světlou barvou stavení obarviti dáváme; tady dům tmavomodrý vedle temněrudého, tmavozelený vedle temněžlutého stojí, čímž pohled města dostává podoby starožitné mosaiky.

Dobrý hostinec nalezá se „u zlaté koruny“, ačkoli cizinec rád každou slezskou hospodu za dobrou vyhlásí, jelikož jej všude — ať si v chudé nebo skvělé postavě, pěšky nebo koňmo přijde — přívětivé tváře vítají. O vlídné úslužnosti zdej-

ších i nejsprostších čeledínů v krajinách našich se nám ani neuzdá; já alespoň na svých procházkách po dědinách českých, a to zvláště v městech menších, ani jediného čeledína nenašel, kterýž by se vedle slezských soudruhů svých postaviti směl. I přiznávámť se, že mi nemilo slyšeti bylo, an jsem v hostinci slezském po něčem se vyptávaje, za odpověd obdržel: „*Ich werde sie mal den Hausknecht schicken!*“ — *Hausknecht!* — Kdož neví, co to rázné slovo u nás obnáší? — I strachoval jsem se nemluvného, neohybného, nejapného, jen jako na kvap z ohrady lesní vylomeného kolu, jenž o psaní a čtení jen jako v báchorkách o „zakleném kopci“ slýchával: avšak ejhle! tuť se čistý, zdvořilý a mluvný, ve škole obroušený chlapíček staví přede mne, a ptej se nač ptej, žádej co žádej — seč dle své známosti domů, města i okolí čeledín býti může, rád zajisté poví a vyplní.

Sotva jsem byl slovíčko prohodil, že mi k odjezdu nějaké příležitosti potřebí — již tu vozka stál — všecek modrý, jakoby rovnýma nohama barvíři z kotle byl vyskočil. Tvář jeho byla otisk bodré dobromyslnosti, a když jsem s ním stran platu smlouvati začal: tu on s neslýchanou po Čechách vozatajskou výmluvností všech devět mil a všecka mýta vypočítal, lehkost vozíku

svého popsal, rychlost koně vychválil, a že mi nikdo levněji neposlouží se dokládal. Tak lacino, jako u nás po dostavníku, v Slezsku ovšem cestovati se nedá, leč vedle všech poměrů tamějšího života nikde jsem přepjatého platu neshledal.

„Ale neráčili jste snad s poštou přijeti?" tázal se vozka posléze.

„Přijel."

„Ach, tedy musím tisíckráte litovati, že již dnes z Hořelic vyjeti nemůžeme. Jeť nám ouředně poručíno, pány pocestné, kteří byli přijeli s královskou poštou, nevezti po privátní příležitosti dříve dále, než až za 24 hodin."

„Já však přijel z Fridlandu s poštou císařskou."

Vozka pokrčil ramenama. — „Zdejší pošty mají tu výhodu, my pak a páni cestovatelé tu nehodu, že aspoň přes noc na místě zdržeti se musejí, nechť s jakoukoli poštou přijeli. Mimo to musíme si, kdykoli jedeme, všude tak nazvaný „*Postschein*" vyplatit. Na to všecko u vás, milý pane, vozka pozor dáti nemusí."

Co bylo počíti? — Spolehnouti na vůli boží, a odevzdati se do rukou kuchařky, zvoucí právě k obědu.

Šel jsem tedy. — *Co a mnoho-li* jsem při tom užil — kdož mohl na to pomysliti? K pozo-

rování a popsání pruského oběda, myslil jsem, často ještě příležitost se nahodí; ale nikdy snad více k užití rozkoše, jakové mi tento první krom jídla poskytoval. Bylať to společnost dvou ženštin, jakovéž někdy jakoby k útěše osamělých a melancholických cestovníků semotam se vyskytují, opět ale, bohužel! zmizí. — Vlastně *jedna* z nich, a sice paní nebo velitelka, zrak a sluch můj tak zaujala, že se jimi jako po dvou neviditelných stezkách hlavy mé i srdce mého zmocnila; ačkoliv by také *druhá*, služka nebo společnice, téhož vítězství nad člověkem byla dosáhla, jenž by rusé vlásky a modré, nyjící očko byl miloval. Mne více černý, jiskrný zrak a havraní vlas těšívá, dobře slušící dívkám plným živosti, a takových byla ta něžná *slečinka* — jakž jí rusovlasá Betti říkala — *živým obrazem.*

Seděli jsme u jednoho stolu. — Na začátku žvatlaly ženštiny spolu dialektem Berlínským, že jsem co dělati měl, abych desáté slovo pochytil; posléze ale dostali jsme se všickni tři čistou němčinou do společné rozprávky. — Jakáž to roztomilá dívka! Jaká to s ní zábyvka! — Řeč naše, jakž právě příležitost sebou přinesla, začala se točiti okolo cestování. Dívka znala skoro celou Evropu — a jakž uměla o tom povídati! Z úst jejích byl bych Paříž za dvě hodiny lépe

seznal, nežli z nejnovějších obrázků Bonstellových, a ji jedinou byl bych nejráději za svého „*Guide de Paris*“ vyvolil. Onať popisovala mnohotvárný život Pařížanů s takovým rozmarem a vtipem, že se mi k pouhé veselosti a k smíchu zrozenou býti viděla.

Najednou, mezi nejživějším hovorem, blízko na ulici flétna zazněla. Na mou věru! sotva jsem sluchu uvěřil. Naše národní píseň to byla:

„Žežulička kuká na buku v lesy.“

Dosti líbezně linuly se zvuky — žalostně a toužebně, s obzvláštním pak výrazem opakoval fletnista:

„Ozvi se, panenko, ozvi se, kde jsi!“ —

I žasnul jsem, a žasnutí moje zrůstalo, když jsem spatřil, že byla moje veselá společnice u stolu náhle umlkla, a že ji krev tváře polila. — „Co to?“ zvolal jsem v duchu, a rychle k oknu přiskočiv, muže letitého, chatrně oděného a, jak se zdálo, nápojem poněkud pomateného na náměstí před hostincem státi jsem uviděl, v rukou držícího flétnu.

V tom i slečinka přistoupila k oknu. Zbledlé byly její tváře, oko navlhlé a prsa mocně se vlnila. Avšak sotva byla k oknu přistoupila, již rychle opět se odvrátivši, šátkem si tvář zahalila a ze dveří vyběhla. Služka za ní.

Asi za minutu vyšel z hostince čeledín, a přibrav se k podivnému fletnistovi, do domu jej uvedl. — Také *gensdarm* — četník stál již na blízku. — Kdo byl divný stařec fletista? V hostinci ho nikdo neznal, a čeledín jej do slečnina pokoje uvedl. I byla to věc mrzutá — velmi mrzutá! — Ani o dívce, ani o starci jistého slova zvěděti jsem nemohl. Ven tedy z hostince, abych aspoň město a pamětnosti jeho ohlédal!

Hořelice (Görlitz) — jak jsem již podotknul — po levém břehu Nisy z většího dílu na hřbetu vrchu se rozkládá, kolkolem jsouc obklopena rozkošnými sady, tvořícími takto z nejbližšího vůkolí jako jedinou, rozmanitou zahradu. Město jest výstavné, počítá asi 1200 domů a klade se za *hlavní* Pruského markrabství Hořejší Lužice, jakož i za *krajské* v kraji Hořelickém Pruského Slezska. Má čtyry předměstí opatřené osmi branami; od časů dávných ohrazeno je zdmi, baštami a příkopy, a zavírá se na patero bran. Z večera as 300 svítilen po ulicích a náměstích dostatečného světla poskytuje. Počítá se tu 11.000 obyvatelů víry evangelické, mezi nimiž 300 katolíků; židům toliko na čas v městě meškati se dovoluje.

Hořelice mají pěkné gymnasium, řečené Augusteum, několik dobročinných ústavů, a dobré

dílny na sukno, plátno i kůži. Mezi řemeslníky asi sedmý díl samých soukeníků se nachází. — Zdejší hlavní chrám sv. Petra a Pavla, roku 1423—79 na skalině vystavený, jest dílo výtečné; čtvero sloupení, hlavní oltář a varhany se mi v něm velmi líbily, a když jsem byl i knihovnu a sbírky živočichů, rostlin, jakož i vzácných starožitností prohlídnul, ježto zdejší Lužické společnosti náuk náleží — a na velkou knihovnu v radním domě se podíval: dal jsem se také na pouť k *božímu hrobu*, nacházejícímu se za Mikolášskou branou, na pahorku, u kostelíčka *svatého kříže*. Jiří Emerich, purkmistr Hořelický, byl jej dal roku 1489 vedle vzoru *božího hrobu Jerusalemského* vystavěti, a zůstavil takto potomkům na mnohé století krásnou jmena svého památku — a nábožným duším vítaného místa k vykonání modliteb.

První moje otázka, když jsem opět do „zlaté koruny“ vstoupil, byla: „Co dělá cizí slečinka?“

„Ta dosavad se starým fletnistou ve svém pokoji hovoří,“ zněla odpověd.

U všech — — kdož pak je ten zpropadený fletnista? — Zatrolená slečinka! — Avšak jen počkej! U večeře bezpochyby ještě oba, aneb jistě aspoň dívku spanilou uvidím — a pak budu schopnosti své k vyzvědání a vyšetřování zkoušeti. —

S tou nadějí na utěšený večer bral jsem se tedy do vykázaného pro mne pokoje v prvním poschodí. Hlasitá, živá rozprávka uvítala mě, an jsem kročil přes práh. Znělať z vedlejšího pokoje, kterýž oddělen byl od mého pouhými dveřmi, a překvapila mě, že vedena byla v jazyku českém, a že jsem v ní hlásek své společnice od oběda poznal.

Zdáloť se, že dívka u velikém pohnutí mluví, hlasitých slov se neostýchajíc, jakoby jim tu nikdo rozuměti nemohl.

„Učinilať jsem, cokoliv dcera učiniti může“ — slyšel jsem ji mluviti — „ale za hříčku pošetilých vášní a přepjatých žádostí nedám se považovati, aniž jmeno své vlastním otcem káleti.“

„A jest to láska, jest to úcta dětinská?“ tázal se jí na to hlas mužský, poněkud chraplivý a sípavý. „Jest to srdce upřímného dítěte — otce v bídě nechávati — a sama ve všech všudy věcech se kochati?“

„Mlčte mi o bídě své“ — odpovídala zase dívka — „a nemyslete, že ráda řeč o vaší vině poslouchám. Více pro vás učiniti nemohu! Co jste *vy mně* dal, a co *já vám* splatila, co jste vy pro mne učinil, a co já pro vás obětovala — o tom žádného mezi náma počítání nebude; jáť se sama za vaši věčnou dlužnici uznávám. Mnoho-li však

práva máte, ještě něčeho ode mne požadovati, to nechť svědomí vaše rozhodne.“

„Jsem v nouzi postaven“ — bědoval muž, ale při vší jeho plačtivosti zdálo se mi, jakoby mu těžký jazyk při každém slově na dásni se lepil a váznul — „jsem domova, příbytku, šatstva, jídla, pití zbaven, a ty mě nelaskavě odháníš? — O Lidmilo, Lidmilo — Bůh tě netrestej!“

„Nepokoušejte hněv boží, ať se na vás nesesype!“ zakřikla jej dívka. „Bůh věčný viděl, co jsem pro vás vytrpěla — on sečetl slzy, na něž vy jste ohledu nebral; on slyšel prosby, jimiž jsem nadarmo mysl vaši pohnouti usilovala; on ví, že vás dosavad za otce svého pokládám, že vás jen jak možno ctím a nic jiného si nepřeji, než abych šediny vaše líbati mohla.“

V tom přetrhlo hlasité štkání dívčinu řeč — ubohá plakala. — Pode mnou chvěla se kolena; s tlukoucím srdcem čekal jsem na další, tak podivnou rozprávku. Mužský dal se do hrubého smíchu.

„Líbati, nelíbati“ — jektal přitom, že mě samého každé slovo jako meč projelo. — „Líbej ty si teplá ústa, jako jsem ti vždycky radíval, to ti víc vynese, než líbání mé slezlé hlavy. Měj rozum, Lidmilo — když mě u sebe podržíš, Liduško —“ V tom jsem zaslechl v pokoji dvéře otvírati, a před hostincem zazněla poštovská trubka.

„Vůz tu již máme!“ promluvila vedle Němkyňka; bylať to rusovlasá Betti.

„Podej mi klobouk a plášť!“ odpověděla slečna. „Bůh s vámi, a milost jeho vás konečně na cestu přivediž, kdebychom se radostně setkali,“ doložila ještě k osobě mužské; nato okolo mých dveří lehké ženské kroky běžely — já přiskočil k oknu — a v několika okamženích spatřil jsem dvě ženštiny vstupovati do poštovského vozu před hostincem čekajícího. — Ty tam byly společnice moje od oběda — ta tam naděje na utěšený večer! I hleděl jsem za nimi, dokud se kočár za nárožní dům neuhnul; potom jsem z pokoje vyšel, abych se aspoň ještě jednou na všecka místa podíval, kdežto se byly jako dvě milostenky vznášely — nebo seděly.

Z pokoje vedlejšího právě také — starý fletnista vycházel, v plné hrsti počítaje peníze. Mne si ani nevšimnul; oko jeho jenom na stříbře dlelo, a ústa jeho podivně k smíchu se příčila. Sotva se schodů sešed, holce služebné velel, aby mu rosolky přinesla, já pak v něm dle hlasu skutečně muže poznal, s nímžto zmizelá nyní milostenka vedle mne v pokoji jako s otcem byla rozprávku vedla.

Služka na to hodnou sklenku výborné kmínovky přinesla, a fletnista ji do sebe lil, jakoby se lé-

kem síliti měl, všech strastí pozemských zbavujícím — jako vodou všehojivé Lethy!

Večer ve Svidnickém divadle.

To je skok — z Hořelice až do Svidnického divadla! Rád bych byl něco znamenitého na cestě dokázal, a skok přes krajinu zdélky dvou dní bylo by zajisté něco velmi znamenitého bývalo: musím však čtenáře poctivě ubezpečiti, že jsem jako člověk bez vší znamenitosti — a tudíž i beze všeho skoku — celou tu cestu po dobré silnici ztrávil; za to ale zajisté více uviděl, než bych snad byl v skoku dokázati mohl.

Půvabností a rozmanitostí ovšem celá ta krajina honositi se nemůže, vyjmu-li — zatáčeje se od Javoru k Svidnici — půvabné podívání na Kladské pohoří. Silnice z většího dílu rovinou, brzo úrodnými, brzo však i písčitými a kamenitými poli běží, zřídka kde, a to teprva mladým stromovím obsazena jsoucí. Pěknou vyjímku dělá stromořadí za Boleslavcem, mezi nímžto mě zvláště celá hejna špačků obveselovala, létajících kolem po blízkých rolích jako u nás vrabci. Zdáloť mi se, jakoby tito pernatí, ochočiví žvatlavci ve Slezku vlastně domovem byli, a po vesnicích i jiných menších místech spatřil jsem

nejednou na vysokých topolích hnízda z prkýnek sbitá pro tyto zdomácnělé hosti, jakož u nás někdy čápům děláme.

Příchozímu z císařských zemí jest neobyčejno a milo pohlednouti na pruské mejtní domy, obydlí to královských výběrčí. Vkusně i pohodlně a větším dílem nově vystavené stojí vedle silnice, že se vůz i vozka rád před nimi zastaví — aspoň radší, nežli před chatrnou boudou, z níž ošumělá najatá kazajka vyléžá. — V Slezku na mýtě pocestného vždy zdvořilý úředník, větším dílem vysloužilý důstojník, vítá, a jen chvilkami z dýmky s dvouloketní trubkou si zabafna, když okolnosti dovolují, ledacos o povětří a o cestách prohodí, až pak i posléze šťastné odjetí přeje. Pocestnému mezi tím času zbývá, bystrým okem přeběhnouti z obou stran dveří na domě mýtním zavěšené velké dřevěné tabule, kdežto čitelnou literou zaznamenané shledá zákony, týkající se mýtních poplatků.

Půl dne cesty za Hořelicí leží *Boleslavec* (Bunzlau), město krajské na pravém břehu Bobry se 4200 obyvatelů. Město je čisté, ačkoli velmi strakaté, a osvěcuje se času večerního lampami, visícími u prostřed ulice na silném drátě, na němžto se po obou stranách u domů zadělaném i spustit i vytáhnouti mohou. — Z ohledu

řemesel a průmyslu z dobré těší se zvláště pověsti zdejší hrnčířství, a hliněné nádoby z Boleslavce posílají se až do Ruska. Jakož památka po mistru Joppichovi ukazuje se tu i hrnec půl čtvrta lokte vysoký a osm loket v objemu počítající. — Na náměstí stojí krásný, 40 střevíců vysoký obelisk železný, asi 600 centů těžký, znamenité dílo ze slévárny Berlínské. Roku 1819 postaven tu na královské outraty na památku ruského polního maršálka Katusova Smolenského, zemřelého zde dne 28. dubna 1813 při vítězném stíhání Francouzů. Znamenitý je zdejší dům sirotčí, jediný té rozsáhlosti ve Slezsku, ačkoliv počátek jeho skrovný byl, roku 1755 učiněný zednickým mistrem Bohumírem Lahnem. Pěkný tu též učitelský seminář.

Půl dne za Boleslavcem leží *Hájnov* (Hainau), a opět půl dne za Hájnovem leží *Javor* (Jauer), mezi oběma pak *Lehnice* (Liegnitz).

Hájnov, Lehnice, Javor — ruka se mi třese, oko slzou naplňuje se, an tato jmena píši. Krásná jmena — líbezné zvuky uchu slovanskému — v jakou jste to píseň truchlivou, píseň pohřební se změnily? Vyslovil jsem vás, ale kolkolem nikdo neznal vás. Nikdo nevěděl, že jste věčné písmo na hrobkách otců Slovanův, jichžto vnukové dávno již od kmene pravorodého odpadly.

Až dosavad nebyl jsem ještě ani známky jediné nalezl, že kraje projíždím, kde jednou národ slovanský sídla svá měl. Avšak abych se nemýlil! — Tamto nad vraty tabule visí s nápisem: „*Steinkretscham*“, a mně se býti vidí jako telegrafem z oněch věků, když tu Lužičané ještě do *kamenné krčmy* snad na medovinu a na pivo chodili. — Poctiví staří Slezané! jakž by se vám podivením asi vousy kroutily, kdybyste nyní z tisíceletých hrobů vstanouce, rod cele odcizený po kamenných dlažbách honiti se spatřili, kdežto vy jste háje vysekavše, první své střechy stavěli? — Vy byste nepoznali obyvatelů nynějších, tak jakoby oni nepoznali vás.

V nynějším *Hájnově* byste se teď nadarmo po pařezu ptali, kterýž jste byli na památku státi nechali, aby zdařilí potomci místa měli, kamž by putovali, řkouce: „Tuto poprvé sekera otců našich se ozvala! Bylit to pilní lidé, duše veselé a jemné, i více milovali vzdělávati zemi a sladkých plodů z ní vyvozovati, nežli po lesích a jeskyních se toulati a líhati na medvědí kůži!“ — *Die Herren von Hainau kennen euch nicht mehr.*—Hájnov jest příjemné král. krajské město se 3000 obyvatelů, s velikou dílnou na sukno, týdenním rozhlášeným trhem. — Zde onde strmí ještě kolem města hradby, a ukazovali mi v nich

zazděnou branku, z nížto prý se při stínání měšťanům hlavy koulely, když r. 1428 Husité města se zmocnili. Vypravovalo se mi však také, jakže roku 1488 u Hájnova Češi porážku utrpěli, an se tu byli táborem položili, přišedše vévodovi Saganskému na pomoc.

Lehnice, hlava Lehnického knížectví, leží na pěkné rovině, kolem obklopena jest rozkošnými sady a počítá v domech velmi ouhledných as 11.000 obyvatelů. Královské vojenské řízení, krajský ouřad, pošta, magistrát nacházejí se v staveních velikých, královská akademie pak svým krásným průčelím tolik prostranství zaujímá, co druhdy as na dvacet domů stačilo. Za podívání stojí městská zbrojnice, a v kupeckém domě vystaveno jest hezké divadlo.

V životě veřejném i pospolitém panuje zde tón měst větších, čehož ovšem hojnost bydlícího panstva, ouředníků a vojska, jakož i mnohé školy, kvetoucí průmysl ve zboží hedbávném a vlněném a rozličný jiný dosti znamenitý obchod vedle výnosných řemesel dostatečnou příčinou jest.

Za Lehnicí nepatrný, ale když se rozvodní, škodný potok nalezneš. Jeť to „*Katzbach!*“ — Kdož ho z oné veliké krvavé drámy nezná, jižto r. 1813 Francouzové pod správou Macdonalda a Prusové pod Blücherem provozovali? — Byltě

to parný den — dne 26. měsíce srpna — ale vítězný Blücher vtisknul si věnec hustolistý na čelo zahřáté, a co kníže „z *Wahlstattu*“ pod lavrem spočinul!

Wahlstatt asi míli za Lehnicí nalezneš. Má 350 obyvatelů. Počátek svůj odvádí od pověstné Lehnické bitvy s Tatary, ježto tu, dříve nežli jsou byli u Olomouce od Čecha *Jaroslava* zničeni, dne 9. dubna 1241 vojsko německé porazili. Na onom místě totiž, kde tělo v boji padlého a statného knížete Jindřicha Nábožného nalezeno, dala matka jeho, sv. Hedvika, kostelíček postaviti, u něhož později i lid z okolí příbytky své vystavěl.

Javor — i ptal jsem se tam učených a neučených, proč se jich krajské město a hlava knížectví téhož jmena *Jauer* nyní jmenuje, a učení i neučení neuměli mi dáti odpověď! — Javor počítá as 5500 obyvatelů, mezi nimiž pátý díl vyznání katolického. V městě nachází se as 40 stavení veřejných, mezi nimiž dům krajského ouřadu — abych to dle *našeho řízení* nazval — zvláště vyniká. Ouřad hrdelní umístěn jest v bývalém klášteře Františkánském, a z někdejšího hradu knížecího učiněna jest r. 1747 káznice, kdežto se tři sta vězných nalezá, i dle šatu do dvojí třídy oddělených; jedni totiž napolo černě

a napolo šedivě — druzí cele šedivě se šatí. — Zdejší katolický chrám, pěkné gotické stavení, již r. 1267 založen; z jiných dvou kostelů udělány jsou sklady na zboží.

K výrobkům Javorského průmyslu náležejí přede vším pentle, punčochy, rukavičky a — *jitrnice.* Javorské jitrnice těší se zvláště z dobré pověsti a daleko široko se zasílají; i můžeš býti, milý poutníče, ujištěn, že v tamějších hostincích hlady nezahyneš, a kdyby samá neouroda po zemi se byla roztáhla, *jitrniček* se přede hodně urodí. — Znamenitý je zdejší sobotní trh na obilí, k němuž i síla Čechů se scházívá.

Dějiny Javorské až k roku 1000 dosahují. Tehdáž prý již město stálo a Jarina se nazývalo, až posléze v Javr, Javor a nejkrásněji mezi všemi — (Bůh vás pomiluj, jižto jste překrtívali!) v mnohohořkoucí Jauer proměněno jest. — Ach, té hořkosti! — Ale jako náhradu všeho pelyňku, jehož jsem ze slovozpytného pozorování na celé této cestě — od Hořelice až k Javoru, a opět od Javoru až na pomezí české — při všeliké příležitosti okusil: shledal jsem v každém místě — *dobrou rosolku a knihovny na půjčku.*

Kdoby se rád dobré rosolky napil, ať si do Slezka zajede! Mámeť sice v Čechách také dobrých, jednou i dvakrát přepalovaných a přetá-

čených nápojů: vždy ale jen jako pochoutkou a posilou jednotlivců zůstávají, a kde se náš lid u skleniček kořalečních scházívá, pouhá „samožitná" čili vlastně „bramborová" anebo zkažená „hořká" se prodává. V Slezku pije se množství rosolky. Není tam venkovského hostince, není krčmy, kdeby na polici veliké láhvice s kmínovou, pomorančovou a puškvorcovou příchozího neuvítaly. V městech pak se ouhledné krámce nalezají, kdežto celé řady soudečků a barevných láhvic s podivnými často nápisy — jako ku př. „*Doppelte Liebe*", „*Goldwasser*" — se pyšní, a kdežto se pěkná třída lidí četně scházívá. —

Sklánělo se k večeru mlhavému. My jsme byli již asi dvě hodiny zvolna samým pískem jeli, a když kočí na blízkou *Svidnici* bičem ukázal, nebylo pro temný závoj nic nežli neurčitě obmezenou hromadu viděti. Kolem staré pevnosti této, ze strany od Javoru, táhne se dosti silná křovina, a mezi ní, jakož i opodál na strništatech táhl se šedý dým, i míhaly se ohně v táboru, kdežto po delším polním cvičení vojsko odpočívalo. Zevnější hlavní náspy a hradby Svidnické byly jsou roku 1807 od Francouzů rozkotány, nám bylo nyní tedy jen pozůstalým vnitřním upevněním jeti, a ve bráně se nás přísně nevyptávali. Po ulicích bylo již tma, a nemaje tedy,

kromě kam u prostřed visící lampy světlo donesly, kolem žádné výhlídky, byl jsem rád, když se vůz u hostince, nárožního to domu v levo na náměstí, zrovna proti radnici zastavil, a vozka mi sliboval, že tu dobré obsloužení naleznu.

Dolejší světnice hostinská byla dosti prostranná, hezky uspořádaná, hezky zavlažená. Po dlouhém sezení oudy si protáhna, radostí říkaje jsem se zachvěl a rychle i ke krytému stolu hnal. Nejprvnější ale, co mé oko na něm zastihlo, bylo *divadelní návěští.* Známá po mnohých krajinách pruských herecká společnost Fallerčina byla sem právě k několika představením na divadle městském přijela a dnes již Nestroyovu frašku „*Zu ebener Erde u. erster Stokk*“ provozovala.

Já tedy honem skleničku dobré rosolky na zahřání do těla vyklopil — čeledín mi poněkud kabát očistil a pak mě ochotně k divadlu dovedl. Věděltʼ jsem sice, že celé provození již nespatřím; byltʼ jsem ale na ceduli mezi herci jmeno dávno nevídaného přítele P . . . a četl — a to byla první příčina, že jsem do divadla pospíchal; druhá pak příčina byla zvědavost moje, jak asi tu frašku péra Vídeňského, plnou života lokalního, ústa pruská vyvedou? A hle! dobře jsem se bavil! Kus nebyl dle okolností přiměřeně zjinačen — páni Prusové chtěli se dialektem rakouským blý-

skati, pořád jen ale o své nářečí zavazovali — tak že jsem se smíchu při té mosaice zdržeti nemohl. Hůře ovšem vedlo se domácím divákům. Ti nevěděli, co jim z toho patří, co si ze všeho vzíti mají, a byť i na jádru, na hlavní myšlénce frašky té byli zalíbení nacházeli, nemohli se k němu předce pro nechutnou škořepinu cele dostati a úplným požitím jeho se potěšiti. Z herců dařilo se přitom nejlépe Janovi, jelikož čistou němčinou mluviti mohl; Damian ale — tady obratný, mrštný chlapík, Vídeňskému právě naopak — jen tehdáž smíchu a potlesku ztržil, když *„jöttlichen Spass"* v Berlínském nářečí vyvedl.

Z druhé strany nabyl jsem pak ještě sladší náhrady, že jsem se toho večera do divadla podíval. Vyhledalť jsem po hře na jevišti přítele svého, srdečného Čecha Krkonošana, a v důvěrném hovoru, blahém zpomínání na minulost, jakož i v sladkém těšení-se na budoucnost uplynul nám zbytek večera, jako když rozkošní snové zalítnou.

Divadlo Svidnické, mnohým nákladem tamějších měšťanů vyvedené, stojí v starém domě radním, kterýžto v sobě i hezkou kapli, městskou váhu a listovnu uzavírá. Při něm vystavena věž; na té věži, ouhlednou pavlačí a báněmi ozdobené, hlásník právě jedenáctou ohlašoval, když jsme si s přítelem dobrou noc dávali. Do rána byli bychom

spolu co žvatlati měli; ale na přítele zpěvce ráno zkouška a večer zpěvohra čekala, k tomu pak i hrdla i prsou musil šetřiti.

Švitorná Slezanka svítila mi z dolejší světnice po schodech do pokoje, kdež na mne lože čekalo. Šli jsme po dosti dlouhé síni, a já byl tak rozveselen, že bych byl s dívkou v tom prostoru hned tancovati začal — takéť jsem již ruku okolo táhlého tílka jejího ovinul: v tom se ale na blízku hlasy ozvaly. Bylyť se dvéře otevřely, služka s hořicí svíčkou kročila přes práh — na prahu objímaly a líbaly se dvě ženštiny — „*gute Nacht, gute Nacht*“ sletělo jim se rtů — a jedna z nich brala se pak se služkou po síni právě v tu stranu, kde jsem já se byl s průvodkyní svou zastavil.

Na mou věru! jestli mě divadlo a radost z nenadálého shledání se s milým přítelem neomámily — ty dvě ženštiny jsem již někdy viděl! — Ano, ony to byly! Milostivá slečinka a rusovlasá Betti ze „zlaté koruny“ v Hořelici!

„Zejtra ji vyhledám a promluvím s ní o Kazimírovi,“ to bylo nyní mé pevné předsevzetí, a tak se i druhého dne stalo. Nedlouho na to se mi pak i poštěstilo, Kazimírovi tobolku navrátit a krajanku svou, spanilou Lidmilu, do blahého náručí mu uvesti.

